



Drie zestiende-eeuwse esbatementen : Tielebuijs, De blinde die tgelt begroef, De luijstervinck

<https://hdl.handle.net/1874/318771>

A4^o - 192, 1934

M. DE JONG

DRIE ZESTIENDE-EEUWSE
ESBATEMENTEN

TIELEBUIJS / DE BLINDE DIE TGELT BEGROEF /
DE LUIJSTERVINCK

A-9m-192-1954

DRIE ZESTIENDE-EEUWSE ESBATEMENTEN

Tielebuijs / De Blinde die tgelt begroef / De Luijstervinck

ESBATEMENTEN

DE BLINDE DIE TEGELT BEGROEF
DE LUIJSTERVINCK

DE ZESTIENDE EEUWSE ESBATEMENTEN

DE TIELEBUIJS

DE LUIJSTERVINCK

DE ZESTIENDE EEUWSE ESBATEMENTEN

DE TIELEBUIJS

DE LUIJSTERVINCK

DE ZESTIENDE EEUWSE ESBATEMENTEN

DE TIELEBUIJS

DE LUIJSTERVINCK

DE ZESTIENDE EEUWSE ESBATEMENTEN

DE TIELEBUIJS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

100 South Dearborn Street, Chicago, IL 60607, USA

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT



0766 0420

DRIE ZESTIENDE-EEUWSE ESBATEMENTEN

TIELEBUIJS / DE BLINDE DIE TGELT BEGROEF /
DE LUIJSTERVINCK

PROEFSCHRIFT TER VERKRIJGING VAN DEN
GRAAD VAN DOCTOR IN DE LETTEREN EN WIJSBE-
GEERTE AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT,
OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS
Dr C. W. STAR BUSMANN, HOOGLEERAAR IN DE
FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID, VOLGENS
BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT
TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE FACULTEIT
DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE TE VERDEDI-
GEN OP DONDERDAG 12 JULI 1934, DES
NAMIDDAGS TE 3 UUR,

DOOR

MARINUS DE JONG
GEBOREN TE GROENLO

H. J. PARIS
AMSTERDAM MCMXXXIV

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

De verschijning van dit proefschrift biedt mij de gelegenheid mijn oprechte dank te betuigen aan alle hoogleraren der Utrechtse Universiteit, die tot mijn wetenschappelijke vorming hebben bijgedragen.

Hooggeleerde DE VOOYS, Hooggeachte Promotor, Uw uitnemende leiding, die zo'n grote mate van vrijheid aan Uw studenten liet, Uw hulpvaardigheid en Uw voortdurende belangstelling, die ik ook weer bij de samenstelling van dit proefschrift mocht onder vinden, doen het mij een biezonder voorrecht achten Uw leerling geweest te zijn.

Hooggeleerde KERNKAMP, Uw heldere, boeiende colleges waren mij steeds weer een groot genot, al die jaren, dat ik mij onder Uw gehoor mocht bevinden.

Hooggeleerde VALKHOFF en OPPERMANN, ook U dank ik voor het vele, dat ik van U geleerd heb.

U, Hooggeleerde VAN HAMEL, ben ik erkentelijk voor de welwillendheid, die U mij betoonde.

Dankbare herinneringen heb ik behouden aan wijlen de Hooggeleerde FRANTZEN.

Tenslotte breng ik ook mijn welgemeende dank aan het bestuur van de Sociëteit Trou Moet Blijcken te Haarlem, dat mij geregeld toestond de verzameling handschriften te raadplegen, en aan de ambtenaren van de Universiteitsbibliotheken en van de Haarlemse Stadsbibliotheek.

De verandering van het landbouw- en de veehouderij-
standpunt is nu de belangrijkste zaak van de landbouw-
wetgeving. De wetgeving moet de landbouw-
standpunt veranderen.

De landbouw- en veehouderij-standpunt is nu de
landbouw- en veehouderij-standpunt. De landbouw-
standpunt is nu de belangrijkste zaak van de landbouw-
wetgeving. De wetgeving moet de landbouw-
standpunt veranderen.

De landbouw- en veehouderij-standpunt is nu de
landbouw- en veehouderij-standpunt. De landbouw-
standpunt is nu de belangrijkste zaak van de landbouw-
wetgeving. De wetgeving moet de landbouw-
standpunt veranderen.

De landbouw- en veehouderij-standpunt is nu de
landbouw- en veehouderij-standpunt. De landbouw-
standpunt is nu de belangrijkste zaak van de landbouw-
wetgeving. De wetgeving moet de landbouw-
standpunt veranderen.

De landbouw- en veehouderij-standpunt is nu de
landbouw- en veehouderij-standpunt. De landbouw-
standpunt is nu de belangrijkste zaak van de landbouw-
wetgeving. De wetgeving moet de landbouw-
standpunt veranderen.

INHOUD

	Blz.
INLEIDING	
I - Aard van de drie kluchten. De auteurs. De opvoeringen	1
II - De Bronnen en de verwante motieven	5
III - Taal en Spelling	11
IV - Rijm- en Versvormen	15
V - De Handschriften	19
VI - Wijze van uitgeven	22
Esbatement van Tielebuijs	23
Esbatement van den Blinden diet tgelt begroef	65
Esbatement van den Luijstervinck	85
Lijst van afkortingen	117
Verklarende Aantekeningen	122
Woordenlijst	148

INLEIDING

I

AARD VAN DE DRIE KLUCHTEN — DE AUTEURS — DE OPVOERINGEN

De drie in dit proefschrift uitgegeven kluchten vertonen de typiese kenmerken van het rederijkerswerk: de taal heeft tal van vreemde woorden; dubbelrijmen, binnenrijmen, drie of vier gelijke eindrijmen, versvormen als het rondeel komen er in voor, en het komiese element vinden we in de toestanden en in de dialoog.

Het esbatement van Tielebuijs wordt uitvoerig besproken in de handboeken, waarnaar dan ook verwezen kan worden ¹⁾.

Voor de beide andere esbatementen, die beter zijn dan het eerste, citeren wij hier de voortreffelijke bespreking, die Dr. A. A. van Rijnbach er aan wijdt in zijn inleiding voor de kluchten van Bredero ²⁾. Hij merkt op dat deze twee, de Blinde en de Luijstervinck, de door Kalff uit het archief van Trou moet Blycken uitgegeven stukken in waarde overtreffen: de handeling is ingewikkelder, de dialoog beter en de karaktertekening levendiger.

„In de figuur van de blinde bedelaar, die zijn geld begraaft, wordt een type gegeven van de gierige, die bevreesd is voor zijn geld en wantrouwend ook in hoge mate door zijn blindheid, waardoor hij afhankelijk is van de hem begeleidende knaap. In Warenaar zal later onder klassieke invloed dit karakter uitvoeriger uitgebeeld worden, doch hier is toch reeds zonder zo'n klassiek voorbeeld iets zeer goeds gegeven. De twist tussen cnape en bedelaar, die, vol wantrouwen, vreest dat deze niet alles afdraagt wat hij ontvangt, treft door een levendige dialoog. Als de bedelaar met hulp van de cnape zijn geld in een pot begraaft, wordt dit zonder dat zij het

1) G. Kalff, Gesch. der Nedl. Letterk. in de 16e eeuw I, bl. 295 vlgg., II bl. 77/78.

G. Kalff, Gesch. der Nedl. Letterk. III, bl. 151 vlgg.

J. ten Brink, Gesch. der Nedl. Letterk., Amsterdam, 1897, bl. 240/41.

J. te Winkel, De ontwikkelingsgang der Nederl. Letterk. ²II, bl. 378/79.

J. Worp, Gesch. van het Drama en het Tooneel I, blz. 149/50.

2) t. a. p. bl. X vlgg.

Bed
Rijnbach
Blinde

weten, waargenomen door een schoenlapper die zich dan ook weldra het geld toeëigent: een tweede punt van overeenkomst met de Warenar". „Het stuk eindigt met de levendige voorstelling van de schoenlapper, die al geheel vervuld van de dubbele buit die hij vinden zal, wel de pot, doch in plaats van goud iets anders daarin vindt".

Zijn bezwaren zijn dat de monologen in dit stuk van slechts drie personen wel wat te uitgebreid zijn en dat de gesprekken strikt beperkt blijven tot de handeling en de gebeurtenissen waardoor ze „de levendigheid, het echt-menselijke [missen], dat bijv. Bredero door zijn uitweidingen, die echter juist de stemming van het geheel verhogen, in zijn toneelspelen brengt". 't Laatste is niet juist: men mag toch bij de beoordeling van dit stuk niet uitgaan van wat bijv. Bredero bereikt heeft. De dialoog blijft, voor een rederijkersdrama, ook na 't boven aangehaalde twistgesprek, vlot genoeg: bijv. de angst van de blinde om zijn geld, nadat ze te eten gehad hebben, de twist wederom, als de blinde z'n knaap de schuld geeft, dat de schat weg is, de streek die zij de schoenlapper gaan spelen, en hun vreugde daarover in het beweeglike dobbelrondeel.

Beter nog acht Van Rijnbach de Lujstervinck: „het aantal personen is groter en vooral de handeling veel intenser, doch wat in het bijzonder aan het stuk leven geeft en een grote komiese werking is de figuur van de luistervink, „een bijzondere vondst, zoals er in onze toneelliteratuur geen tweede te vinden is"". „De inhoud van het stuk herinnert aan vertellingen als die der Decamerone, maar de gedachte een figuur als de luistervink aan deze geschiedenis toe te voegen, maakt dit stuk tot een der merkwaardigste uit onze literatuur".

De „clapart ofte lujstervinck" „is geen spion of verklapper maar laat tussen de klachten van de ouders telkens zijn spottende opmerkingen horen" ¹⁾. Men kan hem beschouwen als 't naar de klucht overgebrachte „sinneken" of „neefje" uit de zinnespelen ²⁾. Uiteraard hebben zulke figuren in het komies drama een heel andere betekenis, terwijl de Lujstervinck hier zelfs de centrale figuur is.

Beide esbatementen stelt hij terecht in de tweede helft der 16e eeuw op grond van de taal en de rijm- en versvormen.

1) Ts. 45, blz. 274

2) Van Rijnbach, t. a. p., blz. XII, noot 1.

Als auteur van Tielebuijs noemt L. in een onderschrift aan het slot: Willem Elias alias Vrancx, prijst luttel bedwancx, en H.: Willem alias Vranck, prijst luttel bedwanck, die, eveneens volgens 't onderschrift in beide hss., het stuk componeerde in 1541. „Willem Ylias, facteur der Lelië-camer” behoorde tot de „jugen” voor het landjuweel van 1541 te Diest¹⁾ en is ongetwijfeld dezelfde als Willem Elias. Op dezelfde plaatsen wordt nog vermeld: Phrasim (in H. verhaspeld tot phreum) invenit Jan van den Borne alias Houwers, Lelie, quondam in Diest. Heeft de Lelie (= lid van de Leliekamer) Jan van den Borne of Jan Houwers het verhaal bedacht en Willem Elias het in toneelvorm gebracht? Of is de klucht van W. Elias een parafrase van een stuk van Jan van den Borre (l. Borne) en de eigenlike phrasis dus van de laatste, gelijk Willems veronderstelt? Quondam in Diest zou dan kunnen betekenen, dat J. v. d. Borne in 1541 al overleden was²⁾. Evenzeer, dat hij vroeger in Diest woonde en al vertrokken was, toen Willem Elias 't stuk samenstelde. Met zekerheid valt er uit dit Latijn niets op te maken.

De taalvormen bevestigen ten overvloede dat dit spel van Zuidnederlands oorsprong is³⁾.

Wie de Blinde en de Luijstervinck geschreven hebben of uit welke kamers ze stammen, is onbekend gebleven. Elke aanwijzing ontbreekt, behalve misschien in de Luijstervinck, vs. 444 vlgg.:

„Wistent dongeleerden, sij souwens niet heelen.
 Ick weet wel, sij souwen daar een spull off spelen,
 En het waer oock seecker wel spelens waert.”

Is dit esbatement van de Ongeleerden, zoals de leden der Rederijderskamer „Uut jonsten versaemt” te Lier zich noemden?⁴⁾

1) F. J. Raymakers, Historische oogslag op de rederijderskamers van Diest, in Vaderlandsch Museum dl. 3, bl. 129 en: Mr. L. Willems: De Dietersche Rederijker Willem Elias, in het Gedenkboek A. Vermeylen bl. 521 vlgg. Enkele slordigheden in het laatste art. zijn: niet 4, maar 3 hss. van Tielebuijs zijn bekend. B. heeft geen naam van schrijver of kopiist; 't onderschrift van H. wordt aan L. toegeschreven, dat van L. aan B.

2) Willems t. a. p. Vrancx zou volgens hem betekenen: Vrancs(one).

3) Zie boven blz. 11 e. v.

4) Zie Ts. 45, bl. 275, en voor een dergelijke vermelding, die dikwels voorkomt: Van Rijnbach, Inl. bl. XIV.

De Luijstervinck is ongetwijfeld uit het Zuiden afkomstig: de vormen bewijzen dat voldoende, maar voor de Blinde blijkt het niet zo zeker ¹⁾. Toch zal deze klucht niet door een Noordnederlander geschreven zijn: daarvoor is het werk te goed. Het stuk kan ook gemaakt zijn door een emigrant en misschien de Luijstervinck eveneens. Goossen ten Berch kan dat niet zijn: het is nergens gebleken dat hij ooit zelf iets geproduceerd heeft ²⁾, maar bovendien zijn de wijzigingen, die hij in het Haarlems Hs. van Tielebuijs aanbrengt, hier en daar, zo stuntelig, dat ze niets van hem doen verwachten.

Ook opvoeringen van deze beide stukken zijn niet bekend. Des te meer van Tielebuijs.

De eerste maal werd deze klucht gespeeld door de leden van de Diester kamer De Lelijbloem (Z. Reynbloeme) op het landjuweel ³⁾ te Diest, in het jaar 1541, de 1e Augustus, ter verwelkoming van de „Rethorisiënen” ⁴⁾. Latere opvoeringen: te Lier op Driekoningen door de „gezelschappe van de Groyende en der Jennette” ⁵⁾, 5 Jan. 1591 na het sinesspel van den Wellustigen Mensch, en op Sint Jan midzomer (24 Junie) van hetzelfde jaar na hetzelfde sinesspel door T. M. B.: in de proloog van dit spel kondigt men aan, dat de klucht van Roncefael gespeeld zal worden ⁶⁾; voor een loterij door de Haarlemmers, na de feesten te Leiden (1596) en te Rotterdam (1599) ⁷⁾, wellicht dus te Schiedam in 1603. De naam Westlant (H. vs. 15) maakt 't zeer waarschijnlijk, dat in één der plaatsen dier streek, waar een kamer was, eveneens een opvoering heeft plaats gehad.

't Is duidelijk, dat Tielebuijs zeer populair was en natuurlijk is 't stuk veel vaker vertoond: zo is het niet aan te nemen, dat het tussen 1541 en 1591 geen enkele keer meer gespeeld zou zijn.

1) Zie boven blz. 11 e. v.

2) Op de fout, die Kalff maakt, als hij hem schrijver van Pyramus en Thisbe noemt, is reeds gewezen Ts. 47, blz. 161.

3) Landjuweel, niet haagspel, zoals Schotel² II, bl. 245 vermeldt. Zie J. F. Willems, Chronologische lijst van oorkonden wegens de Antwerpsche Rederijkerskamers in Belg. Museum dl. I, bl. 158 en Mr. L. Willems t. a. p.

4) Blijkens een aantekening in L. en in H.

5) Volgens Schotel² I, bl. 153/54, zonder vermelding van jaar.

6) T. M. B., Bibliotheek A 6 en Register der Spelen van Sinne f^o 53 v.

7) Zie het gewijzigde slot in hs. B., blz. 62.

II

DE BRONNEN EN DE VERWANTE MOTIEVEN

Een verhaal, dat het motief geleverd heeft van het esbatement van Tielebuijs, is mij niet in handen gekomen. Der Minnen Loop ¹⁾ bevat een verhaal, in de variant getiteld: Van Tiribus ende van Pairna, waarvan de bron niet bekend is. Dirc Potter wil aantonen, dat men met een gek niet moet spotten in de liefde, en die gek is hier Tiribus. Willem Elias of Jan van den Borne kenden misschien dezelfde bron, of een andere, die hierop teruggaat en waarin nog meer van de zot verteld wordt.

Gezien het onderschrift in de handschriften L. en H. is het echter geenszins uitgesloten, dat Jan van den Borne de geschiedenis bedacht heeft en daarbij al of niet is uitgegaan van een alleen mondeling bekende anecdote. Men kende Tirebus of Tielebuijs als een zot en zeker zijn er enige staaltjes van zijn dwaasheid in omloop geweest.

Zeer verbreid was het verhaal van de blinde, die zijn geld begroef ²⁾. Men vindt het bij Franco Sacchetti (1353—± 1410), een der navolgers van Boccaccio, in n^o 198 zijner novellen. Daar wordt verteld, hoe een blinde bedelaar in een kerk honderd gulden verbergt onder een steen, die echter gestolen worden door iemand, die het zag. Met behulp van zijn zoon, die hem leidt, weet de blinde door een list de vermoedelijke dief te ontdekken. Hij vertelt deze dan dat hij honderd gulden in de kerk verborgen, en er nog honderd uitgeleend had, die hij echter met acht dagen terug zou krijgen. Hij verzocht hem de volle twee honderd gulden op de voordeligste wijze voor hem te beleggen. De dief, die al 't geld hoopt te krijgen, legt daarom de gestolen som weer op de vroegere plaats ³⁾.

1) I, vs. 825—984. Zie Ontwikkelingsgang II², bl. 133, en op dezelfde pag. noot 3.

2) Zie A. Borgeld, „Lustighe Historiën”, Taal en Letteren 14, bl. 120 vlgg., over de bronnen van Decam. VIII, 10, dat veel overeenkomst vertoont met ons verhaal.

3) Dunlop-Liebrecht, Gesch. der Prosadichtungen, Berlin 1851, blz. 258a. blz. 539b, blz. 495b, waar nog een Franse, een Spaanse, een Engelse en een Italiaanse versie worden genoemd.

Italia

Frank
 In het Frans verhaalt Nicolas de Troyes het in „Le grand parangon des nouvelles nouvelles”, een verzameling, die in 1537 voltooid werd: De la finesse d'ung curé qui avoit caché ses escus en son jardin et qu'ung cordonnier desroba, puis après les reporta où il les avoit prins, cuydant en avoir plus largement, mais n'eut rien du tout ¹⁾.

Duits
 Het Duits kent 't eveneens. Daar komt 't voor in Otto Melander's Joco-Seria: Das ist, schimpff und Ernst (1607) ²⁾, in het Wissbadisch Wiesenbrünlein (1610) ³⁾ en in Acerra philologica van Peter Lauremberg (1e druk, Rostock 1637) ⁴⁾.

De oudst bekende lezing in het Nederlands is die van het Antwerps Cluchtboeck van 1576 ⁵⁾:

Van den ghierigaert, die sijn ghelt groef, dwelck hem ghestolen werdt, ende hoe dat hijt weercreech.

2 pers.
hier is inderdaad de makker de dief
 Een goet oudt man / hadde wt liberaelder herten een somme ghelts in een bosch gegraven / waer van niemant en wiste / dan eenen goeden maggher dwelc synen Compere was: den welcken hy alle sijn secreten betroude. Corts daer na / gaende ter plaetsen daer tghelt gegraven lach / beuant hoe datt et hem gestolen was: Dus twijfelende (dwelc waer was) datt et sijnen Compere ghestolen sou hebben / soo is hy hem op een tijt int ghemoet ghecome / ende seyde: Lief Compeer mijn saken die hebben hun hoe langher hoe beter / ick heb noch cortelinghe soo wel geprosperiert / dat ick dencke noch een duysent croontkens op d'ander (soo ghy wel weet) te grauen. Desen goeden Compere dit hoorende / maecte sijn rekeninghe dees ooc te clauwen / ende ghinck nw tghestolen gheldt weder op sijn plaetse draghen. Dus desen goeden man weder comende ter selfder plaetsen / nam sijn ghelt weder om / ende droecht al lachende thuys.

1) No. 10, of in de editie E. Mabille (Paris, 1869) n° 4. Volgens Gaston Paris (Journal des Savants 1895, blz. 299/300) heeft N. de Troyes geput uit de mondelinge overlevering.

2) Daaruit overgenomen in H. Merkens, Deutscher Humor alter Zeit (Würzburg 1879) blz. 351: „Von einem Blinden, der ein Sehenden betrog”.

3) Zie R. Köhler, Kl. Schriften II (Berlin, 1900), blz. 57 en bl. 64, no. 21: Von einem blinden, der sein Geld in Garten vergraben, welches im hernacher gestohlen worden, vnd durch was list er widerumb zu seinem Geld kommen sey (S. 66).

4) In de druk van 1722 (Frankfurt und Leipzig, a° 1722) n° 20 van het 6e honderd, p. 782.

5) n° 109, blz. 92. Zie Joh. Bolte, Ts. 10, blz. 127 v.v. Het is ontleend aan L. Guicciardini's Hora di Recreatione, waarvan de eerste authen-

Ook „De nieuwe Vaakverdrijver of Nederlandze Verteller” (Amsterdam 1669) ¹⁾ nam 't op, evenals 't Groot Klugtboeck van 1680 ²⁾, dat de verhalen uit het Antwerpse cluchtboeck letterlik overneemt, op één na, en een nieuw invoegt, en de 3e druk van de Nederlandse vertaling van de Acerra philologica: Het hernieuwde en verbeterde Acerra philologica enz. (Amsterdam 1734) ³⁾.

Voorzover ik van deze werken heb kunnen kennis nemen, is nergens de combinatie gegeven van de blinde en zijn geleider, en de schoenlapper. Er zal dus wel nog een andere lezing bestaan hebben, die de naaste bron vormde voor onze klucht, tenzij de kluchtspelschrijver twee lezingen verwerkt heeft, of ook uit de mondelinge overlevering putte.

Nog algemener bekend was het motief van de Luijstervinck ⁴⁾. Een jongeling treedt hier als geest op om 's avonds laat alleen op de zolder ontvangen te worden door zijn meisje. Met presies hetzelfde doel neemt een wever in een verhaal uit de Pantsjatantra de gestalte van Vishnoe aan ⁵⁾, Nektanabus in de roman van Alexander door de pseudo-Kallisthenes die van Ammon ⁶⁾, doet een zekere Gimon zich doorgaan voor de Skamander bij Aeschines ⁷⁾, stelt de

tieke uitg. 1568 in Antwerpen verscheen; zie A. L. Stiefel, Archiv für Neuere Sprachen 94, bl. 129—147, die een franse vert. v. h. Antw. clucht. bespreekt.

De directeur van de Stadtbibliothek te Danzig, waar dit Cluchtboeck zich bevindt, was zo vriendelik mij op mijn verzoek een afschrift te zenden.

In het cluchtboeck van 1554 (Bibl. van de Maatsch. der Ned. Letterk.) komt dit verhaal niet voor.

1) blz. 475; zie Ts. 13 bl. 90 voor de volledige titel.

2) Ts. 39, blz. 75 vlgg.

3) n° 78 van het Zesde Honderd, blz. 701: „De listigheid van een blinden”.

4) Dunlop-Liebrecht, Gesch. der Prosadichtungen, Berlin 1851, bl. 231b, 232; Anm. 308, 309 en bl. 497a.

Bédier, Les fabliaux ⁴, Paris 1925, blz. 218.

5) In de vertaling van H. G. van der Waals, Leiden, 1895—1897, 3 dln., blz. 57 v.v. van dl. 1.

6) Deze episode in alle Alexanderromans. Hieruit is misschien het grote aantal verhalen voortgekomen, of, waarschijnliker, uit het verhaal, door Josephus, Ant. Jud. 1, 18c. 3 verteld. Zie Dunlop-Liebrecht t.a.p. blz. 231b, 232. In de Nederl. Literatuur: Ontwikkelingsgang I², blz. 210 vlgg. en id. II², blz. 130.

7) In de 10e brief.

held in een chanson van Dafydd ab Gwilym een engel uit het Paradijs voor ¹⁾ en vermomt Broeder Alberto uit de Decamerone zich als de aartsengel Michaël ²⁾. Elders in de talrijke verhalen doen weer andere vermommingen dezelfde dienst.

Zulke bedriegerijen komen dikwels ook in Franse novellen voor en in Frankrijk schijnen ze meermalen werkelijk voorgevallen te zijn ³⁾. Volgens een lied in het Antwerps Liedboek niet alleen daar, maar ook in de Nederlanden en wel te Leuven. Daar we hier ongetwijfeld de naaste bron van het esbatement hebben, wordt 't hieronder afgedrukt ⁴⁾.

EEN NYEU LIEDEKEN.

- 1 Hoort toe den hoop met allen,
Wat te Lueuen is ghebuert,
zijnt sint Jansmisse is gevallen;
Van een Clercxken ongetruert
En van een moederlijc meysken.
Si hadden malcander lief.
Al sprack hise menich reysken,
Dat en bluste noch niet haer gerief.

- 2 Hi slachte Vrou Venus Knaepen.
Sint Jooris bisschop maecte hem nat,
Om in haer blanck armkens te slapen.
Hi haer so vriendelijcke badt,
Dwelcke si hem consenteerde.
Van vaer en moer was hi beureest.
Mer tmeysken douders informeerde,
Hoe si ghequelt was van eenen gheest.

- 3 Screyen, iancken ,croegen en stenen
sachmen aen dit meysken fier.
„Och moeder, waer sal ic henen,
noit maecht en leet sulc dangier.

1) Th. M. Chotzen, *Recherches sur la Poésie de Dafydd ab Gwilym, barde gallois du XIVème siècle*, ac. diss. Utrecht 1927, blz. 287.

2) Dec. IV, 2.

3) Dunlop-Liebrecht t. a. p. bl. 232, waar zo'n histories voorval aangehaald wordt.

4) Antwerpener Liederbuch vom Jahre 1544, herausgegeben von H. von Fallersleben, Hannover 1855, in *Horae Belgicae* 11, blz. 295, n° CXII. Zie over dit lied G. Kalff, *Lied in de Middeleeuwen* blz. 407 v.v., en de Aant. boven op blz. 122.

- Eenen geest sal mi die leden breken,
Ten dient niet langher gestilt,
of alleen moet ic tegen hem spreken:
Op den voorsolder hi comen wilt."
- 4 De ouders hier af seer verscricten,
Maecten haestich huer bedde beneen.
Op gheen boeuerye si en mickten,
mer hebben huer lief dochter gebeen:
„Willet paciencelic verdragen,
Al wat v den geest aendoet.
Wi hopen in corten daghen
Sal al zijn pijnne zijn geboet."
- 5 Tsauens ontrent den neghen
wort dit meisken seer beureest.
„Och moerken, ic moet sonder beiegen
Daer bouen gaen spreken den geest."
Den clerck quam ter veynster inne
Bi zijn lieffste moedernaect.
Die gheest quelde zyn lieffste minne,
Datter die coetse af heeft gecraecht.
- 6 De ouders niet seer vast en sliepen,
Haer iammerde tsdochters verdriet.
Seer lude si biddende riepen:
„Lief kint, lijdt al wat v geschiet.
Geeft goet, erve, arbeit mede,
Al wat hi v beueelt.
Consenteert al hem tzynder vrede,
Opdat ghijt niet langer en bequelt."
- 7 Tsnuchtens ginghen vrienden en magen
Met medecijn tot haer bedde vroeck.
Meysken sey: „de geest sou mi plaghen,
dedic niet altijt zijn geuoech."
Tgheslachte weende seere,
Tmeisken was van verwe bleec.
„Och vrienden, dat weet onsen here,
Hoe dat mi den geest te nacht bestreet."
- 8 „Ten baet, seyt si, hulen, screyen en lollen,
Alleen ic mot die pyn lijen.
Siet hoe ic hier ligge geswollen
Door des geest pynlic bestrijen."
Wt die vrienden sonder wederleggen,
Spraker eenen boerdelic onversaecht:
„Cosijn, dorstic, ic sout seggen:
V dochter, mijn nicht, en is geen maecht."

De sfeer van dit lied is volkomen dezelfde als die van de klucht. Als daar, en in tegenstelling tot de andere verhalen in de vreemde litteraturen, verzint een allesbehalve naïef meisje de list, gaan de beangste ouders zonder enige achterdocht beneden slapen en raden zij hun dochter de geest in alles ter wille te zijn, terwijl we de rol van de Luijstervinck in kiem vinden bij de „boerdelic onversaagde” verwant met zijn komiese opmerking in het laatste koeplet. Dit alles is uitgebouwd in het esbatement, in het biezonder 't slot: geen verwant, maar een luistervink maakt een hele reeks van zulke komiese opmerkingen met het verslag, dat hij geeft bij 't afluisteren van alle andere personen uit het stuk.

Ten slotte treedt in de klucht nog een vriendin op, die zorgt voor een goede oplossing.

III

TAAL EN SPELLING.

Overzicht der Zuidnederlandse taalvormen ¹⁾:

1 e > a voor r + labiaal of gutturaal:

T.: *Sterf* (41, 77, 196), *wachermen* (106 en passim), *dvermoes* (217, 227), *verstercken* (279), *verscherpen* (299), *scherp* (427).

Bl.: *ontfermen* (13), *kermen* (14), *scherp* (51, 181, 184) naast *scharp* (178), *arm* (16), *wacharmen* (224 en passim).

Lv.: *kermmen* (143: *ontfarmen* 144), *erch* (169, 597), *kermmen* (217), *ontfermen* (218); *wacharmen* (162 en passim).

2 e > e of i voor r + dentaal:

T.: *herte* (5 en passim), *smerte* (17), *peertshoot* (64), *kertelen* (95), *spertelen* (96), *hertelijck* (135, 264), *scheerne* (201), *gheerne* (202), *dweerde* (418), *sweert* (427), *verweert* (428).

Bl.: *herte* (12 en passim), *smerten* (11) naast *smarte* (333), *geernne* (73) naast *gaerne* (10), *eerde* (169) naast *aerden* (92, 96) en *aerde* (318), *steertbeen* (317), *hertelijcken* (433), *paerde* (170: *spaerde*).

Lv.: *herts* (226), *hertendieffken* (163), *hertelijck* (53, 356), *verveert* (141: *deert*); *vervaert* (38), *gaern* (41, 93), *kaerse* (231).

3 Afwisseling van e en i; i voor n + consonant.

T.: *inden* (265), *bringhen* (180, 254, 369), *crebben* (335), *schincken* (134, 175), *dincken* (176, 214), *bekent* (258: *content*).

Bl.: *bekinnen* (269), *bijbringen* (58), *toebringen* (146), *bringe* (418), *achterlet* (430).

Lv. *berespen* (627), *bringen* (44).

4 Afwisseling van o met u:

Bl.: *bucht* (327), *gonne* (444).

Opm.: o = oe in: *vertoven*: *behooven* (345/46).

Lv. *muchte* (293: *geruchte*), *verdullen* (439).

1) Vgl. Drie kluchten uit de zestiende eeuw, uitgeg en toegelicht door Dr. F. A. Stoett, Zutphen MCMXXXII, Inl. § 2.

- 5 Afwisseling van ee met ei:
 T.: *meijnde* (10 en passim), *cleijn* (105), *cleen* (145), *ghemeijnlijck* (232), *teecken* (249), *zeijle* (291), *teijle* (292), *heesch: vleesch* (483/84).
 Bl. *cleenne* (28), *deelt* (61), *cleijn* (262, 358); *bescheet* (78); *mee-nende* (268), *meijnen* (359); *cleden* (397), *reijndlijck* (412).
 Lv.: *meenen* (83 en passim), *vercleenne* (211), *bescheet* (423), *vleesschelijck* (455), *reijne* (532), *teijsen* (583).
- 6 ie wisselend met uu:
 T.: *lieden* (15, 210), *bedieden* (212), *bestier* (359, 413), *riecke* (366), *vier* (227), *lijen* (437).
 Bl.: *bedijen* (111), *bediet* (339), *luijden* (31), *bestiert* (41).
 Lv. *bedien* (112), *vier* (233), *dier* (512), *werclieden* (417), *luijden* (439, 536).
 Opm. Lv. 71 heeft 't rijm: *hanteeren: versieren*.
- 7 ue, eu (umlaut van o):
 T.: steeds *deur* (bijw. en voorz. 95, 157 en passim); *vuere* in het rijm *duere* (subst.): *vuere* (bijw. 324), naast *te voren* (441).
 Bl.: *veure* (bijw. 275, 279), *deure* (bijw. 364), *te vooren* (329).
 Lv.: *deure: veure* (bijw. 9/10), *veure* (bijw. 111), *veure: deure* (subst. 145), *becuerde* (374), naast *te vooren* (343).
- 8 ouw voor uw:
 T.: *ouwer* (20), *gehouwen* (23, 67 en passim), *houwelijck* (45, 192), naast *uwen* (54).
 Lv.: *grouwelt* (33), *grouwen: clouwen* (326/27), *douwen* (481), naast *gruwel* (228), *douwe (:trouwe 115)* naast *uwen* (173).
- 9 ou = oe, voor gutturaal:
 Bl.: *houcken* (297), *doucken* (298), *souckt* (374).
- 10 De rijmen: *gebueren: besueren* (128/30) in T., *volvueren: ueren* (179/80), *rueren: uuren* (359/60), *besuernne: gebuerene* (394/95; 482/83) in Lv.
- 11 „Flandrice” volgens Kiliaen:
 T.: *waendij* (285, Fl. Holl.), *misquaem* (355, vet. Fland.), *bedeghen* (511, vet. Fland.), *huere* (307).

Bl.: *steppen* (254). Hierbij kan ook genoemd worden het Vlaamse woord *sille* (341).

Lv.: *begijlen* (86), *volcomen* (170, vet. Fland.), *nosen* (384).

Bovendien vinden we in T. nog de volgende bijzonderheden: een grote voorkeur voor de lange vormen, gewoonlijk intervokalies j of w, uitsluitend diminutieven op *-ken* en 't personale *mij*, alleen de werkwoordsvormen *eest* (= is het) en *doeghet* (17, 207, 345), de vorm *hoot* (64 in 't rijm, 383 erbuiten), *tert* (393), twee maal *moeijer* (386) en het enklitiese *-dij*, met h-voorvoeging *huijl* (38), *heesch* (483), de namen: *Kempenlant* (14), *Brabant* (15), *Dixmuijen* (78);

in Bl.: de w.w. vormen: *tgebreckt* (40), *veet* (407), enklities-*dij*;

in Lv.: dikwels de overgang van d in j of w tussen twee klinkers, *moeijer* (467, 552), enklities-*dij*, de vervorming der rijmen.

De beide andere handschriften van Tielebuijs vertonen verschillende afwijkingen, die grotendeels in het Hollands dialect der afschrijvers hun oorsprong vinden. B. heeft voorkeur voor geapocopeerde vormen, ook in 't rijm, heeft vaak d intervokalies, gewoonlijk voor r + cons. *ae*, *a*, meestal verkleinwoorden op *-(t)gen*, naast *mij* (pers.) ook *mijn*, steeds *ist* (is het), *houwen* alleen in het rijm (23, 155, 503), daarnaast *hijlijcken*, *hijlijck*, *doer*, nooit *deur*, steeds *doetet* en *leggen* (ook in 't rijm 258, dat om die reden veranderd werd), *luijden* (305), *ruijcke* (366), *hooft* (383), *room* (44; Kil. Fland. Holl.), *cransgen* (55; Kil. krantsken Holl.), *meijdt* (183; Kil. Sicamb. Holl.), *meent* (285; Kil. meenen Fl., Holl. j. meijnen), *boterschuttel* (297; Kil. Sic. Holl.) en zonder h-voorvoeging: *uuijl* (83), *uuijr* (307), *eijsch* (483), terwijl in vs. 14 de naam *Hollant* Kempenlant van Hs. L. vervangt.

H. gebruikt lange en korte vormen, de laatste een enkele maal in het rijm, voor r + cons. meestal *ae*, *a*, overwegend diminutieven op *-ken*, ook 't personale *mijn*, slechts éénmaal *eest* (= is het: 486), anders *ist*, ook 't w.w. *hijlicken* (met een nieuw rijm in vs. 23), steeds *door*, éénmaal *doeget* (207), éénmaal *liggen*, om 't rijm (258), elders *leggen*, *ruijcke* (366), *hooft* (383), *room* (44; Kil. Fland. Holl.), zonder h-voorvoeging: *uuijl* (38), *uuijr* (307) en in vs. 14 de naam *Westlant*.

Over de spelling van Goossen ten Berch (Tielebuijs Hs. H., Lv. en Bl.) is reeds elders uitvoerig gehandeld ¹⁾. Voor de beide andere hss. van Tielebuijs zij hier op een enkele bijzonderheid gewezen. Vrij regelmatig heeft L. in open lettergrepen *a*, in gesloten *ae*. Eénmaal, in vs. 26, wordt *w* voor *û* gespeld in *wt. ue* voor *eu* overheerst. Verdubbeling van consonanten alleen in *ss* = *s o. a.* *meestersse* (456), *vorsschen: dorsschen* (397/98). *Hebbick* (éénmaal *heb ick* (217)) *sallick, willick, haddick* in L. worden gescheiden in B. en H.: *heb ick* enz. Soms *dt* voor *t*, en, in dezelfde gevallen als de beide andere, *th* = *t*: *thier* (357), *thien* (43, 58, 128).

B. spelt ook *oe* = *oo* o.a. in: *oeck* (65, 122), *coecken* (213), *voer* (49, 50), *moechdij* (281, 315), *moegen* (375), regelmatig *ue* voor *eu*, behalve in enkele vreemde woorden: *adieu* (206), *amoreus* (195, 198). Verdubbeling van consonanten bij *ss* en *ff*. Verder ook een enkele maal *dt* = *t*, en dan de schrijfwijze *fv* in: *vierdalfven* (64) en *selfven* (144), die in Zuidnederlandse geschriften veel voorkomt ²⁾.

1) Drie kluchten Inl. § 18.

2) Drie kluchten t.a.p. bl. XIX.

IV

RIJM- EN VERSVORMEN

Het gepaard rijm is het algemene schema van alle drie kluchten. Daar tussendoor komen echter tal van andere rijm- en versvormen voor, die dikwels alleen uit pronkzucht gebruikt worden, maar toch ook vaak met een diepere bedoeling, bijv. de rondelen in de Blinde en de Luijstervinck, waar van de „bewegelijkheid en de geslotenheid der strofe” een goed gebruik is gemaakt ¹⁾.

Tielebuijs begint met een monoloog van Ronsefael, schema: *abaabbcbccdd* ²⁾, 't zelfde als in die van Vrouw Permants, vs. 103. e.v.

De monologen van Josijnken vs. 209 e.v. en van de oude begijn vs. 417 e.v. hebben respectievelijk: *aababbcbccdd*, en: *abaabbcbccdd*. Met de laatste drie begint telkens een nieuw toneel, dat niet door rijmkoppeling verbonden is met 't voorafgaande. Evenmin vs. 271, waar echter geen alleenspraak aan het begin staat.

Dubbelrijmen komen voor: 21/22, 33/4, 55/6, 63/4, 91/2, 189/90, 237/38, 261/62, 275/76, 295/96, 309/10, 319/20, 325/26, 329/30, 381/82, 391/92, 393/94, 457/58, 479/80, alle „onvolkomen dubbeld” ³⁾ 't Laatste woord is het zelfde in 33/4 (*hebben*), 91/2 (*sijn*), 261/62 (*sijn*), 479/80 (*sijn*) ⁴⁾.

229/30 heeft: *vermeij // ick // snel : seij // ick // wel*.

Het overspringend rijm (binnenrijm) wordt „niet zoo regelmatig aangetroffen na de rijmparen, als in de kluchten van hetzelfde

1) B. H. Erné, De rijmen in drie kluchten uit de 16e eeuw, Ts. 51, blz. 137 vlgg.

2) J. Geurts, Bijdrage tot de Geschiedenis van het rijm in de Nederlandsche Poëzie, Gent 1904, dl. I, blz. 336.

3) Tweespraeck van de Nederduitsche Letterkunst, blz. 58, in de uitgave van K. Kooiman, blz. 47.

4) J. v. Leeuwen, M. de Castelein en zijne Conste van Rhetorijcke, blz. 55w: Niet-geaccentueerde laatste lettergrepen („sijllabijcqsche adiectien”) van meerlettergrepige rijmen zijn geoorloofd, als het hulpw.w. zijn, bijv.: goed zijn: moet zijn, gheseid hebben: gheleid hebben, maar in alle andere gevallen verkeerd bijv.: Hartman: zwartman.

tijdstip" ¹⁾. We vinden het: 15, 25, 27, 29, 37, 79, 87, 109, 119, 139, 145, 147, 165, 173, 181, 225, 229, 235, 241, 247, 249, 267, 269, 315, 335, 359, 371, 373, 405, 409, 413, 473, 477, 501, 503, 517, 519.

Rijmen van bijtoon op hoofdtoon: 2/5, 172/73, 299/300, 459/60, 467/68, van hoofdtoon op bijtoon: 14/15, 21/22, 43/44, 177/78, 267/68, 293/94, 339/40, 443/44, 495/96, 497/98, 509/10.

Vs. 153 begint met :*Hoe gaet hoe staet*.

Van belang zijn de rijmen: 128/30: *gebueren: besueren*, 187/88: *(te) vollen: sollen*, 207/08: *betrouwen: vergouwen*. 383/84: *uuijtrollen: rollen*.

Hs. B. heeft aan het slot een rondeel.

De alleenspraken in de Blinde hebben 't gewone gepaarde rijm, met vier maal dubbelrijm in vs. 157 e.v., vs. 309. e.v. en drie maal in vs. 404 e.v. Gekruist rijm in 't lied van de lapper vs. 387 tot en met 402, waarna hij verder spreekt met een rijm op 402. 't Lied vs. 150 tot en met 156 heeft een ingewikkelder rijmfiguur [*aa*] *aabccd*; de laatste regels zijn verknoeid.

Dubbelrijmen, „onvolkomen dubbeld" weer: 23/25, 126/27, 128/29/30 (met binnenrijm), 154/56, 162/63, 164/65, 168/69, 172/73, 193/94, 205/06, 228/30, 234/35, 253/54 (met het door de Castelein afgekeurde rijm *hebt: stept*), 311/12, 321/22, 329/30, 347/48, 360/61, 367/68, 405/06, 414/15, 416/17. Dikwels is 't laatste woord, gewoonlijk *hebben* of *zijn*, gelijk; niet in 128/29/30 (*siet*), 234/35 (*nu*) en 311/12 (*ziet*).

Drie maal dezelfde rijmklank in 15/16/17, 53/54/55; 141/42/43, nodig, want 't vorig toneel eindigt paar, 't nieuwe begint met dezelfde rijmklank; met binnenrijm: 70, 106, 118, 130 (dubbelrijm), 225, 410, 438.

185/86: *blijde: tijden*, zonder en met n (391/93: *zijden: blijden*) ²⁾;

187/88: *hangt: gepranckt*; 331/32: *herte: smarte* ³⁾.

Rijmen met accentverschil: 143, 342, 422, 438 en 148, 306, 428.

1) J. Geurts, t. a. p., I, blz. 346.

2) De Castelein eist dat men bij de voordracht de n goed laat horen aan het einde der woorden (Van Leeuwen t. a. p., blz. 63). Men zal hem dan ook wel dikwels gesproken hebben, waar hij niet hoorde, zodat „grafies gelijk" niet altijd hoeft te betekenen, dat hij niet gezegd werd.

3) Geurts t. a. p. I, blz. 360.

Vs. 178 tot en met 185 vormen een rondeel: [zz]abaaabab[b]; vs. 186 rijmt op de laatste regel: *blijde: tijden*. Het sluit een tema af, 't bezoek aan de filantroop; met vs. 186 begint een nieuw: de angst van de hoofdpersoon om z'n geld. Bovendien moet het de vrolijke stemming weergeven na het genot van de goede maaltijd.

Vs. 371 tot en met 379 vormen een dobbelrondeel: $a^1 x^1 b^1 y^1 a^2 x^2 a^1 x^1 a^3 x^3 b^2 y^2 a^1 x^1 b^1 y^1$). Regel 7 wijkt af van 1 en 13; 2, 8 en 14 zijn volkomen gelijk, 3 en 15 eveneens, 4 en 16 ook.

De bedelaar en zijn knaap zeggen afwisselend een halve regel om hun vreugde uit te drukken over de streek, die zij de lapper gespeeld hebben, welk toneel hiermee afgesloten wordt. Zij verbergen zich daarna om 't verdere verloop te zien.

De alleenspraak in de Luijstervinck vs. 255 e. v. toont 't schema: [zz]ababbcbccdc[d] ²⁾, vs. 282 e.v. [a]abbcbccdc[d], 't gaat door met de volgende persoon: *efef[gg]*, 621 e.v. [a]abbcbccdc[d].

't Lied vs. 47 e.v.: *aabc[c]*, passend in 't algemene schema. Slechts éénmaal komt dubbelrijm voor: 381/82: *ontstelt || sijn: gequelt || fijn*.

Driemaal dezelfde rijmklank treffen we aan: 148/50/52, waar ze de kreten der dochter verbinden; 419/20/21, 422/23/27; 536/37/38 ('t vorig toneel eindigt paar). Viermaal op de bedorven plaats 617: driemaal aan 't slot van 't voorafgaand toneel: de jongeling gaat dan met dezelfde rijmklank verder.

Rijmen van hoofdtoon op bijtoon: 148, 165, 232, 324.

Biezondere rijmen: 71/72: *hanteeren: versieren*; 99/100: *vermoeijde: hoeijde*; 115/16: *douwe: trouwe*; 125/26: *susen: cussen*, alleen in spelling verschillend; 143/44: *kermmen: ontfarmen* ³⁾ (217/18 beide met e); 179/80: *volvueren: ueren*, 359/60: *rueren: uuren*; 394/95: *besuernne gebuernne*, id. 482/83; 197/98: *maere: begeere*; 259/60: *practijcken: autentijcke* en 385/86: *maenden: gaende*.

Drie van de vier rondelen worden gesproken door de jongeling en 't meisje: vs. 55 e.v., vs. 274 e.v. en vs. 348 e.v., 't eerste om hun blijdschap uit te drukken aan het begin van het toneeltje hunner

1) Rijmschema van De Castelein; Van Leeuwen t. a. p. blz. 59, 60. Zie voor zo'n rondeel: Ts. 46, blz. 33 vlgg., Geurts I, blz. 340.

2) Geurts I, blz. 335.

3) Geurts I, blz. 360.

ontmoeting op straat, 't tweede voor dezelfde stemming bij 't bezoek op zolder, ook aan het begin, en het derde bij het afscheid daarna.

Het slotrondeel vs. 649 e.v. door de vriendin, de moeder en de jongeling tot het publiek gericht, telt, 637 meegerekend, negen regels, en heeft éénmaal binnenrijm in vs. 634.

DE HANDSCHRIFTEN

Op de drie handschriften, die van Tielebuijs bekend zijn, heeft reeds Kalff de aandacht gevestigd ¹⁾.

Het Leidse (L) ²⁾ is gebonden in een eenvoudig kartonnen bandje, formaat 8°. Het bestaat uit 12 bladen, met een schutblad voor en achter. Op 't voorste schutblad staat 't bibliotheeknummer en de aantekening, die in de catalogus der Maatschappij v. Ned. Letterk. voorkomt en van het hs., f. 1 r, overgenomen is. De bladen zijn bovenaan met potlood genummerd van 1 tot en met 12; onderaan loopt de nummering met inkt, met dezelfde hand als van het hs., van A1 tot en met A6 (f. 2 r tot en met f. 7 r.).

Het eerste blad draagt aan de ene zijde, f. 1 r, boven in 't midden het jaartal 1548. Iets lager rechts: goet. en de paraaf J. d. Daaronder: Een esbatement van Tielebuijs die een jaar te vroeck gheboren is ende wert herdraghen p[er] Willem elias. Daaronder 't stempel van de Maatschappij, vervolgens: Ronsefael lanck 522, en: Ghespeelt voor den willecome van de Lelienbroeders in Diest / op die incompste vanden Rethorisiene a° 1541 prima augusti / dincompste was sdaeghs te voren ultima Julij. Dan nog een bibliotheeknummer: 224, en onderaan enige pennekrabbels. Aan de andere zijde, f. 1. v. staan de personagien en 't nummer 185 achter Ronsefael.

Het watermerk is een gekroond wapenschild met een vierblad er nog bovenop, een Gotiese letter b eronder; in het schild een letter L tussen twee lelies ³⁾.

Aan het eind noemt de afschrijver zich: Ut vis fac alteri, scripsit J. Dalem, den 19 februarij a° 1548. Zijn duidelijk schrift vinden we ook in Ms. n° 21657 van de Koninklike Bibliotheek te Brussel, dat met dezelfde naam en zinspreuk ondertekend is.

Het Brusselse hs. (B) ⁴⁾, in hoornen band samengebonden met

1) Kalff, Gesch. der Nederl. Letterk. in de 16e eeuw, I blz. 296 noot.

2) Bibliotheek Maatsch. v. Nedl. Letterk., afdl. Hss. n° 1033.

3) Dankbaar vermeld ik hier de hulp van Prof. Dr. W. de Vreese bij het onderzoek naar de watermerken.

4) Brussel, Koninklike Bibliotheek, Mss. n° 21658. N° 21656 is: Een Vasten Spel van Zinne, hoe 's menschen geest verleidt werdt van 't Vleesch

twee andere, formaat D (4°), draagt tot titel: kamerspel van Rensefael, Tielebuijs, een Vroevrou enz. Het behoorlik leesbaar geschreven hs. ¹⁾ begint f. 28 r en loopt tot en met f. 40 r (nummering met potlood). Aan het slot, vanaf vs. 508 tot en met vs. 515 is in de lengterichting van de bladzijde een dunne streep getrokken, met een verwijzingsteken in margine boven vs. 515, dat doelt op een aanmaning op rijm om in een loterij in te leggen, met een lelike slordige hand eronder geschreven ²⁾.

Het watermerk, het gekroonde wapen van Bazel, zonder monogram, komt waarschijnlijk overeen met Briquet 1354 ³⁾, aangetroffen op documenten tussen 1589 en 1602. Dezelfde kopiist schreef ook het hs. van De Sotslach, dat dateert uit de jaren 1580—1590 ⁴⁾. Hij tekent zich hier met zijn zinspreuk: *Stipendium peccati mors*, en zijn initialen S. G. d. i. Sijmon van Dijck Gorissz, in het Register ⁵⁾ vermeld onder de Cameristen van T. M. B., die de kamer een nieuwe stoel hadden geschonken a° 1600. Hij vervaardigde ook een ballade op den Intrede van de Oude Camer van Haarlem op het Rederijkersfeest te Leiden in 1596 ⁶⁾.

Het Haarlemse hs. (H) bevindt zich in de bekende bundel G ⁷⁾ (a° 1600) van Trou moet Blijcken en is netjes afgeschreven door Goossen ten Berch (Zinspr. Schout List en Erch), in 1606 „veijndrich” en „out-vinder” van T. M. B. ⁸⁾. Waarschijnlijk was hij een emigrant uit het Zuiden: Gossen Evers ten Berch van Antwerpen, wonende „opt Sparne”, kwam Maart 1598 met attestatie van en n° 21657, Een Present van Jonste, Vriendschap en Trouwe. N° 21656 werd blijkens een aant. op de voorpagina gespeeld de 21e Januarie 1560 „op dolijftacxcamere”. Dit jaartal heeft Kalff verleid ook het hs. van Tielebuijs ca. 1560 te stellen. (t. a. p. blz. 296 noot).

1) Een reproductie van hetzelfde schrift in een bijlage bij „De Sotslach”.

2) Dus niet 't slot van een Haarlems hs. is gewijzigd en op een loterij toepasselijk gemaakt, zoals Kalff t. a. p. blz. 296 noot beweert.

3) C. M. Briquet, *Les Filigranes, Dictionnaire Historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*. 4 Tomes, 1907.

4) De Sotslach, klucht uit ca. 1550, uitgeg. door Dr. F. Lyna en Dr. W. van Eeghem, Brussel, 1932, blz. 17.

5) Bibliotheek T. M. B. n° 45 (Register van Spelen van Sinnen) f°. 19r.

6) Den Lusthof van Rethorica, Leiden 1596, blz. 91.

7) f° 92r tot en met 100r. Het jaartal 1600 op de foliant komt met het schrift overeen (zie Ts. 47, blz. 162).

8) Zie Bibliotheek van T. M. B. n° 45 (Register van Spelen van Sinnen) f° 74v.

Weesp ¹⁾, kreeg 23 April 1603 een attestatie op Geertruidenberg en één op Amsterdam voor zichzelf, zijn vrouw Hendrixske en zijn moeder Maria Verbeecke ²⁾, maar moet dan toch in Haarlem teruggekeerd zijn.

H. is het handschrift, dat Van Vloten gebruikte voor zijn slordige uitgave van Tielebuijs ³⁾.

Van de drie hss. hebben L. en B. de beste tekst. L, het oudste, is hierachter afgedrukt. Die van H. heeft tal van invoeringen en omzettingen, en regel 138 is zelfs helemaal uitgevallen. H. staat, daar 't, door een Zuidnederl. emigrant afgeschreven, tal van Zuidnederlandse taalvormen, die L. geheel behouden heeft, eveneens overnam, dichter bij L. dan bij B. Het voorbeeld der beide Haarlemse afschrijvers, die, beiden lid van T. M. B. en tijdgenoten, hun afschrift wel naar éénzelfde tekst vervaardigd zullen hebben, zou L. geweest kunnen zijn. Alle drie vermelden de plaatsnaam Dixmuiden, en hoewel deze naam zeer goed in het oorspronkelijk kan voorkomen, is 't toch ook niet onmogelijk, dat L. een afschrift is van een rederijker uit Dixmuiden, en B. en H. weer copiëen zijn van L. of van een ander afschrift uit die plaats ⁴⁾.

Omtrent de geschiedenis der beide hss. L. en B. is mij weinig bekend geworden. Tielebuijs, samen met de beide andere Brusselse manuscripten, wordt vermeld in de catalogus Van der Marck van 1774 ⁵⁾ onder nr. 110 (koper: Does) en eveneens in de catalogus Koning van 1833 ⁶⁾ onder nr. 213. De verkoopprijs bedroeg f 7, en vrij zeker is dit nummer aangekocht door de Koninklike Bibliotheek te Brussel: de beschrijving (in hoornen band, formaat 4°) laat weinig twijfel over.

1) Lidmatenboek 1595—1609 der Ned. Herv. Gem. te Haarlem.

2) Trouwboek van 1594—1604 f° 182 (archief der Nederl. Herv. Gem. Haarlem).

3) Dr. J. van Vloten, Het Nederl. Kluchtspel van de 14e—18e eeuw ²I bl. 168—189. Dus niet naar een hs., dat hij nimmer aan T. M. B. terugbezorgd zou hebben (Kalff, Gesch. der Nedl. Ltk. in de 16e eeuw I, blz. 296 noot). Zie ook Ts. 45, blz. 279, noot.

4) In Dixmuiden bestond een kamer met presies dezelfde naam als die in Diest, vermoedelijk dus een zusterkamer (Schotel II², blz. 246).

5) Naemrol van Nederduitsche Tooneelspellen door J. van der Marck, verkocht 28 April 1774 e.v. dagen. Leiden 1774.

6) J. Koning, catalogus der letterkundige nalatenschap van wijlen, le dl., behelzende de hss., verkocht te Amsterdam 29 April 1833. Amsterdam 1833.

WIJZE VAN UITGEVEN.

Voor de tekst van Tielebuijs is het oudste hs., het Leidse van 1548, gekozen, zoals boven reeds werd medegedeeld. Aan de voet der bladzijde zijn de varianten afgedrukt, behalve de spellingvarianten. De afkortingen (de streepjes voor n, m, de, 't boogje voor — er en 't teken 3 in L) zijn opgelost, invoegingen tussen vierkante haken verantwoord, verbeterde lezingen in de aantekeningen of onder aan de bladzijde. Aan het begin van elke nieuwe versregel en van elke nieuwe zin werden hoofdletters aangebracht, vaak ook bij eigennamen. De puntjes op de ij en i(j), die L. slechts zelden heeft, zijn daar overal geplaatst. v en j werden als consonanten, u en i als vocalen onderscheiden. In plaats van de leestekens der hss., die weggelaten zijn, is een meer uitgebreide nieuwe interpunctie aangebracht. De namen der personen in de hoofdjes, in de hss. soms afgekort, zijn steeds voluit gedrukt en gelijk gemaakt. De toneelaanwijzingen zijn behouden en ook de nummering der verzen is gelijk aan die van het handschrift. Waar een toneel eindigt en een nieuw begint, is een streepje geplaatst.

EEN ESBATEMENT VAN TIELEBUIJS, DIE EEN JAER
TE VROECH GHEBORNEN IS ENDE WERT HERDRAGHEN

Personagien:

- f. l.v. RONSEFAEL ¹⁾.
TIELEBUIJS.
VROU PERMANTS.
JOSIJNKEN, DE MAERTE.
EEN OUDE BAGHIJNE.

f. 2.r. RONSEFAEL, *een duijpen, half huijlende oft janckende*

- 1 Och lieve vrienden, ick moet u claghen
Van mijnen grooten onghelucke.
Mijn Truije is doch ghestorven binnen X daghen,
Waerinne ick hebbe alsulcken mishaghen,
5 Dat mij therte dunct ²⁾ splijten van grooten drucke.
Wije hoorden oijt van sulcken stucke,
Dat sij haer soo haest ginck tot sterven gheven.
Ick wou ick mijn daghen spronge op een crucke,
En dat sij noch ³⁾ leefde, die bloeme verheven.
10 Sij mejnde sij sou noch tot Bamis leven.

B. heeft de opsomming der personen niet, maar begint onmiddellik met Ronsefael enz.

H. Item hier begint een cluijt van Tielebuijs die wederom herdragen wilde sijn — de personagen sijn dese: Ronsefael een duijpen halff huijlende oft janckende — Tielebuijs, de soon, halff sodt — Vrouw Permants een vroeuvrouw — Josijntgen de maerte — een oude baghijne

B. een slechten boer.

H. Ronsefael eerst.

- 2 B. ongeluck. H. Ick heb gehadt alte grooten ongeluck.
3 H. Mijn wijff Aeltgen och is gestorven binnen X dagen.
4 B. heb. H. Daerinne hebbe ick.
5 B. druck. H. mijn — te splijten — van drucke.
6 B. stuck. H. toch oijt.
7 H. ging.
8 B. woud — al mijn dagen — sprong — cruck. H. dat ick — altijd — sprong.
9 B. bloem. H. leefden.
10 B. meende H. mejnden noch te Bamis te leven.

1) Hs. in 't midden der bladzijde 't nummer 185.

2) Hs. tussen dunct en splijten st doorgestreept.

3) Hs. leef doorgestreept tussen noch en leefde.

- Ick en weet waert lieghen mocht, tis een vrempt verstant.
 Als ick op haer eens peijse, mijn leden beven
 Van grooter liefden, die ick aen haer vant.
 Och, twas een die schoonste bloeme van Kempenlant.
 15 Ja, binnen Brabant, in noorden, int zuijen
 Was haers gelijc niet. Och Truijen, Truijen, lief Truijen,
 Noch moet ick u groeten, al doeghet mij smerte.
 Dach Truijen, dochter aen mijn herte!
 Een minlijck groetken, met eenen langen knicke,
 20 Van ouwer trouwen, ick tuwerts schicke.
 In den hemel moettij vinden u ziele // thuijs ¹⁾.
 Tgaf haer die doot, siet, dat haer soone Tiele // buijs ¹⁾
 Soo jonck van haer wilde gaen gehouwen.
 En noch wilt hij alle daghe een wijf trouwen,
 25 Al sout hem rouwen binnen den jare.
 Ick woude dat hij heel wijs oft kints uut ²⁾ ware,
 Soo en wordick van vare nijet geheel confuijs.
 Waer sijdijs, soone?

TIELEBUIJS, *de soone, half sot*

f. 2.v. Vaerken, is Ronsefael in huijs?

- 11 B. vreemt H. vreempt.
 12 H. als icker op dencke mij leden die beven.
 13 B. an. H. lieften.
 14 B. Och twas de schoonste bloem van heel Hollant.
 H. bloem in alt Westlant.
 15 B. en H. int.
 17 B. doetet — smert. H. noch so — doetet mijn.
 18 B. Truije — hert.
 19 B. met een lange knicke. H. groetgen.
 20 B. en H. tuwaerts.
 21 B. moet ghij.
 22 B. tdeedt — de doot — soon H. tdeet — de doot — soon.
 23 B. wilden — houwen. H. so jong — wilden hijlicken die arme catijff.
 24 B. daech. H. daech trouwen een wijff.
 25 B. jaer.
 26 B. wou — heel kints waer. H. wou — kints waere.
 27 B. vaer — H. werd.
 28 B. en H. soon. B. soon. H. alleen: Tielebus. B. vaertgen.

1) 't Teken voor dubbelt. ontbreekt in 't Hs.

2) Hs. wt.

Stille als een muijs, vrij, sonder tamboere.

RONSEFAEL

Wat bedrijfdij al?

TIELEBUIJS

30 Ick ligge en loere,
Soo tcalf inde mande rijt op de sledde.

RONSEFAEL

En waer doch, Tielebuijs?

TIELEBUIJS

Op mijn bedde!
Waer soudick anders mijns sins bedrijf // hebben?

RONSEFAEL

Compt af, laet sien!

TIELEBUIJS

Sallick dan een wijf // hebben,
35 Daer ick sal eten en slapen mede,
Soo ick eens bij vaerken en moerken dede?
Gheen blijder int stede en mocht soo gheraken.

RONSEFAEL

Armen huijl, wat soudij metten wijve maken?
Ghij en sout nau sdaechs eenen mueseleer winnen.

29 B. stil — tamboer. H. Segt sonder tamboere.

30 H. bedrijfdij (l. bedrijfdij). B. leg — loer. H. leg.

31 B. mandt.

32 B. En ontbreekt. H. toch.

35 B. mee.

36 B. vaertgen en moertgen dee.

37 B. stee. H. in stede.

38 B. vuijl — sout ghij met een wijff. H. vuijl — sout ghij met een wijff.

39 B. drie penning. H. en ontbreekt — daechs een oolicoeck.

*Rekent op
een blaes-
balck met
crijde¹.*

- 40 Siet, dit sijdiij noch tachter, ten tijde binnen
Dat u moeder sterf: drije blancken en een oort
Aen micke wittebroot, en dan noch voort
Thien placken aen botermelck en plattekase,
Ghemaect metter zanen.

TIELEBUIJS

- Ke, tis al viesvase.
45 Soude thouwelijck daerom blijven ghestaect?
Ick heb ghisteren twee nieu mouwen gemaect,
En voor mijn knijen geset twee leren lappen.

RONSEFAEL

- Voort sijdiij schuldich van twelff quaerten pappen,
Een blancke gescreven voor die quaerte,
50 Ses labaijen voor een appeltaerte.
Aen pepercoecken, die ghij nijet en wout ontberen,
Drije stuyvers; van noten, appelen en peren,
Pruijmkens, krieckkens en worstellekens,
Heet broot dat ghij aet met uwen gesellekens,
f. 3.r. 55 Schermoelien, die ghij bij den becker // vant,
Eijeren en suiijcker, X stuyvers; eij, lecker // tant,²)
-
- 41 B. geen toneelaanwijzing. H. Hij reekent — met crijt.
42 B. aen warm wittebroot. H. aen warm wittebroot.
43 B. vijff sch. — soete melck — versche kasen. H. ende kaese.
44 B. van enkel room. H. metter room. B. tsijn — vijsevasen —
achter ke staet een doorstreping. H. als — vise vaese.
45 B. thijlijck.
46 B. nieuwe.
48 B. seven. H. voort so — voor twaelff schotelen.
49 B. blanck — de. H. blanck — de.
50 B. noch vijftalve sch.
51 B. lange coeck — en ontbreekt.
52 B. drie sch. aen appelen noten.
53 B. pruijmkens corsen.
54 B. suiijckercoeckgens die — u. H. suiijckerkoeckgens die — uwe.
55 B. cransgens — backer. H. backer.
56 B. eijeren suiijcker tsamen X sch. H. XII stuijvers.

1) Deze toneelaanwijzing is in het Hs. onderstreept.

2) 't Teken voor dubbelr. ontbreekt.

Dit hebdi al deur u keelgat laten reijen.

TIELEBUIJS

Vaerken, scrijft noch thien vlaijen en acht pasteijen;
 Ghesuijckerde worstkens en boterwegghen,
 60 Ghecruijt bierken, wilt dit oock daer bij leggen,
 En dan meughdij rekenen, hoe hoogh dat compt.

RONSEFAEL

Somma, tot driehondert labaijen eest al gesompt,
 Ses mijten min, tis wel ijete weerts // groot.

TIELEBUIJS

Dats vierdalven cornilis en een peerts // hoot ¹⁾.
 65 Ick can oock wel rekenen sonder falen.

RONSEFAEL

Dese somme moettij eerst int geheele betalen,
 Eer ghij gehouwen meught, ten rechte punte.
 Her, her, soect ghelt!

TIELEBUIJS

Ick en heb cruijs noch munte.

57 B. doer H. door.

58 B. vaertgen. H. ende.

59 B. worstgens. H. worstgens en botterweggen.

60 B. biertgen. H. oock ontbreekt.

61 B. moechdij — dattet. H. moochdij — hooge dattet.

62 B. ist. H. ist.

63 B. drie deuts min — ietwaerts H. ijete waerts.

64 B. paerts. H. cornelus — paerts.

66 B. moet ghij — eert (l. eerst) — al heel. H. somma — al geheele.

67 B. hijlijcken — ten rechten punt. H. ten rechten pinte.

68 B. munt. H. moch (l. noch) — minte.

1) 't Teken voor dubbelrijm ontbreekt.

RONSEFAEL

Soo en meughdij gheen wijf hebben, dats verloren.

TIELEBUIJS

Waeromme?

RONSEFAEL

70 Dat ghij sijt een jaer te vroeg geboren!
Daer weet ghij van mijnen motijve tslot.

TIELEBUIJS

RONSEFAEL

Een jaer te vroeg geboren? Ja.

TIELEBUIJS

Ick en ben, wilt Godt!
Een jaer te vroeg geboren? ick hervraghen moete.

RONSEFAEL

Ick seg u, jaghij!

TIELEBUIJS

Mijn moerken droech mij soete

f. 3.v. 75 Op haren hals wel vier jaren lanck,
Eer ick gegaen cost aen stoel oft banck,
Soo sij mij seijde, recht eer sij sterf.

RONSEFAEL

Al stondij te Dixmuijen opten werf
Om eenich bederf, soo sijdij een jaer
Te vroeg geboren!

69 H. moochdij.

71 B. mijn motijff het slot. H. motijven.

73 B. moet. H. ickt hervrage moete.

74 B. moertgen — mijn — soet. H. mijn.

76 B. gaen. H. coste.

77 H. ick (l. sij) sterff.

78 H. Dicxmuijden. — op de werff.

79 H. so soudij.

TIELEBUIJS

- 80 Ronsefael, vaerken, eest waer?
 Soo vallen in dasschen alle mijn spillen.
 Dees mejskens en sullen mij nu nijet hebben willen,
 Daer ick alle daghe ginck vrijen.
 Leefde mijn moerken noch, sij en souts niet lijn
- 85 Dat Tielebuijs haer soone een jaer te vroeck
 Soude gheboren sijn.

RONSEFAEL

Swijght van dien, tis ghenoech!
 U moeder u droech wel neghen maenden.

TIELEBUIJS

Dats verde van den jare!

RONSEFAEL

- Ghij slacht den verwaenden,
 Die altijts soo vol weelden steken,
 90 Nijet wetende, wat hen mach gebreken;
 Daerom sij altijts int claghen // sijn.
 Wat ghebreect u?

TIELEBUIJS

Ick wil herdraghen// sijn,
 Oft voghel en wort dit jaer gheen craije!

-
- 80 B. tussen 79 en 80a is geschreven: so sij dij een jaer, en weer doorgehaald.
 H. Te vroeck sijn gebooren. B. vaertgen ist . H. ist — voor ist staat
 in 't hs. een J.
- 81 B. dasche. H. spille.
- 82 B. meijsgens.
- 83 H. vrije.
- 84 B. moertgen. H. en ontbreekt.
- 85 B. en H. soon.
- 88 B. iaer.
- 92 B. gebreect. H. gebeeckt (l. gebreeckt).
- 93 B. craij. H. ofte.

Vaerken, soect hier raet toe gheraije,
 95 Oft ick sal mijnen rock al deurkertelen.

RONSEFAEL

Waij, ick en can.

TIELEBUIJS

Soo sallick hier gaen liggen spertelen
 Van grooter quaetheijt, oft blust mijn gebreck!
 Suldijt doen oft en suldij?

RONSEFAEL

Hoort desen geck!
 Sallick dan moeten doen onmuegelijcke dinghen?
 Nu en sallick, siet!

TIELEBUIJS

f. 4.r.1. 100 Soo sallick int water springhen,
 Al soudick metten vorsschen altijt swimmen.

RONSEFAEL

Nu en sallicx nijet doen!

TIELEBUIJS

Soo willick gaen climmen
 Op den alderhoochsten boom van allen,
 En laten mij plompverloren vallen.
 105 Dan sullen die lieden roepen cleijn ende groot:

-
- 94 B. vaertgen — sonder dilaj. H. sonder dilaije.
 95 B. doerkertelen. H. doorkertelen.
 96 B. en H. Wel ick. B. leggen. H. leggen en spertelen.
 99 B. en H. onmogelijcke.
 101 B. swemmen.
 102b H. Nu sal ick.
 104 H. mijn selven.
 105 B. de luijden — en. H. en.

Wachermen, de goeijen Tielebuijs is doot!
Oft doet mij herdraghen, ick seght u goetront.

RONSEFAEL

Tielebuijs, soone, en maect u nijet te bont,
Oft ick sal u terstont met eender dreven,
110 Eenen goeijen gemackelijck oorbant gheven.
Ghij sulter met beije u handen na tasten!

TIELEBUIJS

Wel, soo sallick een jaer lanck gaen ligghen vasten,
Al sou ick op mijn bedde van hongher sterven,
Oft doet mij herdraghen.

RONSEFAEL

Wildij u selven bederven?
115 Ick wedde dat ghij en sult, om twee mijten.

TIELEBUIJS

Soo sallick gaen al in stucken smijten,
Stoelen, ketelen, pannen ende potten.
Dan sallick gaen liggen worpen metten clotten,
Ghelijck die sotten doen achter straten.

-
- 106 B. och armen — den goede. H. Wacharmen den.
107 B. mijn.
108 B. en H. soon — maecttet niet.
109 H. terstont ontbr.
110 B. Een goeden gemackelijcken orebant. H. Terstont eenen dapperen oorbant.
111 H. Dat ghij er sult met beijde.
112 B. lang — leggen. H. Wel sal ick — leggen.
113 B. bed.
114 B. selfven.
115 B. wed.
116 B. ickt — anstucken. H. al gaen.
117 B. en — H. stooelen (l. stoelen) — en.
118 B. leggen. H. leggen werpen met clotten.
119 H. de — after straeten.

RONSEFAEL

- 120 Ontstucken smijten! dat moestick haten.
 Och, en doet dat nijet, twaer quaet begost.
 Ick sou u liever doen herdraghen, wat oock cost.

Beij inne.

VROU PERMANTS, *een vroeijsvrouw* 1)

- Vruchtbarighe vroukens, jonck van daghen,
 Ghebonden metten bande der natueren,
 125 Die soo wel varen, en hebben gheen claghen,
 Dat sy hen kinderkens connen voldraghen,
 f. 4.v. En als sij blijde moeder voldueren.
 Ick en hebs in thien jaren nijet weten gebueren,
 Ten quam al wel, God 1) sijs ghebenedijt!
- 130 Al mueghen die vroukens wat leets besueren,
 Tot die vrucht voldraghen is haren tijt,
 Als tkint gheboren is, twert dan al jolijt,
 Schoon, sterck van lijve en fijn van gesonde.
 Dan schinct men ons vroukens deerst ontbijt,
 135 En drincken den wijn hertelijck metten monde.
 Nu, dats daer, ick woude dat ick stonde
 In onse prochiekercke, deught souwer bij naken,

120 B. most. H. onstucken — most.

122 B. sal. H. wattet.

122/23 B. Beij in. H. Beij binnen. B. vroevrou H. alleen V. P.

123 H. vroutgens.

125 H. wel ontbr. — vaeren (de v is door een w geschreven).

126 H. haer kinderkens.

127 B. volduren.

128 B. geburen. H. hebt.

129 H. gebenendijt. (l. gebenedijt)

130 B. moghen — vroutgens — besuren.

131 B. de.

132 H. twordt als dan.

133 B. lijff. H. lijff — en ontbr.

134 B. schenckt — deerste. H. deersten.

136 B. wou. H. woud.

137 B. in de grote kerck — soudaer. H. bij ontbr.

1) Onderstreept in 't Hs.

Daer soudick den heijden helpen kersten maken.
 Alsulcke saken sijn vroeyvrouwen ghewoone.

RONSEFAEL

- 140 Noch peijsick om Tielebuijs, mijnen soone.
 Die wilt herdraghen sijn noch een vol jaer,
 Omdat ick heden seijde tot hem openbaer,
 Doen hij tgehouden hadde vercoren,
 Dat hij een jaer was te vroeck gheboren.
- 145 Tis al verloren, hoe cleen ict schatte,
 De zot valt altijts op sijn platte.
 Ten is dit noch datte, met luttel verstants.
 Wat dou! hier compt gaende vrou Permants,
 Ons vroeyvrouwe van der stede, een cluchtich wijf.
- 150 Die willick te kennen gheven dit sot bedrijf,
 Want sij is meestersse van dien principael.
 Dach, vrou Parmants!

VROU PERMANTS

Goeijen dach, Ronsefael!
 Hoe gaet, hoe staet, in uwen weuwelijcken stoel?
 Hebdij van gehouwen noch gheen ghevoel,
 155 Soo dees heete weeuwaers, die vroeck gehouwen?

- 138 H. Deze regel ontbr. geheel.
 139 B. vroevrouwen — gewoon. H. vroevrouwen.
 140 B. peijns — soon. H. peijns — mijn.
 142 B. en H. seijden.
 143 B. thijlijcken. H. thijlicken.
 144 H. achter *een* nogmaals *een* doorgestreept.
 145 B. clein ickt schat. H. hoe ickt schatte.
 146 B. plat. H. opt.
 147 B. dat. H. Hij slacht onse catte met luttel verstants.
 148 H. hou.
 149 B. en H. vroevrou — stee.
 151 H. prinsesse van dien princepael.
 152 B. permants. H. Goeden dach, vrou permants.
 152 B. Goeden. H. Jae goeden dach Roncefael.
 153 B. gaetet — staetet — u. H. gaettet — staettet.
 154 B. hijlijcken. H. hijlicken.
 155 B. gaen houwen. H. dese weuwnaers — gaen houwen.

RANSEFAEL

- f. 5.r. Tielebuijs, mijn soone, wilt gaen een wijf trouwen.
Dat en wilt hij nijet laten deur gheen ghebot.

VROU PERMANTS

- De knecht is geheel pepel sot.
Wat sou hij gehout maken, arm welpen!
160 Hij en can hem selven nijet gehelpen,
En oock soo steect hij vol leckernijen.

RONSEFAEL

- Waij, daerom sal hij spade bedijen.
Soo seijd ick hem goetront, op dat pas,
Dat hij een jaer te vroeck gheboren was,
165 Omdat hij zeer veel tachter was, die lekker ghuijt.

VROU PERMANTS

- Wat sou den alf maken met eender bruijt?
Ick en ghave hem nau tsout tot sijnen broije.
Hoe soudicken drijven in sijn koije,
Haddicker ghebodt over, op eenich termijn.

RONSEFAEL

Hoort tsotste van al!

VROU PERMANTS

Wel doch?

- 156 B. en H. soon.
157 B. doer. H. door.
158 B. en H. die.
159 B. gehijlijckt maecken. H. hijlicken.
160 H. en ontbr — noch niet.
162 B. en H. verlang bedijen.
165 H. leckere.
166 B. met een bruijt. H. dat calff — met een bruijt.
167 B. gaff. H. gaeff.
168 B. sou ick hem. H. soud ick hem.
169 H. tgebodt over eenich termijn.
170 H. Wel wadt doch.

RONSEFAEL

- 170 Hij wilt herdraghen sijn,
 Omdat ick hem seijde na sijn onghewoech,
 Dat hij gheboren was een jaer te vroeck.
 Hoe lichte ict woech, ick en mochts nijet paijen.
 Lief vrou Parmants, wilt mij hier in dbeste raijen.
 175 Vrij, eenen goeden penninck sal ick u schincken.

VROU PERMANTS

Nu en weet ick nijet, wat ick wil dincken
 Van desen onghesouten clappe.
 Soo en hoordick noijt van alsulcken alfscappe!
 Wilt hij herdraghen sijn? dits een abuijs!

RONSEFAEL

Jae hij, sonder gecken.

VROU PERMANTS

- 180 Wel, bringhten mij thuijs!
 Stilder dan een muijs sallicken timmen.
 Al waer hij looser dan een kot vol simmen,
 Mijn maerte en ¹⁾ icke sullen hem verlacken.

RONSEFAEL

Seght, wat suldij hem doen?

173 B. licht — en ontbr. — mocht hem niet. H. licht — en ontbr.

174 B. Lieve — permants. H. permants — te besten.

175 B. een. H. Eenen dicken.

177 B. clap. H. ongesouten.

178 B. alffscap. H. hoorden ick — van sulcken alffscappen.

180 B. en H. brengten.

181 H. ick hem.

182 H. schodt.

183 B. meijdt — ick. H. maert — ick.

1) Hs. en boven tussen geschreven.

VROU PERMANTS

- Wij sullen hem sacken,
 185 En draghen hem tsamen op een berije.
 Als hij verhalen wilt die materije
 Om herdraghen te sijne een jaer te vollen,
 Dan sullen wij soo ruijterlijck met hem sollen,
 Dat elck lachen sal van solase // groot.
 Dus bestelt ons den knecht.

RONSEFAEL

- 190 Wel, bij gans hase // poot!
 Mocht ick alsoo quijt sijn den onaerdighen loen,
 Ick sou selve te beteren houwelijck doen,
 Want op dees meijskens, die hen properlijc dragen,
 Daer heb ick rechs een ooghe op geslaghen.
 195 Oock weet ick te doene mijn amoreus bederf.
 Ick hebbe al langhe gevrijt, eer mijn wijf sterf.
 Oock eest goet comen, daer hanght den hael.
 Ick ben doch den langhen amoreusen Ronsefael.
 Ten steect mij vrij nijet op den wijn van twee ghelten,
 f. 2. 200 Mij sou noch wel botere in mijnen mont smelten.
 Vrouw Parmants, hoordij ijert in neerst oft scheerne,
 Bewaert mijn eere, suldij?

VROU PARMANTS

Jaick, gheerne.

- 185 B. en H. berije. 186. H. der.
 187 B. en H. sijn — ten.
 192 B. self te beter hijlijck. H. selffs.
 193 B. meijsgens — hem. H. meijsgens.
 194 B. ooch.
 195 B. en H. doen.
 196 B. heb — lang. H. heb —al te lang genaijt.
 197 B. en H. ist.
 199 H. van twee stoopen.
 200 B. boter. H. Mijn — boter — smelten oopen.
 201 B. permants — ernst oft schaern. H. ijert voor mij met goet beleet.
 202 B. eer — gaern. H. Daertoe ben ick gereet.

En sou ick nijet, Ronsefael, mijn weerste vriend?
 Daer waer haest een plattijnlaken aen verdient,
 205 Soo mocht te passe comen schier oft morghen.

RONSEFAEL

Nu adieu, ick wilt gaen al besorghen.
 Dus doeghet dbeste, na trecht betrouwen.
 Uwen arbeijt die wort u noch wel vergouwen.

Beij inne

JOSYNKEN, DE MAERTE ¹⁾

f. 6.r. Wat dou! wats ditte? wat sals gheschieden?
 210 Hier sijn vergaert met dallen veel lieden,
 En ick en sije mijn vrouwe nijet na mijnen bevroene.
 Tmoet ommers wat sonderlincx bedieden,
 Om deten te cokene teghen noene.
 Ick dincke sij ghebeden is ten saijsoene,
 215 Daer den kerckganck van den vrouwen wert gedaen.
 Non fortse, ick wil mij pijnen te spoene,
 Om dwermoes te schervene opt cort vermaen.
 Ou, nijet meer van dien! mij vrouwe comt hier gegaen,

203 B. mijn beste vriend. H. waerste.

204 B. doecklaecken.

205 H. op morgen.

206 H. al ontbr.

207 B. doetet beste. H. doeget beste.

208/209 B. beij in. H. Beij binnen. H. Josijntgen.

209 B. hou — dit. H. hou.

210 H. Dat hier — met allen so.

211 B. mijn bevroen. H. vrou.

212 B. en H. immers.

213 B. teeten — coecken tegen noen. H. teeten — coocken.

214 B. dencke — ten saijsoen. H. dencke — nae mijn vermoene.

215 B. kerckgang — vrouwe. H. vrouwe.

216 B. spoen.

217 B. scherven. H. twarmoes — scherven met cort vermaen.

218 B. mijn vrou. — gaen. H. vrou — gaen.

1) In het Hs. onderstreept.

- En sij siet soo blijdelijck, mij eest te bat.
 220 Sij moet ergens een droncxken hebben ontfaen,
 Oft daer moet wat nieus elders sijn gebuert int stat.

VROU PERMANTS

- Benedijste, wat spel hebbick daer gehat
 Met Tielebuijs, siet, den sotten flueren!
 Ick wedde, hier sal wat nieus ghebueren,
 225 Mach icken slueren binnen mijnen bedwanghe.

MAERTE

- Wat dou, vrouwe, waer merdij dus langhe?
 Dwermoes waer meer dan tijt gedaen te viere.

VROU PERMANTS

- Ick hebbe ghemaect die beste chiere
 Met wijne met biere; daer bij vermeij // ick // snel
 Den swaren gheest.

MAERTE

- 230 Vrouwe, dat seij // ick // wel,
 Dat ghij bij die vroukens sout sijn gheschoolt.
 Men seijt ghemeijnlijck, hij en is nijet verdoolt,
 Die met goeij chier maken blust sijn ghepijnken
 Bij goede ghildekens.

219 B. ist. H. is.

221 B. in stat. H. wadt nieuws sijn gebeurt in de stat.

222 H. Bednedijste. (l. Benedijste)

225 B. bedwang. H. ick hem.

226 B. Wel vrou — toefdij — lang. H. hou vrou — toeffdij — lange.

227 B. dwarmoes — ten vier. H. d'wermoes — ten viere.

228 B. heb — chier. H. heb — de.

229 B. wijn — bier. H. wijn en biere.

230 B. en H. Vrou.

231 B. de.

232 B. en H.: gemeenlijck — en ontbr.

233 B. goet — gepijntgen. H. goet.

VROU PERMANTS

Hoort doch, Josijnken.

- 235 Een rustich corwijnken moet ick u ontvouwen:
Ronsefaels Tielebuijs wilt goetront houwen,
Al sout hem een koe costen, en sijnen pater // tcalf.

f. 6.v.

MAERTE

Hoort toch! Desen gevalueerden¹⁾ water // alf,
Die is wel een geheel jaer te vroeck gheboren.

VROU PERMANTS

- 240 Dit seijde hem sijn vader oock te voren.
Maer twas verloren, wijent mocht mishaghen.
Tielebuijs wilt goetront sijn daerom herdraghen,
Oft hij salt al in stucken smijten, ketel en pot.

MAERTE

- Wije hoorde oijt spreken van sulcken sot!
245 Wilt hij herdraghen sijn noch een vol jaer?
Wat cluchten sijn ditte?

VROU PERMANTS

Ja hij, voorwaer!
Tis int openbaer voor clercken en leecken.
Nijemant ter werrelt en cans versmeecken.

234 B. Josijntgen. H. tot (l. toe of toch) — Josijntgen.

235 B. corvijntgen. H. conijntgen (covijntgen?).

237 In H. staat i.p.v. Maerte: Vrou, vervolgens een radering (J is nog zichtbaar) en dan: permants spreekt aen den ander. 237 en 238 zijn in margine door een accolade verbonden en daarvoor staat: Nota.

240 H. seijden.

243 B. ontstucken. H. sal stucken — al ontbr. — ende.

244 B. en H. hoorden.

246 B. en H. dit.

248 B. werlt. H. Niemant mach hem ter werlt versmeecken.

1) Hs. gavalueerden.

Al viel hem een teecken uuijt ¹⁾ den hemele,
Hij wilt herdraghen sijn.

MAERTE

250 Wat botter kemele!
Meijnt hij oock waers, dat soude ghebueren?

VROU PERMANTS

Ja hij, certejn.

MAERTE

Soo sullen wij hem slueren,
Al waer hij van malheijt noch soo strack.

VROU PERMANTS

Sijn vader sal bringhen eenen sack,
255 Daer men hem insteken sal met sulcken betrape,
Totdat hij bij hemselven valt in slape.
En als wij hem ghesluert hebben als een viggen,
Sal hij in den sack blijven ligghen,
Totdat hij uuijten ²⁾ slape hem selven bekend.
Wildij mij hulpen?

MAERTE

260 Ick bens content,
Al soude hij tander jaer tonvroeder // sijn.

249 B. hemel.

250 B. kemel.

251 H. dat het.

254 B. brengen .H. sal hem brengen.

256 B. henselven.

257 B. als een viggen is doorgestreept en er boven gezet; ick moetet u seggen. H. als viggen.

258 B. leggen. H. ligen (l. liggen).

259 B. slaep — een doorgestreept „kent” wordt gevolgd door bekend.
H. slaep.

260 B. en H. mijn helpen H. ben.

261 H. sou.

1) Hs. vuijt.

2) Hs. vuijten.

f. 7.r.

VROU PERMANTS
Josijnken!

MAERTE
Wel, vrouwe!

VROU PERMANTS

Ghij sult cacx deen moeder // sijn
En ¹⁾ ick dandere, latet nijet verstincken.
Wij sullender soo hertelijck den wijn op drincken,
265 Eer tspel sal inden, te deser spatie.

MAERTE

Noijt sotter boerde!

VROU PERMANTS

Noijt beter collatie!
Een recreatie wert hier uijtghemeten ²⁾.

MAERTE

Vaer voort alst sal.

VROU PERMANTS

Wij willen gaen eten
En metten discreten vrij maeltijt houwen.
270 Dan sullen wij noch wonder met Tielebuijs brouwen.

Beij inne

 RONSEFAEL

Tielebuijs! Tielebuijs!

262 B. Josijntgen. H. axcacx — dede (l. deen).

263 B. dander. H. dander wilt hierop dincken.

264 B. om drincken.

265 H. enden.

266 H. boerte.

267 H. wort.

269 H. En al discreten.

270/71 B. beij in — rechts terzijde tussen 270 en 271: pausa. H. beij binnen.

1) Voor „en” daermen doorgestreept.

2) Hs. vuyt.

TIELEBUIJS

Ja, vaerken Ronsefael,
 Ghij spreect tot Tielebuijs alsoo rurael,
 Al riept ghij: „Ouwen huijsraet!” oft: „Heet broot!”

RONSEFAEL

Ick seg u, compt af, oft ghij crijght eenen stoot
 275 Met mijnder vuijst op u lanck snot // gat.
 Wat bedrijfdij?

TIELEBUIJS

Ick spele uuijt ¹⁾ den pot // wat,
 Soo dat ick nijet vele en can gheclappen.

RONSEFAEL

Waerme speeldij?

TIELEBUIJS

Goij, metter pappen!
 Daer en is gheen been in, dies ick moet verstercken.
 Wat wildij hebben?

RONSEFAEL

280 Ghij moet gaen wercken,
 Soo meuchdij noch worden een man van eeren.

-
- 271 B. vaertgen.
 272 B. wel alsoo rurael. H. alsoo reael.
 273 B. Al riept ghij mosselen.
 275 B. met een vuijst — lang. H. lang.
 276 B. en H. speel. 277. B. en H. veel.
 278 B. Met goe lecker pappen. H. Egoij.
 279 B. achter daer een doorgestreepte n.
 280 H. ter wercken.
 281 B. moechdij. H. moochdij.

1) Hs. vuyt.

TIELEBUIJS

Vaerken, dat en sou ick nijet connen gheleeren,
Daertoe heb ick veel te crancken zin.

f. 7.v.

RONSEFAEL

Waeromme?

TIELEBUIJS

Omdat ick nijet voldraghen en bin.
285 Waendij, lieve, dat ick mij wil bederven?
Ick sou liever van luijaerdien sterven
Dan dat ick een hant aen dwerck sou steken,
Int lichte oft sware.

RONSEFAEL

Dees sotte treken
Sallick u noch uuijt ¹⁾ uwen velle drucken.

TIELEBUIJS

290 Soo sallic nu al gaen smijten in stucken.
Mij en roecx, hoe icx in dasschen zejle.
Siet daer, dats deerste.

RONSEFAEL

Och, dats mijn schoonste teijle,
Sij heeft mij ghecost een goeij ruijtersblancke.

-
- 282 B. Vaertgen — leeren. H. geleren.
285 B. Meent ghij dat — mij selven.
287 B. ant werck. H. aent werck soude.
288 B. licht of int zwaer. H. licht. B. Dese. H. Dues (l. dus of dees).
290 B. onstucken.
291 B. roect niet — ick — zeele. H. ick.
292 B. teerste. H. teerste. B. dat is — plateel. H. beste teijle.
293 B. blanck.

1) Hs. vuijt.

Die worpt hij daer ontstucken te mijnen ondancke.
295 Ten is gheen wonder, dat ick deur tgeclater // duijcke.

TIELEBUIJS

Daer is den pispot en die water // cruijcke,
Hier werp ick de boterschotel na mijnen wille.

RONSEFAEL

Lief Tielebuijs, soone, houdt doch stille,
En wilt u botte sinnen wat verscherpen.

TIELEBUIJS

3. 300 Ick sal gaen thuijs ter veijnsteren uuijtwerven ¹⁾,
Off doet mij herdraghen na mijn ghebodt.

RONSEFAEL

Thuijs ter veijnsteren uuijt ²⁾! Och Heere Godt ³⁾,
Diesgelijcx en hoordick noijt mijn daghen!
Neen, Tielebuijs, ick sal u gaen doen herdraghen,
305 En worpet thuijs nijet ter veijnsteren uuijte. ⁴⁾

TIELEBUIJS

Haest u gheringhe met desen ghetuijte,
Ick en wille een huere, niet langer, beijen.

294 B. werpt — onstucken — tegen mijnen danck. H. werpt — onstucken — tegen mijnen dancke.

295 B. doer — duijck. H. door.

296 B. en daer leijt de watercruijck. H. Siet daer is de.

297 B. worp — boterschuttel — wil. H. die.

298 B. Och lieve T. soon hout u wat (u) stil. H. soon — toch.

300 B. Neen ick — te veinster. 301. H. off.

302 B. te veinster.

303 B. Desgelijcx. H. Diesgelijck — hoorde.

304 B. u doen herdraghen.

305 B. werpet — te veinsteren vut.

306 B. getuut.

307 B. en H.: Ick wil.

1) Hs. vuijtwerven.

2) Hs. vuijt.

3) In het hs. onderstreept.

4) Hs. vuijte.

RONSEFAEL

TIELEBUIJS

Compt, gae wij dan!

Waer suldi mij leijen?

f. 8.r.

RONSEFAEL

Bij vrou Parmants, die vroeijs // vrouwe,
 310 Die sal u herdraghen op goeijs // trouwe.
 Ick hebt haer alte vriendelijck ghebeden
 Om haren loon.

TIELEBUIJS

Ha, daer ben ick me te vreden.
 Al en souder gheenen voghel blijven int dack,
 Ick moet herdraghen sijn.

RONSEFAEL

Siet, hier is eenen sack,
 315 Gheen meerder ghemack en meughdij besluijpen.
 Hier suldi moeten binnen cruijpen,
 En hebt u cloeckelijck, als een ruese.
 Deur dit gat suldi steken uwen nuese;
 Wat ghij hoort oft siet, ten besten wat // spreect.

TIELEBUIJS

320 Mij dunct dat mijnen nuese alree int gat // steect.
 Longheren ghens, waer ick daer inne!

308 B. en H. gaen — mijn.

309 B. permants — vroevrou. H. permants — vroevrouwe.

310 B. op goeder trou. H. goeijen.

311 B. also vrindelijck. H. vrindelijck.

312 B. haer.

313 B. souwer — geen. H. geen. In B. aan 't begin v/d regel *dus* door-
 gestreept.

314 B. een.

315 B. moechdy.

317 B. rues.

318 B. doer — nues. H. door — sult ghij.

320 B. mijn — mijn nues. H. mijn — mijn neus.

321 B. in. H. Gans longeren — inne // slech.

RONSEFAEL

Waer sij dij, vrou Parmants, vriendinne?
Eest noch maeltijt? Doet op die duere;
Ick moet u spreken.

VROU PERMANTS

Wije is daer vuere,
325 Die mij versoect met sulcken ghecriele // thuijs?

RONSEFAEL

Tis al vriendt.

VROU PERMANTS

Wat dou, Tiele // buijs¹⁾,
Nu sije ick wel, dat ghij nijet en sijt verloren,
Al sij dij een jaer te vroeck gheboren.
Ick sal u hulpen en met liste temmen // fijn.

TIELEBUIJS

330 Sult ghij een van mijnen memmen // sijn,
Die mij een jaer sult helpen coesteren?

VROU PERMANTS

Ja ick, in trouwen.

-
- 322 B. permants — vrindin. H. permants — vrindinne // ech.
323 B. Ist — duer. H. Ist — de.
324 B. wie — vuer.
326 B. hou. H. ou.
327 H. Ick sie.
329 B. en H. helpen.
330 B. ghij dan — mijn(e) of mijnen (afgekort). H. mijne.
331 B. mijn.
-

1) Hs. heeft niet 't teken voor dubbelrijm.

TIELEBUIJS

Wije sal mij dan voesteren
 Als ghij int kinderbedde na die bewaerte
 Sult voldaeⁿ 1) hebben?

f. 8.v.

VROU PERMANTS

Josynken, mijn maerte!
 335 Die dient om die taerte tot sulcke crebben.

TIELEBUIJS

Wat dou! sallick nu twee memmen hebben?
 Heijda! heijda! nu ben ick volcomelijck
 Eerst verblijt!

RONSEFAEL

Soone, hebt u vromelijck,
 En houdt²⁾ maniere; ghij sult noch, ick wedde,
 Wel gehouwen.

TIELEBUIJS

340 Betaelt dan tkinderbedde,
 Eer ghij van hier gaet voor alle dinghen.

RONSEFAEL

Ick en sal!

333 B. en H. de.

334 B. en H.: Josijntgen.

335 B. de — sulcken. H. de.

336 B. Wel sal ick nu dan H. ou.

338 H. eest (l. eerst). B. soon hout.

339 B. manieren — wed. H. manieren.

340 B. hijlijcken. H. hijlicken. B. tkinderbed.

1) Hs. vo doorgestreept en er duidelik weer ondergezet.

2) Hs. achter houdt is noch doorgestreept.

TIELEBUIJS

Soo en sallick in den sack nijet springhen,
Al soudij mij rollen ghelijck eenen cloote.

RONSEFAEL

Springht in den sack! daer is een pont groote
345 Op goede rekeninghe, en doeghet dbeste.

Inne

MAERTE

Danck hebt, Ronsefael.

VROU PERMANTS

Nu dan, ten neste!
Springht inden sack, men sal u wel sussen.

TIELEBUIJS

Lief memmen allebeije, ick moet u eens cussen,
En daerme willick gaen vallen in midden.
350 Wilt nu voor Tielebuijs, den ongheboren, bidden.
Ick sal u tander jaer elck coopen eenen clatere.

MAERTE

Nu duijct nedere!

VROU PERMANTS

En houdt uwen snatere,
Oft wij sullen wijsen ghereckelijck,
Wije inden sack is.

343 B. sout ghij — een cloot. H. een. 344 B. en H. sprinckt. B groot.

345 B. doetet beste. H. goeder — ende doet het beste. H. Inne in
margine ontbr. en staat in B. rechts.

346 B. te.

348 B. allebeij — eerst eens.

349 B. en H. int.

350 B. nu wilt. H. Wilt u (l. nu).

351 B. en H. een clater.

352 B. en H. snater.

353 B. of.

MAERTE

Sidt neder ghemeckelijck,
355 Opdat ghij int draghen gheen misquaem en crijght.

TIELEBUIJS

Memme, memme!

f. 9.r.

VROU PERMANTS

Ick segge u, swijght!
Noch en maect ons hier gheen en quaden thier,
Want ghij sijt nu onsen prisonier.
U zot bestier en mach hier nijet queken.

TIELEBUIJS

360 Laet Tielebuijs noch een woordeken spreken
En dan nijet meer.

MAERTE

Wel, seght u goetdincken.

TIELEBUIJS

Memme, ick wille mijn scheijebier drincken;
Daer toe soo ¹⁾ heb ick alten grooten lust.

VROU PERMANTS

Al sonder drincken, ick segh u, rust,
365 Want den dranck die soude u lichtelijck schaijen.

356 B. en H.: seg.

357 B. geen. H. hier ons.

361 H. goetduncken.

362 B. scheijbier.

363 B. soo ontbr. — alte.

364 H. seg hout u rust.

365 B. sou — schaden. H. sou.

1) Hs. soo boven geschreven.

TIELEBUIJS

MAERTE

Memme!

Ja, wat dinghe?

TIELEBUIJS

Ick riecke al vlaijen,
Dier hebbick tetene groote kuese.

VROU PERMANTS

Hier en sijn gheen.

TIELEBUIJS

Eenen platten nuese
Soo sallick dan ter werrelt bringhen eerlanck.

MAERTE

370 Desen sot, die singht al eenen sanck.
Eest cruepel oft manck, hij blijft al bij tsijne.
Maer hadden wij die kanne ¹⁾ metten wijne,
Die soude ten fijne den arbeit versoeten.

VROU PERMANTS

Laet ons hier neder setten den sassenen loeten,
375 Soo meughen wij best hooren, wat hij sal ontpluijcken.

366 B. ruijck — vladen. H. ruijcke.

367 B. Om die te eten heb ick groten. H. te eeten grooten.

368 B. een — nues.

369 B. werlt — brengen. H. brengen. — B. en H. soo ontbr.

370 B. die ontbreekt.

371 B. Ist — of — tsijn. H. Ist.

372 B. den kanne met wijn. H. den.

373 B. sou seer fijn.

374 B. den mallen loeten. H. neer.

375 B. so moegen. H. mogen.

1) Voor kanne ka doorgestreept in het Hs.

TIELEBUIJS

MAERTE

Moerken ou!

Wat eest?

TIELEBUIJS

Wanneer sallick u mammeken suijsken?

Ick crijghe grooten dorst deur dit herdraghen.

f. 9.v.

VROU PERMANTS

Hach, hach, haij! wat den geck gaet vraghen!

En eest nijet om zuijghen een proper jonck?

TIELEBUIJS

380 Ghelooft dan uwen wech ter cappellen van Donck,
Soo suldijs wel blijde moeder // blijven.

MAERTE

Ick en hoorde noijt van gheenen onvroeder // scrijven.

Wat hem int hoot compt, moet hij uuijtballen ¹⁾).

Her, laten ons van der berijen rollen,

385 Hij en sal nijet weten, wat hem gheschiet.

TIELEBUIJS

VROU PERMANTS

Moeijer, moeijer!

Wat eest nu?

376 B. moertgen — ist. H. ist. H. Nu wanneer — memmeken.

377 B. crijch — doer. H. crijch — door.

378 B. wat mach den geck vraghen.

379 B. ist. H. ist.

380 H. Gelooft dan bevaert onse lieve vrou van poper // donck.

382. B. en H. geen.

383 B. en H. hoofd.

384 B. berijen. H. Her, her — van berrije.

385 H. en ontbr.

386 B. Moertgen moertgen — ist. H. ist.

1) Hs. vuijtballen.

TIELEBUIJS

En ghevoeldij nijet?
 Tkint dat stoot met sulcken ghebare,
 Rechts oft bijcans voldraghen ware.
 En al van luste!

VROU PERMANTS

Wachermen, doet!

TIELEBUIJS

390 Een lamme hant en eenen cruepelen voet
 Mocht ick wel krijghen voor mijn onghemack // thuijs.

MAERTE

Tsus, ghij en sult.

TIELEBUIJS

Ick sal, oft een scheef back // huijs¹⁾,
 Omdat ghij beije soo hatelijck // tert.

VROU PERMANTS

Mij dunct dat ghij heel onstatelijck // wert.
 395 Dus houdt u backhuijs van dien dinghen,
 Oft wij sullen met u gaen int water springhen
 En laten u daer swemmen metten vorsschen.

387 B. gebaer.

388 B. recht. — waer. H. bijcans ontbr.

389 B. lust. B. en H.: Wacharmen tdoet.

390 B. een H. Eenen lammen hant oft. — crepelen.

393 B. beij. H. beijde.

394 B. mijn. H. onstaelijck. (l. onstaetelijck).

396 H. gaen ontbr.

1) 't Teken voor dubbelt. ontbreekt.

TIELEBUIJS

- Neen, lief memme, ick sal gaen dorsschen,
 Als tjaer uuijt¹⁾ is; dus sonder veel gequeters
 4. 400 Gaet bidden terstont peten en peters,
 En willet thuys van pap en melck besorghen.
 Sallick vlues voldraghen sijn?

MAERTE

- f. 10.r. Ja ghij, morghen.
 Maer ghij moet eerst wat slapen in dees contreije,
 Eer ghij sult voldaeen hebben.

TIELEBUIJS

- Nacht, memmen dan allebeije.
 405 Ontweect mij ten reije, slaep ick te spade.
 Suldij, seck?

VROU PERMANTS

MAERTE

- Ja wij, in trouwen. Wat te rade?

VROU PERMANTS

- Ick weet goeden²⁾ raet tot onsen confoorte:
 Laten ons gaen draghen voor die baghijnepoorte.
 Noijt sulcken soorte en vergaerde daer ghewis.
 410 Sij sullen meijnen dat een vondelinck is.

- 398 B. memmen. H. lieve — sal liever gaen.
 401 B. en H. wiltet.
 406 B. en H. seg. B. Wat nu te rade. H. ten.
 407 B. confoort.
 408 B. de bagijnenpoort.
 409 B. soort.
 410 B. dattet — vondeling. H. dat het — vondeling.

1) Hs. vuijt.

2) Hs. goeden bovengeschreven.

Dus heft op huesschelijck, wij willen terstont
 Ons derwerfts maken.

MAERTE

Noijt beteren vont!
 Ick en coos nijet een pont voor dit sot bestier.

VROU PERMANTS

Josijnken, set neder die berije, tis hier.
 415 Den sack en sullen wij nijet ontknoopen,
 Maer laet ons tesamen gaen thuijswerts loopen.

Beij inne

EEN OUDE BAGHIJN

Benedijste, hoe ben ick dus verdacht!
 God seghen mij en dweerde heijlich cruijs! ¹⁾
 Wat heb ick al wonders gedroomt te nacht!
 420 Men souts nau scrijven met grooter cracht
 In veel cronijcken, sulck vrempt abuijs.
 Mij droomde dat ick gehouden was, noijt dus confuijs!
 En dat ick eenen jonghen soone hadde gecregen.
 Tis vrij wel tachtene meer dan een gruijs.
 425 Eest geloghen oft waer, twaer beter gesweghen.
 Och, den droom is mij soo opt herte geslegghen,

411 H. huijsselijck.

412 B. derwaert. H. derwaerts. H. beter.

414 B. Josijntgen — neer — de berrij. H. Josijnkens sedt neer.

415 H. De.

416 B. en H.: thuijswaert.

416/17 B. beij in en: pausa.

418 H. dwaerde.

420 H. sou.

422 B. mijn — gehijlickt.

423 B. een jonge soon — had. H. een jongen soon — had.

424 B. tachten. H. te achten.

425 B. en H. Ist..

426 B. hert.

1) 't Eerste en de twee laatste woorden van deze regel zijn in 't Hs. onderstreept.

Al waert een scherp snijdende sweert.
 Benedijste ¹⁾, wats hier? noijt dus verveert!
 Hier staet eenen sack en daer is wat inne.

- f. 10.v. 430 Best gae icken ontkenopen tot mijnen gewinne.
 Aij, tsal claer een mensch sijn oft een dorprue.
 Spreect, sijdijs van Gods ²⁾ wegghen?

TIELEBUIJS

Bue, bue, bue!
 Ou, memmeken dochtere, sijdijs daer?

BAGHIJN

Ick en ben u moeder nijet!

TIELEBUIJS

- Ghij sijt, voorwaer!
 435 En kendij mij nijet, memmeken dochtere?
 Ghij hebt den sack ontkenoot, dies ick te sochtere
 Ter werrelt ghecomen ben voor alle dees lijn.
 Oock hebdijs mij herdraghen.

BAGHIJN

Ick en heb u noijt gesijen.
 Wat soudick u gedraghen hebben, vuijl cockijn!

- 427 B. scarp snijdent swaert. H. swaert.
 428 B. vervaert. H. Benedijst — vervaert.
 429 B. een — in.
 430 B. mijn gewin.
 432 B. goods. H. spreeckt sijdijs van Godt.
 434 B. en ontbreekt. — r. 434b ook naast T. geschr. en toen door
 gestr. H. bent.
 435 B. kent ghij — dochter. H. dochter.
 436 B. sochter. H. des — sochter.
 437 B. werlt.
 438 B. mijn. H. Ock. H. Oock en heb ick u oijt gesien.
 439 B. sou.

1) Hs. bednedijste met doorgestreepte d.

2) Onderstreept in het Hs.

TIELEBUIJS

440 Ghij sult nochtans mijn memmeken dochter sijn.

BAGHIJN

Wanneer comdij hier? seght mij dat te voren.

TIELEBUIJS

Omdat ick een jaer was te vroeck gheboren.
Nu, als ick voldraghen ben, coom ick u thuijs.

BAGHIJN

Wije sijdj dan?

TIELEBUIJS

Ick ben u soone Tielebuijs,
445 Die ghij gedraghen hebt; ick seght u goetront.

BAGHIJN

Ick en heb eenen tant nau in mijnen mont,
Hoe soudick een kint draghen soo gheraije?
Ick soude laestens eten aen een vlaije;
Wat ick babbelde, ten woude nijet gelucken.
450 Daer beet ick mijnen lesten tant op ontstucken.
Wat soudick een kint draghen? ick ben wel out,
Vijf en tsestich jaer!

440 H. memmekens.

441 B. en H. coomdij.

442 H. te vroeck was.

444 B. soon.

446 H. nau eenen tant.

447 B. sou — sodra (hier achter een doorgestr. eij). H. sou — so geraije.

448 B. sou — vla. H. sou — laestent — valaije.

449 H. wou mij niet.

451 B. sou.

TIELEBUIJS

Hoort doch desen kout!
 Wildij u nu van uwen kinde verschoonen?
 Ick sal nochtans bij u blijven woonen,
 455 Al soudij mij dmaechschap noch soo zeere ontseggen.

BAGHIJN

f. 11.r. Och, wat sullen onse meesterssen seggen,
 Als sij desen swaren tittel // smaken.
 Sij sullen op mij doen capittel // maken,
 En mueghen mij aentijghen tot mijnder onsegen,
 460 Dat ick u hebbe van besijen gecreghen.
 En ick ben onschuldich van desen clappe.

TIELEBUIJS

Memmeken dochter, gaet en maect die pappe,
 Oft ick sal elcken gaen seggen trechte bedijet.

BAGHIJN

Lief Tielebuijs, soone, en beschaemt mij nijet!
 465 Als ghij gehouden, ja, mach ict leven,
 Ick sal u een goet uuijstelsel ¹⁾ gheven:
 Bedde, sargie, ende slaepplaken,
 Potten en ketelen; noch sallick u maken

452 B. en H. toch.

455 H. tmaechschap — ontleggen.

457 H. tijttel.

458 H. tcappitel.

459 B. moegen — antijgen. H. moghen.

461 B. onschuldich — clap. H. onschuldich.

462 B. de pap. H. de.

464 B. Lieve — soon — bescaempt. H. soon — beschaempt.

465 B. Als ghij hijlijckt mach ickt beleven. H. gehout sijt — ick.

466 B. hijlijcksgoet — een ontbr.

467 B. deecken en.

1) Hs. vuijt.

Twee mudt corens na mijn doot voor u gerief,
 470 Daer ick af hebbe eenen goeden erfbrief,
 En noch hondert croonen in ghelde ghereet.
 Dus houdt uwen mont!

TIELEBUIJS

Ick en ¹⁾ sal, God weet!
 Wijc lief oft leet, ick sal mij gaen vellen
 Hier neven u sijde.

BAGHIJN

Neen, ick sal u gaen tellen
 475 Tghelt metten ²⁾ brieven, tsamen gesompt
 Voor hondert croonen.

In wat

TIELEBUIJS

Dats anders gebompt.
 Compt, gheldecken, compt, dits voor mijn paert.

wuijt ³⁾

BAGHIJN

Och, ick hebt wel twintich jaren verwaert,
 Dat nu moet onnoselijck te voren // sijn.
 Houdt daer, siet!

Inne

TIELEBUIJS

480 Sallick noch een jaer te vroegh gheboren // sijn?
 Ick wedde, neen ick, ick seght u vrijelijck.

469 B. Twe sack — tot u gerieff. H. nae mij doot tot u gerieff.

470 B. een goeden besegelden brieff.

471 H. gelden. 473 H. off.

474 B. aen u sij. H. liever gaen tellen.

475 B. brieff. H. met die.

476 B. gebomt.

477/78 B. Toncleaanw. ontbr.

478 B. en H. bewaert. 481 H. neen ick segt.

1) Hs. en bovengescreven.

2) Achter metten in 't Hs. me doorgestreept.

3) Hs. vuijt.

f. 11.v.

RONSEFAEL

Wat dou! Tielebuijs, mijn soone, siet soo blijelijck,
Oft al juijst comen ware na sijnen heesch.

TIELEBUIJS

Heijda! heijda! staet op nu, wel bemint vleesch!
485 Ronsefael, vader, siet, hoet hier is gehoopt.

RONSEFAEL

Wat eest?

TIELEBUIJS

Tis al dinck daermen de boter me coopt.

RONSEFAEL

Wije heeft u dat gegeven?

TIELEBUIJS

Dat suldij hooren.

Doen mij herdroeghen dees leelijcke slooren,

Viel ick in slape, tot mijnen confoorte,

490 En lieten mij liggen voor die baghijnepoorte.

Als ick wacker werde, quam daer ten fijne

Jonckfrou Babilie, een oude baghijne.

Tot haer riep ick, met luijder stemme claer:

„Ou, memmeken dochtere, sijdij daer?”

495 Ick sal bij u gaen wonen in u huijs.”

Doen seijse: „Lief soone Tielebuijs,

482 B. ou — soon. H. hou — soon T.

483 B. waer — eijsch. H. waer — naer.

484 B. vleisch. H. Heijda heda staet nu op — gemint.

486 B. ist. H. de roo boter om coopt — gegenen (l. gegeven).

488 B. mijn. H. herdoegen (l. herdroegen) — dese.

489 B. slaep — confoort.

490 B. leggen voer de bagijnenpoort. H. leggen — de.

491 B. worde. H. worden.

493 B. stemmen. H. luijden.

495 H. in huijs.

496 B. seijde — lieve soon. H. soon.

En doet mij daer mede gheen letsele!
 Ick sal u maken een goet uuijtsetsele." 1)
 Dus gafse mij van vreesen in de hant
 Tghelt metten brieve.

RONSEFAEL

500 Wa, dats een quant!
 Hebdij dat verstant, soo en derf u nijet rouwen,
 Dat ghij herdraghen sijt.

TIELEBUIJS

Neent, in trouwen!
 Dus aen tgehouden willick mij gaen stellen.

RONSEFAEL

Ghij sult nu wel meijskens krijghen metter ellen,
 505 Die op u met vingheren wesen te voren.

TIELEBUIJS

Nu en ben ick gheen jaer te vroeck gheboren;
 Dus laet ons gaen opscheppen van vrijen stucken.

RONSEFAEL

f. 12.r. Tis haest ghecomen, alst wil ghelucken.
 Met mallaerts lessen krijght de sulcke tgoet.

497 B. letsel.

498 B. vutsetsel.

500 B. brief — wel. H. met de brieven — waij.

501 B. derft.

503 B. om te houwen.

504 B. en H. meijsgens.

507 B. van vrije stucken doorgestr. en een andere hand heeft er onder
 geschr.: met harten blij. H. vrije.

509 H. desulcken.

1) Hs. vuijtsetsele.

TIELEBUIJS

Dander met wijsheijt.

RONSEFAEL

510 Die derde krijght voorspoet,
Daer hij met comescappen bij wort bedeghen.

TIELEBUIJS

Ghelt en goet wert ongelijck ghecreghen
In swerrels pleijn.

RONSEFAEL

Ingenieuse
Van verstande,

TIELEBUIJS

Corragieuse
Van moede,

RONSEFAEL

515 Wijse notabele
Van sinnen,

TIELEBUIJS

In consten abele,
Ineffabele van practijcken,

RONSEFAEL

Joyeuse gheesten en Rethorijcken,
Die sonder beswijcken hier vreught vermeerren,

510 B. en H. De.

511 B. comanscap. H. coopmanschap.

512 B. vercregen. H. wordt.

513 B. Int swerlts. B. Heeft een heel ander slot: zie verder.

514 H. Couragieuse.

TIELEBUIJS

520 In dancke ontfaet ons simpel voortkeeren.

RONSEFAEL

Edele heeren met uwer familie,
 .22. 522 Wij bevelen u Maria ¹⁾, die reijn lilie.

Willem Elias alias Vrancx,
 Prijst luttel bedwancx, composuit a° 1541. ¹⁾
 Phrasim invenit Jan van den Borne alias Houwers, Lelie,
 quondam in Diest.

Ut vis fac alteri scripsit,

J. Dalem,

den 19 Februarij a° 1548.

Dit spel is lanck in dichte — 522

Ghespeelt voor den willecome van de Leliebroeders in
 Diest op de incompste van de rethorisiennen a° 1541, primo
 Augusti; dincompste was sdaechs te voren, den laetsten
 Julij.

Hs. B. SLOT.

RONSEFAEL

Dats waer certain,
 Somen aen Tielebuijs, mijn soon, mach mercken.

f. 40.r.

TIELEBUIJS

515 Hiermede uwen oorloff, ghij leecken en clercken,
 Die om dese cluijt u herwaerts gingt keren.

521 H. uwen. 522 H. reijne.

H. onderschrift: Finis lang in dicht 601 regulen — per Willem alias
 Vranck prijst luttel bedwanck compositij a° 1541 — phreum invenit
 Jan van den Borne alias Houwers Lelie quondam in Diest — ghe-
 speelt op de feeste der rhetrosijnen tot Dieste a° 1541 tot wellecomme
 den 1 Augusto als wesende daechs nae dincompste der rhetrosijnen —
 Par Trou moet Blijcken.

1) In het Hs. onderstreept.

RONSEFAEL

Ons faulten wilt helen om vruecht te verstercken.

TIELEBUIJS

Hiermede uwen oorloff, ghij leecken en clercken.

RONSEFAEL

Wij die daer schuijlen onder den pelicaens vlercken,

TIELEBUIJS

520 Al sijn wij onconstich, wij hopen beter te leren.

RONSEFAEL

Hiermede uwen oorloff, ghij leecken en clercken,

TIELEBUIJS

Die om desen cluijt u herwarts gingt keren.

RONSEFAEL

523 Weest vrolijck en helpt tavont dexcijs vermeren.

Hs. B. ONDERSCHRIFT.

RONSEFAEL

524 Maer soon, wat sult gij nu met dat gelt doen?

TIELEBUIJS

525 Maer de helft wil ick leggen in de looterij
Met hart blij, salt u quae practijck // sijn.

En crijch ick dan het hoochste lot, sal ick dan niet rijck // sijn?
Wie sal mijns gelijk ¹⁾ // sijn? Siet hoe dat ick wander.

RONSEFAEL

Jae, al so wel kuent gijt crijgen als een ander.
530 Dus blijft een voorstander van de armen geseit.
Die te ²⁾ Leijen het hoochst lot hadde, had maer seeven ³⁾
schelling ingeleit,
En te ²⁾ Rotterdam wast een meit, seer schamel, wilt hier
op mercken.

1) Hs. gelick.
2) Hs. tee.
3) Hs. seeuen.

f. 44 r. ITEM HIER BEGINT EEN ESBATEMENT VAN DEN
BLINDEN DIET TGETL BEGROEF

De Parsonages sijn dese

DE BLINDE MAN

SIJN CNAPE

EENNEN SCHOENLAPPER

BLINDE

Och lieve vrienden, sent wadt ter straeten
Door Godt den Heere.

CNAPE

Door charitaten
Mijnen blinden meester om sijn bejach.

BLINDE

5 Jae, die niet en mach
Broot winnen, spijsen noch dranck.
Geeft wadt en hout wadt. *(beelcleen, mitden)*

CNAPE

datsje van
Jae, dats den ganck. *zelveu jeldst.*
Off een widt blicxken, doet druk verhujsen.
10 Mijn meester sou so gaerne een pintgen bujsen, *(rujsen)*
Van dorsten dunckt hem tkeelgadt te smerten.

BLINDE

Och edele herten,
Geeft, dat Godt uwer wil ontfermen.
Als ghijs van doen hebt, onthout mijn kermen.
15 Duijsterheijt hout mijn in sdruckx gespan.
O, mijn lieve vriendekens: een blindt man een arm man.
Hebdij daer wadt?

CNAPE

Neen ick.

BLINDE

Wadt dingen wast dan,
 20 Dat ick daer hoorden ontrent u vezelen? *(flinsteren)*

CNAPE

Waij, het en was niet!

BLINDE

Bijlo, ghij dunckt mij queselen, *(praates maken)*
 Ghij helpt u selven en laet mijn crijten// gaen.
 Ick weds, ick sal u raecken!

CNAPE

25 Neen, laet u smijten// staen,
 Off ghij sult seecker dansen alleenne.
 Ick sou gaen springen.

BLINDE

f. 44 v. 30 Al sijdiij cleenne,
 Ghij en sijt niet beter calliantgen,
 Want ghij eet altoos tbeste cantgen
 Van dies ons de goede luijden geven.
 Maer ick moet tuwer genaden leven.
 Omdat ick blindt ben, blijve ick tondere.
 Maer ghij ¹⁾ en stuijt niet veele! *(beno niet veel waard)*

CNAPE

35 En ist niet wondere
 Dat den necker bespodt den duijvele?
 Vuijl podt vuijl boter, vuijl melck vuijl suijsvele,
 Sulckx als de waert is, verleent hem Godt gaste.

1) Hs. ghij.

BLINDE

Neen, ghij cunt u wel verantwoorden vaste,
 40 Tgebreckt ¹⁾ daeraen niet, en oock niet en faeijlgiert. *(ontbreken)*
 Maer ick en ontfang niets, dats qualijck bestiert;
 Van die van gelre en crijch ick geen noope. *(2) die geld bezetta)*
 En salmer niet geven?

CNAPE

Waij, leeft hop hoope.
 45 Ick en sal niet eeten, roept weder gereet.

BLINDE

Wadt segdij van eetene?

CNAPE

Niet meester dan mij is leet,
 Dat ons niemant en noot ten eetene.

BLINDE

Waer mochten wij wadt crijgen, dat waer te wetene.
 50 Wel, waer sijn wij nu? segt op en laet hooren,
 Ou, scherpe vinck! *(scherp zinnen)*

CNAPE

Rechs hier vooren,
 Daer tgeselschap is vergaert.

BLINDE

Gaven sij ons wadt, ho, dat waer den aert!

CNAPE

55 Vrij, ongespaert
 So souden wij van vreuchden vrolijck singen.
 Hoort, meestere!

1) Hs. gebreck.

BLINDE

Wel, wadts u bijbringen?

Segt op, laet hooren, door vreuchts gespan.

CNAPE

60 Hoort, meester! Hier bij woont al te rijke man,

Die den armen deelt, broot, dranck en spijsse,

Van des sij begeeren, ter goeder wijse.

Laet ons gaen darwaerts, tis ons profijt.

BLINDE

Dats waer, krijgen wij wadt, dat waer jolijt!

65 Want mijn maege is galpende in dien gebaere,

Als off mijn keele verhangen waere;

Maer eerst moet ick u een saeck ondecken.

Wildijse secreet houwen?

CNAPE

f. 46 r. Ick liet mijn liever trecken,

70 Die leden uijttrecken! Die redenen spaert,

Het blijft secreet.

BLINDE

Ick hebbe wadt gelts vergaert;

Dat soude ick al te geernne bewaeren

IJewaerts int heijmelijck.

CNAPE

75 Gelt?

BLINDE

Jae.

CNAPE

Wilt mijn verclaeren,

Wadt gelt ist; doet mijn dat bescheet.

BLINDE

- Het sijn hondert ¹⁾ gesellen, alleleens gecleet, (preuzelyk)
 80 Van fijnne goude en goet van gewichte.
 Men heetse schuijtgens, nu weet ghij tgestichte. (t'fijne va. zaede)
 Sij deden eens hondert ponden grooten en meer
 Met lichten gelde.

CNAPE

- Ho ho, ick weet den keer.
 85 Waer wildijer mee blijven? segt u propoost. (bedroecht)

BLINDE

Waer?

CNAPE

Jae.

BLINDE

- Hoort, wadt ick heb gegloost.
 En om tgelt secreetelyck te bewaeren,
 90 Pijn ick u de saecke te verclaeren.
 Ghij moet gaen loopen sonder draelen
 Eenen aerden podt met een spaede haelen,
 En dan suldijt tgelt nemen, dits mijn ramen,
 En leggent in den podt te saemen,
 95 Maeckende eenen pudt met grooter vaerden
 Ende stellen theijlichdom also ter aerden.
 Gaet, doet toch ditte, het is mijn bede,
 Het sal u baeten.

CNAPE

- Ick loope terstont ter stede,
 . 1. 100 Blijft stille staen, ick weder zaen!

1) Hs. honder.

BLINDE

Loopt wech maer en doet niemant ¹⁾ het vermaen,
Niement die toch leeft!

CNAPE

Ke, ick bids u, en sorcht niet,
Het blijft in secrete.

BLINDE

105 Dat ghij toch wel toesiet,
Dat niemant en siet, off twort al gedwas.
Die sulcke souwent wachten, alst gaeve pas,
En souwent haelen, en laeten mij van achte kijken.

f. 45 v.

Maer Meeus ²⁾, mijn Cnape, is vol practijcken;
110 Hij salt vrijelijck wel subtijelijck plijen.
Ontbeijt, waer mach hij marren, tmoet ijert bedijen,
Dat ick hem niet en hoore voor noch achtere.

CNAPE

Meester, ick ben hier.

BLINDE

Tis goet; maer sijt een wachtere
115 Dat niemant en siet, off niet een mijte (helernaech ^{niet meer})
En behielt icker aff, ja, ick waert al quijte;
Dus sijt voorhoedich, tsalder gedijen.

CNAPE

Als nu ten tijen en zie icker niemant.

BLINDE

Graeft dan daer besijen
120 Eenen diepen put, om ons verheugen,

1) Hs. nietmant.

2) Hs. Meeux.

Daer wij den pot in stellen meugen,
 En stoppen het weer toe in dien gebaere
 Als quansuijs offer niet in en waere.
 En als ickt van doen hebbe, verstaet ten fijn,
 125 Dan sal icker goet chier op maeckende sijn.
 Weest mijn getrouwe, ghij krijges te badt// noch.

CNAPE

Aij meester, God loont u, dats emmers wadt// toch.
 Ick blijve u bij, tot in mijn doot// siet.
 Wadt ramp! desen podt weecht, al waer hij loot// siet.
 130 Nu staet daer ter noot// siet, als nu ter wijlen.
 Maer had ick u over hondert mijlen,
 Mijn meester sou willen, ghij weet wel hoe,
 Dat hij u halff weer hadde.

BLINDE

Clopt vast toe,
 135 En onthout emmers die plaetse dan
 Om weder te vinnende.

CNAPE

Ke, lieve man,
 De dinghen sijn juijste, pijnt u te swijgene.
 Tis wel bewaert.

BLINDE

140 Och, hoe mochten wij nu krijghene
 Den babbelenbuijs om ons confoort. (*deve dromke*)
 Gaet voor, ick singe accoort.

DEN SCHOENLAPPER

Lammekens gens, ick hebt altemael gehoort.
 Van vreuchden en can ick mijn niet bedwingen,

145 Want ick sal moeten een liedeken singen
 Door toebringen van dese stukke.
 En mach ick niet wel seggen van gelucke,
 Dat ick heden ter goeder uijren opstont?
 Ick salt gaen avontueren, al vallet ront.

f. 46 r.

Hier singt de schoenl[apper]

150 Mij is wel condt, dat ick den hont
 Sal vinden claer.

Dies ick in desen, ben genesen.

Waer ick nu daer!

Als een prins eerbaer, sal ick leijden staet.

155 Dies lijden swaer, ick sal hem naer
 Den blinden, als hij vermeijden gaet.

Hier spreeckt hij:

En dat sijn geldeken wech is, maet,

Nu, dats daer; ick wille te mijden teemen,

Dese hondert gesellen uijt den podt neemen

160 En stoppen hem weder toe. Hout uwe vree!

Als hij compt, hij leijt sijn hant op een ijdele stee,

Want sij sullen altermael verhuijst// sijn.

Van mijn sal noch een pintgen gebuijst// sijn

Meer dant placht; twerter nu vet// man,

165 Mijne keelgadt werter nu immer bet// an

Dant plach, want tmoste meepschen ros¹⁾ drincken.

Nu, God wouts, ick wil gaen vincken,

Mijnen slach en sal om niet, niet gestelt// sijn.

D'eerde sal vlus al aff gevelt// sijn.

170 Ick sie den podt, ja ick, bij gans paerde!

Ke, Godt gaeve hem vreucht, die dat voor mijn spaerde!

Den coninck van hongereien wou mij plat doot// matten.²⁾

En tonsent sijn so veel verveerlijcke broot// catten.²⁾

Dat mijn povere met allen hadde gebeeten.

175 Maer non fortse, alle den druck wort nu vergeten.

Metten gulden dus loop ick thuijswaert snel.

Oft niemant gesien en heeft, het compt mij wel.

1) Hs. cos.

2) Hs. heeft niet 't teken voor dubbelrijm.

BLINDE

(X) Hou, scherp vinck, ¹⁾ hoe sijdijer an?

CNAPE

Wel, meester, met allen vroom en blijde.

BLINDE

180 Dat was met allen een eerbaer man,

2 X Ou, scherp vinck, ¹⁾ hoe sijdijer an? (*hoe voel je je*)

CNAPE

rondeled

Ghesoden, gebraden ons genoch bij can,
En dranckx genoch beneven ons sijde.

BLINDE

3 X Hou, scherp vinck, ¹⁾ hoe sijdijer an?

CNAPE

185 Wel, meester, met allen vroom en blijde.

BLINDE

Hoort, ick moet u wadt seggen als nu ten tijden;

Tes vrij wel, daer mijn macht aen hangt.

Mijn herte was so seer gepranckt

Te nacht met droomen, twas al te vrij:

. 2. 190 Alvers, caboutters, maeren, twas al bij mij,

f. 46 v. Huppelende, dansende om eenen podt;

En docht mijn de mijnen te sijn, dats tslodt,

Daer ick mijn gelleken in geleijt// hadde.

En off icker een wordeken toe geseijt //hadde,

195 Sij hadden mijn te mujsmeele gemalen.

Dus wil ick rasschelijck sonder draelen

Den droom visiteeren, om mijn uijt den angst te maecken,

En besien oft waer is.

1) Hs. vanck.

CNAPE

- Bij gans! In een goet laecken
 200 Waer dat een quae scheure, wadt eenen quick!
 Sout surrepodt sijn? Non est hic.
 Dat waer voor u een cranck beschoot,
 Het sal gelogen sijn.

*Huygens**(velcst leub)**latijn*

BLINDE

- Dat geve Godt!
 205 Sout so vaeren, dat ick lange vergaert// hebbe, ¹⁾
 En over menigen tijt gespaert// hebbe, ¹⁾
 Van deure tot deure gehaelt om Gode,
 Ick sout noch verliesen so noode.
 Dus leijt mij derwaerts! Ick moetet weten claer
 210 Oft waer is.

CNAPE

- (Meester, ghij sijt ter plaetse daer.
 Wil icket ontgraven?

BLINDE

Jae ghij, ick geve u consent.

CNAPE

Siet, daer is den podt!

BLINDE

- 215 Laet mij tasten. O, noch noijt so geschent!
 Van gramschappen en weet ick mij waer keeren.
 Daer en is een mijte niet, neent, bij de moeder ons Heeren,
 In gebleven, dies ick verwoede in stucken.
 Eij! eij! mach ick wel seggen van ongelucken.

1) Hs. heeft niet 't teken voor dubbelrijm.

220 Mijn haer trecke ick door dit bevinnen ¹⁾,
 Want men sal mijn van quaetheden moeten binnen.
 Och, soud ick mijn geldeken aldus sijn quijte!
 Tis al u schult.

CNAPE

Wacharmen tijte,
 225 Soudijt mijn nu wijte! Eij, hoort dese colatie!
 Dat waer best, heere!

BLINDE

Ghij hebt qualijcken gewacht tijt, uure ²⁾ en spatije,
 Ter wijle dat ghij groeft, twelck mij is leet// siet.
 IJemant hevet gesien.

CNAPE

230 Ten doet dat ick weet// niet
 Dan eenen schoenlapper; die sach ick vert eens ³⁾
 Met eenen wippe.

f. 47 r.

BLINDE

Die hevet al wech, ick meens.
 In duijckers name, wadt sal ick bedrijven// nu!
 235 Och, mijn gelt, sal dat wech blijven// nu?
 So sterve ick van drucke door desen tooren.
 Ick en hebs niet veel.

CNAPE

En ⁴⁾ geves niet verlooren!
 Ick heb noch eenen raet in mijn selven genomen:
 240 Ick sal dit geldekens al weer doen comen;
 Dus sijt getroost sonder u schade.

1) Hs. bewinnen.

2) Hs. vure.

3) Voor eens is een letter (m?) doorgehaald.

4) Hs. een.

*Je hebt
 te lang
 gezien*

ontsteld

*knacys
 heeft plan*

BLINDE

Ick en sal, in trouwen!

CNAPE

Leeft dan bij raede,

Lieve meester, sijt doch gepaeijt!

245 Wij willen gaen daer den lapper naeijt

En geven hem aldus te verstaen,

Als dat wij op wegen sijn om tot Roomen te 1) gaen.

En vraegen oft hij u lappen woude

Een paer schoenen, so hijt verantwoorden zoude,

250 Want wat sterckx behoeffdij, mits dat ghij blint sijt.

BLINDE

Ja wel, wadt salt dan sijn?

CNAPE

Dus hoort! Omdat ghij onbekent sijt

Den wech die ghij op handen// hebt,

En dat ghij in vremde landen// stept,

255 Niet wetende off ghij keert immermeer,

So suldij hem seggen, dit wordt den keer,

Dat hij [in] u schoenen u wil lappen secretelijck

Drie goude schuijtgens, dat ontwetelijck

Elckeen sij. Nu hoort wadt ick peijsse:

260 Off ghij ijert sieck waert op die reijse,

Dat ghijse dan besigen mocht, haddijs noot.

Dit suldij hem te verstaen geven cleijn en groot.

Ghij sulles verdienen, dit wordt den ganck,

Seggende: dus heb icker noch hondert, goddanck!

265 En die wil ick gaen leggen heijmelijck, dats claer,

Daerder noch hondert is voorwaer.

En als hij dit hoort sonder vertragen,

Meenende dan teen met den anderen wech te draegen.

Dit suldij hem aldus doen bekinnen.

1) Hs. roomente.

*geld
in
schoen
verberge*

*3 sch in schoen
100 p. in pot*

BLINDE

270 Tjan! dat luijt wel in mijn, also ick can versinnen.
Leijt mij darwaerts voor alle zaecken.

CNAPE

Wel, gaen wij!

BLINDE

Mocht ick so aen mijn gelt geraecken,
Dat waer voor mij een schoon bejach.

CNAPE

275 Wij sijnder nu veure.

BLINDE

Alle goeden dach!
Meester, God vordere u voor alle verdriet!
Ick heb hier een paer schoenen; die woud ick, siet,
Dat ghijse lappen wout, achter en veure,
280 Alsoot prooffijt waere.

SCHOENLAPPER

Jae, wel ter keure.
Ick en weet in stadt niet mijns gelijcke,
Als ickt doen wilde.

BLINDE

Doeter tprooffijt mede dat blijcke.
285 Ick sal u wel betaelen, eer wij scheijden.
Wij moeten een reijse doen onder ons beijden,
. 3. Dees jonge en ick, ick segt u rondelijck,
Maer en maecker geen woorden aff.

SCHOENLAPPER

- Neen ick, en trouwen! dat waer zondelijck.
 290 Segt op vrij, en sulcken dromen spaert!
 Ist verre?

BLINDE

- Te Romen waert
 Sinte Peter en Sinte Pauwels besoecken gaen.
 Ick heb hier drie schuijtgens; die woud ick saen,
 295 Dat ghijse laptten in mijn schoenen.
 Off ickse tusschen wegen hadden te doenen,
 So chreech ickse wel in allen houcken.
 Ick hebber hier noch hondert in dees doucken,
 Die wil ick gaen leggen, opt dit termijn,
 300 Daerder noch hondert op een coppelken sijn.
 Sij en saegen, soo ick waen, in langen son off mane.
 Maer houwet secreet, dat ick u geeff te verstaene,
 Ick wilt verdienen, vaet mijn bevroen,
 So ickt u betrouwe.

SCHOENLAPPER

- 305 Ick salt gaerne doen.
 Godt wil [u] bewaeren voor ongeval.

BLINDE

Doet immers tproffijt wel!

SCHOENLAPPER

- Wadt trouwen, ick sal.
 Maer daer compt een ander in mijn gedochte,
 310 Dats hoe dat ick teen met den anderen krijgen mochte.
 Ho ho, ick weet tot dese stonde// ziet,
 Dat ickt weer draege daer ickt vonde// ziet.
 Want quam hij daar, en den nest gerooft// waere,
 Hij en lieter tander niet, des gelooft// claere.

- 315 Dus loop ick derwaerts met haesten snel.
 Nu, God dwouts, moijken, dit wort een spel!
 Ick graeve dat mij mijn steertbeen craeckt.
 Ick ben immers nu in daerde geraeckt,
 En ick heb mijn gehaest, eer dat hij compt.
- 320 Dus legge ickter weer, opt corte gesompt.
 Godt geve dat immers nopen// moet!
 Gecrijge ickt nu al, so is mijn hoopen// goet.
 f. 48 r. Laet sien, tsou loopen met vollen jolijte
 Hondert pont groot; is dat een mijte?
- 325 Bij loo, neent! tis beter dan een ijdel hant.
 Hij wert immer ghehoont, den blinden calant,
 Want ick sijnen bucht nu al gecrijge.
 Nu, dats daer; tis beter dat ick swijge.
 Twant tleijt juijste, soot te vooren // lach.
- 330 Dus loop ick van cante, eer hij mij besporen // mach.

BLINDE

Och, sorgen en duchten leijt in mijn herte.
 Hoe machter gevaeren sijn?

CNAPE

- Hebt vrij geen smarte.¹⁾
 Die voogel is weder in der muijte. (kooi)
- 335 Ick hebt gesien.

BLINDE

Dat waer een cluijte!
 Hoe comet ghij te wetene?

CNAPE

- Daer aff sal ick u seggen tbediet: (verklaring)
 De wijle dat ick u alleene liet,
 340 So lach ick en wachte al heijmelijck en stille,
 Totdat hijt weer bracht binnen der stille.

1) l. smerte.

En als ick dan sach, so haddickx genoegh 1).
Doen quam ick weder thuijswaert.

BLINDE

Dats seecker mij wel toegevoech.
345 Rasch gaen wij darwaerts sonder vertoven.

CNAPE

Hoe sal hij gebaeren door dit behoven,
Dat hij met waenen aldus bedrogen // is, 2)
En dat hem den vogel al ontvlogen // is. 2)
Hij sal wonderlijck opsien.

BLINDE

350 Dat sal hij, Godt weet!
Maer ick salt 3) met mij draegen gereet.
Langt uijt het gelt!

CNAPE

Siet, hout daer!
Maer wadt willen wijder inleggen?

BLINDE

355 Dat weet ick claer.
Wij sullen hem oock een kecxken spelen.
In desen podt, verstaet mijn quelen,
Daer suldij van den grooten en cleijnen
In cackken, dats dat ick mejnen.
360 En als hij compt en langt den hont // zaen,
So sal hij sijn handt in eenen stront // slaen,
Sijnde bedrogen wel ter ceure.
Dus doet mijn bevel.

1) e bovengeschreven.

2) 't Teken voor dubbelr. ontbreekt in 't Hs.

3) Hs. sal.

CNAPE

Ick gaen hier deure,

365 Den podt beschicken tot sijnder vromen.

BLINDE

f. 48v. Hij en sal van niet missen, laeten comen!
 Haest u geringe dat weer al net // sij, ¹⁾
 Den podt gestopt dat gheen beledt // sij
 Bij ons, het wordt een recreatije.

CNAPE

370 Tes goede colatije.

Die sulckx waent hij mist. *a*

BLINDE

Dat blijkt voor oogen. *X*¹

CNAPE

BLINDE

Hij hoopt naer baete. *b*¹

Het wordt verlies. *y*¹

CNAPE

BLINDE

Hij souckt nau list. *g*²

Naer grijperts pogen. *X*²

CNAPE

BLINDE

375 Sulcke waer hij mist. *a*¹

Dat blijkt voor oogen. *x*¹

CNAPE

BLINDE

Hij heeft gegist. *a*³

Het wort geloogen. *X*³

CNAPE

BLINDE

Hij wordt in staete. *b*²

Sij eerste verlies. *u*²

1) Hs. sijn.

CNAPE

BLINDE

Die sulckx waent hij mist. ^a Dat blijktt voor oogen. ^x

CNAPE

BLINDE

Hij hoopt naer baete. ^b Hem wordt verlies. ^y

4. 380 Maer want ick tmijnne heb, wat acht ick dies.

CNAPE

Wij willen best sitten en wachten,
Hoe hij vaeren sal.

BLINDE

Al nae ons achten,
Hoop ick.

CNAPE

385 Wij wordens blijde,
Ick sal u gaen leijden aen deen zijde.*Den lapper singend comt voort*

1. 1)

390 Ick en sal niet lange ontberen
Die mij doet vrolijck zijn,
Ick sal hem so wel verteeren
Met vrouwens al in den wijn.

2.

Ongeneuchte stel ick op zijden,
Geneuchte is int saeijsen,
Ick sal leven blijden
Met mijnen lieven int groen.

3.

395 Tnaeijen begint mij te verleden,
Want ick was rijck genoegh,
Ick sal mijn selven cleden
Properlijck naer mij gevoech.

1) Dit nummer ontbreekt in 't hs.

4.

f. 49r.

- 400 Den blinden man is verhaert ¹⁾,
 Dus wil ick gaen spelen mijn toerken,
 En haelent daert is vergaert,
 Ick prijse om tselffde mijn voerken.

Dit zeijt hij nu:

- Oft oock schoon weer is, moerken!
 Daer most oock op geleedt // sijn.
 405 Wadt, jaet mij en mach oock geen beledt // sijn.
 Dus gae ick darwaerts heel vrolijck, Godt weet.
 En gelijkemen de vincken met vincken veet,
 Met eenen uule ²⁾ veel vogelen bij wijlen,
 So sal teen gelt tander versubtijlen. (*op d'ishe wyse van jaer*)
 410 Dus corte mijlen maeck ick daer.
 Godt geeff hem een vrolijck jaer!
 Hij hevet so reijndlijck weer toe geclopt;
 Ick gelove ick vind het immer genopt,
 Dies van vreuchde mijn herte spelt // staecke.
 415 Hoe slechtelijck dat ick oock aent gelt // raecke,
 En doe ick niet? ick meent dat ickt wel gepast // hebbe.
 Ick peijns dat ick mijn vrouwen maert getast // hebbe,
 Midts dat ick tgeluck aldus bringe.
 Nu, ick wilt uijtlangen. Hout, wadt dinghe!
 420 Hoe morru ist, daer ick die hant in steecke.
 Bij gans longeren, noijt dus ten gereecke!
 Tis al stront, van boven tot beneden!
 Eij! eij! eij! noch noijt dus tonvreden!
 Mijnen waen heeft al gelogen.
 425 Och, och, noch noijt en was ick dus bedrogen!
 Hadde ick nu dat ick eerst vandt!
 Maer neen ick, tis een bescheten hant!
 Anders en hebbe ³⁾ ick geen toeverlaet.
 Wil ick mijn selven dooden, dat waer immers quaet.
 430 Die ghiericheijt hadde de wijsheijt tondere,
 Want nu en heb icker niet een mijt aff int besondere.

1) e bovengeschreven.

2) Hs. vule.

3) Hs. hebben.

Siet, dat spijt mij tot in mijn herte, Godt weet.

Och, och, tis mijn al te hertelijcken leet,

Al soude den blinde man qualijck vaeren.

435 Wast daerom dat hij mij quam van Romen verclaeren?

Maer ten baet niet, al maeck ick groot rumoere en crijt.

Quaempt mij noch eens op een ander tijt,

Dat ickt respijt vanden eersten gecege,

Leijde ickter weder; het was mijn een groote onsege,

440 Most ickt gecrijgen, ick segt u claer.

Maer nu ist al wech voorwaer.

Also ghij gesien, tis quaelijck gegaen.

Adieu, Godes gracij moet u altijd bijstaen,

En Godt de Heer gonne u alle gelijcken,

445 Dat sijn Trouw u altijd moet Blijcken.

Finis. Lang in dicht 465 regulen.

Par Trouw moet Blijcken.

f. 49v.

ITEM HIER BEGINT EEN ESBATEMENT VAN DEN
LUIJSTERVINCK.

- De personages sijn dese:
- EEN FRAIJ JONGELINCK
- DE MOEDER
- DE DOCHTER *beelke*
- DE VADER, GENAEMT BOUWEN
- DEN CLAPART OFTE LUIJSTERVINCK
- BELIJ DE GEVAIJER

DE JONGELINCK *spreekt eerst:*

En salse niet comen? Ick hoop wel jaese.
 Mijn dunckt dat ick van lieffde raese,
 Als ickse sdaechs niet eens en sie.
 Holla, wie compt ons ginder, wie?

*komt nija
wel eraan?*

5 Macht mijn lieff sijn die daer so haestelijck slobt?
 Ego neent; had sijt geweest, ick hadse geschrobt,
 Al souwer nimmermeer peper in pensen gedijen.
 Waertoe dijent oock dit lange vrijen?
 Vond ickse, ick ginger goetront me deure

nee

10 En deed mijn leste bootschap veure.
 Ick en mach maer also veel couts verliesen.
 Ick stae hier somtijts dat mij die ooren bevriesen.
 Soude ickse langer volgen, tsou mijn verdrieten.
 En sou ick geen troost van haer genieten?

15 Ho, dat waer voor mij een swaere plaeghe.

Inne

MOEDER

Beelken, Beelken!

DOCHTER

Wadts, lieff ¹⁾ moeijer?

1) Hs. wadt slieff.

MOEDER

Van al den daege
 En peijnsde ghij noijt dat ghij bier sout haelen.
 20 Waer over meuchdij dus eeuwelijck draelen?
 Neempt daer een stoop ende gaet om bier,
 U vaer wilt gaen eeten.

*je sou bier
gaen haelen*

DOCHTER

Wel moerken, ick ben hier.

hier ben ik

MOEDER

Nu spoelt den podt en maeckten suiijver.
 25 Wadt sijn wij daer schuldich?

het duur was het?

DOCHTER

Dardalffven stuiijver,
 So heeftet over drie daegen geweest.

is stuijver

MOEDER

Neempt daar tgelt en betaeltet.

hier is gield

f. 50r.

DOCHTER

Helpt moertgen, hoe doncker eest!

het is zo doncker

MOEDER

Ghij hebt tijts genoch te vooren gehad!
 Maer doet haer ontsteecken een ander vadt,
 En haest u herwaerts met corten keere.

*je hebt tijd genoch
gehad!
ga*

DOCHTER

Och moertgen, mijn grouwelt so seere,
 Omdat dese vrou hier bij is gestorven.

*de vrouw is
doot*

MOEDER

- 35 Ick hoop wij ons van haer niet verwaeren dorven;
Sij is, oft Godt wilt, int eeuwich leven.

Ik is bij God

DOCHTER

Mij is wadt naeckende, mijn leden die beven.
Moerken, ick ben al te haest verwaert.

in den bang

MOEDER

Seecker dochter, ghij en durft.

Inne

DOCHTER

- 40 Al claech ick, tis wadt anders, dat mijn beswaert.
Ick ben veel te gaern met Mijes op die straete,
Om hem te spreekken die ick niet en haete,
So wil ick nu een liedeken singen —
Ick hoop hij sal mij die mej noch bringen
45 Om sijnent wille en om sdruckx verstooren —
Op avontuere oft mijn lieffgen noch hooren.

*ik ben zo
verliefd*

Singende

- 50 Tsoude een meijsgen gaen om wijn,
Tsaevens in der maeneschijn.
Sij vont ¹⁾ in haeren wegen staen
Haer soetelijeff, was welgedaen,
Tsavonts also laeten.

JONGELINCK

- Ha, ha, vind ick u hier nu achter straeten,
Mijn hertelijck lieffeken, o, dats mijn een vondeken.
Ick moet u eens cussen aen u mondeken.
55 Ghij sijt mijn alderlieffste liefken.
Nu, hout datte.

*hier ben je
kuis*

A7
B1
7

1) Hs. vomt.

DOCHTER

rondeel A 2 Heij! heij! laet staen, ghij broodroncken hondeken.

JONGELINCK

A 1 Noch moet ick u eens cussen aen u mondeken.

A 3 Had ic u opt bedde, al waert op spondeken,

B 2 60 Ick sou u doen noch u gerieffken.

A 1 Ick moet u eens cussen aen u mondeken.

B 1 Ghij sijt mijn alderlieffste lieffken.

*je bent lief
ik wil je doen*

DOCHTER

Ghij vercroockt mijn lobbeken en doeckxken; eij, hertendieffken,

Ghij sout mijn, oft God wil, niet mishandelen.

*het kan toch
niet?*

JONGELINCK

65 Neen ick seecker, lieffken, ick wil heusselijck wandelen

f. 50v. Ende nu en word ick geen beschamere.

Ja, woudij mijn inlaeten?

*zou je me
binneulaten?*

DOCHTER

Ick slaep in mijns svaeders camere,

Ick en sou mij dies niet derven onderwinnen.

*zou
het gaat niet*

JONGELINCK

70 En soudij geen raet conen gevinnen?

Wij souden noch menige geneuchten hanteeren.

*maar het con
ons so
veel opleveren!*

DOCHTER

Ja, ick sou noch wel een loogen versieren,

Wist ick dat het verholen soude blijven.

Dat sou ick eens ons al te wil bedrijven.

75 Maer quaempt dat uijte, twaer al bedorven.

*ik zou wel in
een lange wijk*

JONGELINCK

Hoe soudij dat maecken?

heen?

DOCHTER

Hier bij is een vrouw gestorven
In onse gebuerte, hoort mijn vermaen.

er is een vrouw gestorven

Nu sal ick vader en moeder geven te verstaen,

*ik zeg dat ik op**zolder met*

80 Dat ick tegens haeren geest heb gesproocken

haar moet

En datse mij dach heeft gestelt, als die deuren zijn geloocken,

proten

Op onsen solder te comen alleenne

Om tegen haer te spreekken, dits dat ick meene.

Dus wordense alle beij van mijn verdoort.

JONGELINCK

85 Soo en heb ick noch noijt sulcken raet gehoort.

Wat een raad

Gans hoij, ghij souter wel meer begijlen.

Condij u ouders also subtijlen,

Van alle drucke word ick dan genesen.

DOCHTER

Ja ick, en ghij sult den geest wesen,

*dan ga ik alleen*90 Die ick te spreekken heb moeten ¹⁾ beloven.*boven slape*

Dus sal ick alleen gaen slaepen boven,

Daer mij den geest alleen moet spreekken.

JONGELINCK

Aldus so soudemen het gaeren besteecken.

wij doen

Ons dingen die blijven eeuwelijck verborgen,

geheime

95 Dus doettet bedecktelijck.

dingen

DOCHTER

Laeter mijn voor sorgen.

Ghij sijt, die mijn in vreuchden leven doet.

1) Hs. moetmen.

JONGELINCK

- . 1. Maer siet dat ghijt soo nauwe behoet,
Datter niemant erch uijt en vermoeijde. ¹⁾

oec het geheim!

DOCHTER

- 100 Ick sal vrijelijck wel wesen op mijn hoeijde. ²⁾
Compt tavent, wij sullent eens avontueren.

*ick ben op
mijn hoeide*

JONGELINCK

Te wadt tijde?

hoe laat?

DOCHTER

Omtrent den thien ueren,
Dan sijn de gebueren in rusten meest.

10 uur

f. 51r.

JONGELINCK

- 105 Nu, ick salt so passen, ick ben den geest
Quansuijs; maer lieffken, tsal oock verwart houwen,
En salt niet?

DOCHTER

Jaet, bij mijnder trouwen!
Wadt meendij dat ick u soude stellen ter leure?

JONGELINCK

- 110 Nu, dattet niemant en wete.

DOCHTER

En sorcht daer niet veure.
En ghij en meuget oock selve niemant bedien,
Want mijn eer hangter aen.

JONGELINCK

- Dat en dorffdij mijn niet verbien,
115 Twaer mijn schande so wel als douwe.

1) l. vermoeije.

2) l. hoeije.

DOCHTER

Nu, daer op gelooffdij mijn u trouwe
Te paesschen voort te gaen, en doedij niet?

JONGELINCK

Ghij weet wel wat daer aff is geschiet.
Die woorden en meugen mijn niet hinderen,
120 Geen vrintschap sal in mijn verminderen,
Maer altijts meerderen naer u gerieff
Daer op een nieuw.

DOCHTER

Adieu, mijn liefste lieff, *doi*
Verwacht de uure.

JONGELINCK

125 Wilt daer aff susen.

DOCHTER

Beijt, hoe scheijen wij dus?

JONGELINCK

Ick moet u noch eens cussen, *ik kus je*
Mijn roode mont.

DOCHTER

Is dat mijn rente?

JONGELINCK

130 Jaet, soetelieff.

DOCHTER

Nu dan, goeij vente,
Verleen ons Godt een goet geval.
Maer dat ghij immers compt?

JONGELINCK

Godt weet, ick sal.

- 135 Die cansse en sal ick vrij niet verkrijcken.
Hoorde ghij oijt van schalkcker practijcken
Dan hier is gevonden van een jong meijssken?

Inne

DOCHTER

Nu wil ick thujs gaen all met mijn bier alleijssken.
Waer hebrij getoefft, sullense vraegen.

- 140 Maer wacht mijn, hoe sal ick gaen claegen
En seggen, ick ben so seer verveert.
Sij sullen niet weeten wadt dat mij deert,
So sal ick gaen claegen, weenen en kermmen.

hoe moet ik dit
zeggen?

f. 51v.

- Eij! eij! eij! eij! Godt ¹⁾ moets ontfermen! ²⁾
145 Lieff moertgen, lieff moertgen, compt hier veure!

moeder!

MOEDER

Wel, wadt isser gaens?

wat?

DOCHTER

Och, bercht het licht en ontsluit die deure!
Noijt mensch en was in meerder noot!

noot!

MOEDER

Godt segen u, Godt segen u!

DOCHTER

- 150 Och, noijt sulcken wederstoot!

MOEDER

Lieff dochter, wadt, wadt is u?

wat?

DOCHTER

Eij! eij! eij! ick ben daerom doot.
Och moertgen, ick come uijt mijn sinne.

1) Hs. Godts.

2) l. ontfermen.

MOEDER

Marija, de hemelsche coninginne,
155 Die sij u troost, lieff dochter, segt wadt u ledt.

DOCHTER

Lieff moertgen, ick so seer ontsedt,
Tis wonder dat ick mijn sinnen behouwe.
Vlus doen ick om bier gaen souwe,
Doen quam mij daer een geest tsegen,
160 Die mij aenvaerden ¹⁾, en ick heb gelegen
In onmacht wel een halff uure.

*He kwam de
geest tege*

MOEDER

Wacharmen, noijt quader avontuere!
Hebdij oock tegen den geest gesproocken?

*heb je er mee
gesprooken?*

DOCHTER

Ja, ick meende, hij mijn de leden sou hebben gebroocken,
165 En doen vervaerden ick mij aldus.

MOEDER

Seijde ghij oock benedicite? ²⁾

ben je gezegd?

DOCHTER

Ja ick ende hij seijde Dominus,
En sprack terstont: „En wilt u niet ontsien,
U en sal van mijn geen erch geschien,
170 Maer ghij moet volcomen mijn bevel,
Dat ick begeere, verstaetet wel,
Off ick sal u al [te] muijssemele ³⁾ maelen.”

*je moet
doen wat
ik zeg.*

MOEDER

Ontbeijt, ick sal uwen vader gaen haelen.
Lieve Bouwen, compt haestelijck hier.

vader!

1) Hs. aevaerden.
2) Hs. beneditite.
3) Hs. muijssemeulen.

BOUWEN DE VADER

175 Wel, wadt isser gaens? *wat?*

MOEDER

Met dat ons dochter was gegaen om bier,
 Tavont laet metter duysternissen . . .
 Ick ducht sij sal haer sinnen gemissen,
 Want sij heeft tegen eenen geest gesproocken.
 180 Hij sou haer de keel en de leden hebben gebroocken,
 En hadse sijn gebreck niet willen volvueren.

f. 52r.

VADER

Wel, wadt gebreck ist? *wat*

DOCHTER

Och, taevont ten thien ueren
 Sal hij comen sonder eenich vertreck
 185 Op mijn camer, en sijn gebreck
 Sal hij mijn dan altermael verclaeren.

*om tien uer
moet ik
komen*

VADER

Lieve dochter, hoe seldij u vervaeren!
 Ons lieve Heer die wil u staeden staen.
 Wil ick gaen loopen om onsen prochiaen?
 190 Die sal den boosen geest wel belesen.

*ik zal die
geest we*

DOCHTER

Neen, vader, daer en mach niemant bij wesen.
 Ick sal hem alleene moeten spreecken.

*ik moet
alleen gaan*

VADER

Wil ick bij u blijven?

DOCHTER

So sal hij mij de leeden onstucken breecken,
 195 Oft ick souder den doot om moeten kiesien.

VADER

Wacharmen, soud ick also mijn kint verliesen,
 Dat waer voor mij een droeve maere.
 Segt, mijn dochter, want ickt begeere, ¹⁾
 Hoe sij dij den geest aldus dan ontgaen?

*hoe is de geest
gegaan?*

DOCHTER

200 Vader, doen ick hem geloften had gedaen,
 Dat ick sijns alleene verwachten souwe
 Op ²⁾ mijn bovcamer, daer hij wouwe
 Sijn gebreck mijn alleene openbaeren,
 Doen schiet ick van hem, dus ist gevaeren.

*Aen die beloofde
alleen te
gaen*

VADER

205 Wacharmen! wacharmen! dits seecker deerlijck.
 Maer sal den geest oock comen verveerlijck?
 Dede hij u daer aff eenige declaratie?

DOCHTER

Jae hij, vader, maer de goddelijcke gratije,
 Die sou altijs bij mij blijven telcker uren ³⁾.

God is bij me

MOEDER

210 Bouwen ⁴⁾, vergaert dan alle onse gebueren,
 Opdat sij haer te min vercleenne.

roep alle buwa!

DOCHTER

Neen ⁵⁾, moerken, ick moeder sijn alleenne,
 Dat heb ick hem aldus moeten beloven.
 Daer en mach niemant wesen boven ⁶⁾.

Nee,

215 Aldus so ben ick van hem gescheijen.

1) I. begaere.

2) Hs. om.

3) Hs. vuren.

4) Hs. Boven.

5) Hs. Meen.

6) Deze regel is klein tussen geschreven.

VADER

Nu, laetse ons daer boven gaen leijen,
 Ende en laet den geest niet langer kermmen.

*Ga naar de
geest*

MOEDER

Eij! eij! Godt moettet ontfermmen,
 Dat ick mijn dochter aldus sie bevreest.
 f. 52v. 220 Nu moetse gaen spreecken tegen den geest
 En sijn gebreck volbrengen nae sijn behaegen.

DOCHTER

Tis alrede elff uren ¹⁾ geslaegen,
 En dats den tijt, dat hij comen sal.

Het is elf uren!

MOEDER

Lieff kint, hout u doch vromelijck.

DOCHTER

225 Godt gheeff mij een goet geval.
 Ick heb herts genoch, ick sal den geest wel wederstaen.
 Vaertgen en moertgen, nu moet ghij wech gaen,
 Maer cust mij eens ²⁾, tsal mijn gruwel blusschen.

Loei

VADER

Dochter, wij sullen ondertusschen
 230 U toespreecken van verre, en wilt niet vertsaegen.

MOEDER

Hout daer, wildij de kaerse niet met u draegen,
 Op aventuere oft ghij u ijert stiet?

*Nam dere
kaers*

1) Hs. urren.

2) Hs. eens eens.

DOCHTER

Neen ick, moertgen, ick wil dat ghij tvier uijtgiert,
 Want geesten en connen geen licht gesien,
 235 Mijn mochter aff comen een groot mischien.
 Moertgen, wij en mogent also niet bedrijven.

Nee

VADER

Maer wij mogen hier wel beneden blijven
 Onder desen solder, en hooren sijn betraepen.

wij blijven benede

DOCHTER

Dat en mach niet sijn, ghij moet beij gaen slaepen,
 240 Och oft hij soudet mijn al te quaelijck loonen,
 Want hij soude hem dan so vreeselijck verthonen
 Metten boosen geesten als nu ten tijen,
 Mijn sinnen en soudens niet connen gelijen,
 Mijn waer maeckende noch meerder verdriet.

ge maar slopa

MOEDER

245 Lieve dochter, wadt ghij hoort oft siet,
 Sedt op Godt altijts u betrouwen
 En roept aen onsen Lieve Vrouwen.
 Ick hoop sij sal van u niet scheijen.

*ver trouw op god*MOEDER EN VADER

Adieu, lieff kint.

Doei.

DOCHTER

250 Onse lieve Heer wil u geleijen.
 Sijt te vreden, en twaer tijt dat ghij u tot slaepen rasten.
 Ick hoop den geest sal mijn niet verlasten,
 Dus wil ick hem hier gaen liggen en wachten.
 Hij sal te nacht mijnen commer versachten.

DEN CLAPPAERT OFT LUIJSTERVINCK

- f. 53r. 255 Ick en can mijn van lachen niet verhoeden, *reha*
 Al sou icker om rollen van den dijcke,
 Om eens meijsgens wille, ghij soudet niet vermoeden.
 Niemand en hoorde deser boerden gelijcken.
 Sij heeft gevonden een die schalckste practijcken
 260 Die oijt mensche mocht stellen voort. *zij is schalck*
 Tis Venus werck, tis wel autentijcke,
 Want ick heb de redenen al gehoort.
 Ick will ¹⁾ haest vast voortgaen ongestoort
 Al heijmelijck en hooren van die feeste.
 265 Nije ouders en worden also verdoort
 Van eenen schoonen levenden geeste ²⁾.

Inne

JONGELINCK

- So waer ick seecker wel een arm beeste ³⁾, *het is daar 577*
 En creech ickse nu niet te mijnen wille.
 Ick sal gaen luijsteren . . . Holla! tisser al stille.
 270 Ick mach wel naerder gaen al sonder vaer.
 Hem, seg hem! Sij leijt in de venster.

DOCHTER

Compt op, compt op! *Kom*

JONGELINCK

Sijdij daer? Op u so heb ick de mutse gegregen. *ben je daer*

DOCHTER

- rondeel* A1 Ja, ick heb hier so lange in de veijnster gelegen, *ik wacht*
 275 Nochtans en steecken mijn geen vloijen. *al lang*
 B1

JONGELINCK

A2 Ick hoor wel, ghij sijt die selffs, en sult mij wel bewegen.

- 1) Hs. wilt.
 2) Hs. geest.
 3) Hs. beest.

DOCHTER

rondeel
A1 Ick heb hier so lang in de venster gelegen.

JONGELINCK

A3 Wij sullen alsulcke geneuchte noch plegen,

B2 Dat ghij u met allen sult verfroijen.

DOCHTER

A7
280 Ick heb hier soo lang in de venster gelegen,

B1 Nochtans en steecken mijn geen vloijen.

LUIJSTERVINCK

Het waer hooch tijt dat ick ginck schoijen

En hooren, hoet nu den geest sal maecken.

Ick weet, dmeijsken sal nae den geest vast haecken.

285 Mijn wondert, hoe sijt sullen beleijen,

Al sou icker al den nacht om waecken.

Ten was van mijn niet dat sij spraecken.

Ick hoorden al de woorden die sij seijen.

Dus gae ick derwaerts al sonder beijen.

290 Tis bij elff uren ¹⁾ en den nacht is duijstere,

En hij is niet gecomen, d'meijsken sal schreijen

En wilt gaen vernemen; ick ben diet luijstere.

MOEDER

Heere Godt, off ick vermits eens vernemen muchte,

Hoe mijn dochter nu al mach vaeren.

53v. 295 Ick en hoor van steenen noch geen geruchte.

Ick hoop onsen lieven Heer die salse bewaeren.

VADER

Ick hoop dat so wesen sal sijnen wille,

Mach hijse nu onder handen hebben.

1) Hs. vuren.

niet (anne)

ik ga luisteren

ik hoor alles

ik hoor niks

MOEDER

3. Sij swijgen ommers stille.
 300 Ick duchte dat sij in onmacht sal leggen.

25) ligt in
onmacht

LUIJSTERVINCK

horret haar ↗
 ✕
 ↓
 ✕
 Dat doetse op haeren rug, dat derff ick wel seggen.

op haar rug

MOEDER

Ick weet niet, hoe sijt sal connen verdraegen,
 D'meijsken is teer en jonck van daegen.
 Och, mochte mijn dochter dit ongeval ontghillen.

ach

LUIJSTERVINCK

- 305 Weest te vreden, den ancxt en sal haer niet veel verschillen,
 Sij salt nijet al te wel gedoogen,
 Dmeijsgen is schalck, sij luijckt haer oogen.

VADER

Off sij den geest nu oock mach sien?

LUIJSTERVINCK

- Waij neen, want sij stopt haer oogen met haer knien
 310 Van grooter vreesen, en spaert haer schoene.

MOEDER

Och, wadt hebben haer sinnen nu al te doenne!
 Wat hij toch begeert, sij moetet hem geloven.

25) moet alts
voor hem doen

LUIJSTERVINCK

Dat moetse, want sij leijt onder en den geest leijt boven.
 Een jong geestgen mochter noch wel aff gedijen.

MOEDER

315 Och, hoe sal sijn ¹⁾ wederstaen!

LUIJSTERVINCK

Sij salt, seg ick, wel lijen,
Sij is met den geest seer wel te passe.

VADER

Watten anckxt moetse gedogen!

LUIJSTERVINCK

Ghelijck een dasse
320 So leijtse en sweet, also ick duchte.

MOEDER

Mijn dunckt, ick hoor nu weder geruchte.
Den geest die salse nu weer tempteeren.

LUIJSTERVINCK

Vrijlijck, sij sal haer wel verweeren,
Dmeijssken en heeft geen en noot.
325 Nochtans so lijdtse menigen aenstoot
In haer schoot, sij derff van desen geest niet grouwen.

MOEDER

Mijn dunckt, ick hoorse steenen.

LUIJSTERVINCK

Dat geloof ick wel; tis een salsaem clouwen.
f. 54r. Ick weet wel vrij, hij salse seer quellen.
330 Al sou hijse op de bedsponde stellen,
Sij sal hem sijn gebreck wel boeten.

1) Hs. salt sij.

want zal ze bang zijn

ik hoor iets

misschien het bed

VADER

Wacharmen, wadt salse al lijden moeten!
Ick ducht hijt haer qualijck loonen sal.

MOEDER

Dats oock mijn meeste sorge van al,
335 En dat sijt oock wel mochte besterven.

*Ik maak me
zorgen*

LUIJSTERVINCK

Sij en sal; al tempteerde hijse noch twintichwerven
Op een weecke, sij sout vrij wel verdraegen.

VADER

Och bele berous, wij moghen wel claegen,
Dat ons dochter oijt ging om bier.
340 Sij en waer niet gecomen in dit dangier,
Had sij metten daege om bier gegaen.

*was ee naar
geen toter
geen halle*

MOEDER

Och Bouwen, dats waer, maer tis nu gedaen.
Och, hadden wij dat gheweten van te vooren,
So hadden wij geen noot van dit verstooren.
345 Maer ick hoop sij sal noch corts worden vertroost
En uijt desen grooten druck sijn verloost.

VADER

Dat soud ick hoopen sonder eenich verbeijen.

JONGELINCK

A1 Nu lieffgen, wij sullen nu moeten scheijen,
B1 Het wort seer licht in allen hoecken.

*we moeten
scheiden*

DOCHTER

A2
350 Och mijn lieff, so moet u Godt geleijen.

*geen
vult* →

JONGELINCK

rondel
A² Nu lieffgen, wij sullen moeten scheijen.

DOCHTER

A²
B² Ick sal ons tavent wadt leckers bereijen,
Compt mij slechts dan weer besoecken.

*Th kom je etes
brenger*

JONGELINCK

A¹
Nu lieffgen, wij sullen moeten scheijen.
355 Het wort seer licht in allen hoecken.
Ick sal mijn oock wel hertelijck vercloecken
En comen tavont weer spelen op u luijtgen.
Nu wil ick gaen noch neemen een muijtgen,
Den dachclock en heb ick noch niet hooren slaen en rueren.
360 Besoeckt mij noch heden.

DOCHTER

Te wadt tijde?

hoe laat kom je

JONGELINCK

Maer ontrent negen uren¹⁾,
Dan sal ick u verwachten en slaen uws gaede,
Dan ontbijt ick wadt; maer wadt nu te raede,
365 Hoe maecken wijt te nacht? segt ongelaeckt.

9 uur

LUIJSTERVINCK

f. 54v. Also ghijt te nacht beide hebt gemaect.
Ick dencke wel, ghij en sijt des noch niet sadt.

JONGELINCK

Nu wil ick noch gaen slaepen wadt,
Twee uren¹⁾ off drie tot bij den daege.
370 Dan so gae ick wercken noch een vlaege,
Dan coom ick te nacht u noch weer vervaeren.

*in kom morgen,
ghu nu slape*

1) Hs. vuren.

LUIJSTERVINCK

Dien ancxt en sal haer niet veel beswaeren.
 Sij wou wel dattet alle nacht gebuerde
 En datse den geest so sterck becuerde,
 375 Also hij menichwerff nu heeft gedaen.

MOEDER

Nu so ben ick wederom ¹⁾ opgestaen.
 In wadt sorgen so heb ick te nacht gelegen!
 Mijn dochter is op, ick wil haer loopen tegen
 En vraegen haer, hoe sij heeft gevaeren,
 380 Want ick soude duchten nae tgebaeren,
 Dat heur sinnen moeten seer ontstelt // sijn. ²⁾

*ik heb z'n zorgen
gehad*

LUIJSTERVINCK

Egoij, dat sijnse, want hij heeftse gequelt // fijn
 Desen nacht wel vier lange poosen.
 Maer dat quellen en sal haer niet haest nosen,
 385 Ten waer noch naerder an de negen maenden.

*ze zal
winger
weerden*

MOEDER

Noijt moeder so blijde! sij comt hijer gaende.
 Lieve dochter, hoe sijdij te vreden,
 Hoe hebdi u gehadt?

*daar is ze
hoe was het?*

DOCHTER

Och moeder, moeder, wadt heb ick al geleden,
 390 Gheen tonge en mocht dat uijtgspreecken.

*wat was
het erg*

MOEDER

Lieve dochter, al sijn gebreecken,
 Heeft hij die u nu geopenbaert?

1) Hs. werderom.

2) 't Teken voor dubbelrijm ontbreekt in 't Hs.

DOCHTER

Jae hij, som heeft hijse mijn verclaert,
Dwelck mij noch deerlijk staet te besuernne.

MOEDER

395 Wadt geest ist?

DOCHTER

Tis Baet, een van onse gebuernne ¹⁾,
So ick de waerheijt van haer heb vernomen.

VADER

Sijdijs nu al quijte?

DOCHTER

4. Neen ick, vader, maer ick moet volcomen,
400 Al dat ick hem heb moeten beloven.

*ik moet iets
beloven*

VADER

Wadt is datte?

DOCHTER

Dat ick alleenne moet gaen slaepen boven,
Totdat ick alle sijn begeerten heb voldaan.

*dat ik daar
steeds allen
moet slaepa*

VADER

Wadt is sijn begeerten?

f. 55r.

DOCHTER

405 Dat ick allen den dach mocht eens gaen,
Op de verbeurte van mijnen lijve,
En spreecken alle daech thien pater noster ²⁾ [en] vijfve
Op mijn bloote knien, verstaet mijn wel.

1) Hs. gebuerene.2) Hs. nr.

VADER

Waer moet ghij die lesen?

DOCHTER

410 Maer tot Heemste in de cappel,
Daer moet ickse lesen, al mochtet ijemant spijten.

LUIJSTERVINCK

Dats waer, achter thoff van de Barnadijten,
Dats de cappelcluijse daer sij is mede content,
Daer sij den geest wel vint ontrent,
415 Die heurs verwacht daer op een gelint,
Daer sij den geest dickwils alleene vint,
Als dander werclieden sij[n] gaen eeten.

MOEDER

Lieve dochter, nu laet ons weten,
In wadt gebreecken den geest mach sijn.

LUIJSTERVINCK

420 Iigo, dat menigen dorst lijdt van bijer off wijn,
Als hijt niet en heeft, dats sijn gebreck, verstaet den fijn,
Wanneer de sonne schijnt aldus heet.

VADER

Nu, lieve dochter, segt ons doch tbescheet: *komt hij vanavond weer?*
Compt hij tavont weer?

DOCHTER

425 Ja hij, vader. *Ja*

VADER

Wanneer?

DOCHTER

Als de clocke elve slaet, dat ghijt weet,
Dan heeft hij mijn wederom dach geset.

VADER

Och, moet ghij dan weer getempteert worden?

LUIJSTERVINCK

430 Ja sij; aen haer achterlet
Moet sij noch lijden swaere stuijpen.

MOEDER

Nu, dochter, ick sal u gaen maecken een suijsen
En dan suldij u wadt gaen leggen rusten.
Ick weet wel, u moet wel slaepens gelusten,
435 Want ghij hebt een swaeren nacht geleden.

*ga maar
slopen*

DOCHTER

Dat doe ick seecker, moeder.

one

MOEDER

Nu, lieve kint, stelt u te vreden.
Ghij sult alle sijn begeerte noch vervullen.

LUIJSTERVINCK

Also soudemen de luijden noch verdullen
440 En maecken hem wijs dat haenen eijers leggen.
Can ickt geheelen, so en sal ickt niet seggen,
Maer ick duchte, het sal mij seer ontslijpen.
Wadt doch dit meijsen ock derff begrijsen!
Wistent dongeleerden, sij souwens niet heelen,
445 Ick weet wel, sij souwen daer een spul off spelen,
En het waer oock seecker wel spelens waert.

ze geloven alles

MOEDER

Omdat ghij te min sout sijn vervaert,
So suldi dit wijwaeter met u draegen
Tegen den vijant.

DOCHTER

450 Ick en sal mijn niet so seer vertsaegen,
Als ick te nacht nu hebbe gedaen,
Want hij mij seijden, om wel te verstaen,
Hij en sal niet comen also vreesselijck,
Als hij te nacht dede. Adieu, moertgen. *dag*

LUIJSTERVINCK

455 Hij compt al vleeschelijck,
Al waert een jongelijng¹⁾ van XX jaeren.
Al moedernaect sal hij hem openbaeren,
Jong en schoon en daartoe lustich,
Rasch int loopen, sterck en rustich.
460 Nu comense tavont weer te gadere.

MOEDER

Nu wil ick gaen tot mijn gevadere.
Sij is nu thuijs, also ick wel meenne.
Ou gevaerken, sijdi in huijs?

BELIJ, DE GEVADER

Jae ick, gevaerken, ick sidt hier alleenne.
465 Gevaerken, wadt compt u nu uijtjaegen? ²⁾

MOEDER

Och lieve gevaerken, ick moettet u claegen. *Ik ben bang*
Noijt moeijer en was also bevreest!

1) Hs. jongelijng.
2) Hs. vuytjaegen.

GEVADER

Hoe so, gevaijer?

Waarom

MOEDER

Mijn dochter heeft tegens eenen geest
470 Alle desen lange nacht gesproocken.

de geest

GEVADER

Tegens eenen geest?

MOEDER

Och ja, gevaijer.

GEVADER

En heeft hij haer gheen leden gebroocken?
Dies mach sij haer daer aff wel beloven.
475 Waer sprack sijer tegen?

*heeft ze iets
gebrooken?**waar?*

MOEDER

Op onse hoogste camer boven
Heeft hij al den nacht bij heur geweest.

GEVADER

Lieve gevaijer, wadt geest eest?
De geesten en sij[n] niet al te betrouwen,
480 Den vijant is listich.

*wat voor
geest?*

LUIJSTERVINCK

Desen geest hij meentse te nacht te douwen.
Wilt Godt, het staet haer noch te besuernne.

GEVAIJER

f. 36r. Weetse niet, wijde de geest is?

*kent ze de
geest?*

MOEDER

Jae, tis onse gebuerne
485 Bate die hier corteling is gestorven.

de bouer

GEVADER

Die heeft het eeuwich leven verworven,
Dat soud ick hoopen, twas so goeden Baete.
Ick hebber mee omgegaen vroech en laete,
Maer noijt en heb icker quaet aen vernomen.
490 Tis troostelijck, alsse wedercomen,
Dat pleegmen te seggen also ick waene,
Maer van desen geeste, daer twijffelt mij wadt aenne.
En moetse te nacht noch sijns verwachten?

*Ze was goed.**nag vader?*

LUIJSTERVINCK

Ke jaese, vrije noch wel veertich nachten.
495 Mij en twijffelt niet met allen van dien.
Sij heeft den geest so dickmael gesien,
Sij salder haer vrij niet aff versaegen.

Ja

GEVADER

5. Nu, gevaijer, noch moet ick u wadt vraegen:
Wadt wil den geest van haer al hebben gedaen?

Wat wil hij van haer?

MOEDER

500 Dat sij alle daege eens moet gaen
Tot Heemstee en doen daer haer gebeden,
Nae de clock elfve met grooten enicheden,
En vijfthien pater noster daer lesen,
Dan sal den geest behouwen wesen.
505 Maer hij is noch in meer gebreecken.
Dus moet hijse tavont weer alleen spreecken
Op onse camer, sonder eenich cesserren.

dat ze ergens gaat bidden

LUIJSTERVINCK

Ick en hoorden noijt loogen beter stofferen.
Siet wadt dit meijnsken doch al heeft bedreven.

MOEDER

- 510 Ghevaijer, ghij moecht niet te kennen geven,
Want het moet eeuwich blijven verholen.
Hij heeftet haer also dier bevolen,
Dat sijt aen niemant en openbaere
Dan vader en moeder, dus seg ickt int claere.
- 515 Wist het ijemant, hij brack haer die leden,
Maer ick segt u als vrient.

*seg het
niemand*

GEVADER

Gevaijer, weest dies te vreden,
Ick salt wel swijgen van al tot al.
Maer ick denck dat het noch anders comen sal.

ik zal zwijgen

het zal wel veranderen

LUIJSTERVINCK

- 520 Ho, dat salt ¹⁾ vrijelijck, so ickt verstaet.
Daer mocht wel een vrouweling comen nae,
Wiltse den geest dus altijt comen en quellen.
Men salder noch veel wonders aff vertellen,
Dat dorst ick wel wedden ²⁾ om mijn lijff.

dat denck ik ook

JONGELINCK

- 525 En is dit niet oock een vreemt bedrijff
Van dit meijnsken, ick segh, seecker, jaet.
Ick hoorden mijn daegen noijt schalcker raet
Dan sij haer ouders nu doet verstaen.
Ick hebber schier aldus drie maenden gegaen,
- 530 Heijmelijck ende oock spaij bij nachte,
Datter oijt ijemant anders en dachte
Dan d'meijsken waer noch een reijne maecht.

*wat een
leugen*

1) Hs. sal.

2) Hs. weden.

Maer compt het so dat sij een kindeken draecht, *5 2e Swanger*
So comptet doch dan geheel int openbaer.

535 Dan salmen seggen: hou siet, den geest gaet daer.

Dan sullen die luijden seer met ons mallen.

Maer ick hoope, het sal ons beter gevallen.

Inne

GEVADER

Wel, wadt vremder praet hoorde ick daer callen?

Ja, jongman, so sijdi den geest?

540 So mach ick dan wel slapen onbevrees.

Eij, lang raeliaert, wadt hebdi bedreven!

Hoe hebdi ¹⁾ vader en moeder doen beven

En menigen anckxt dickwils aengedaen.

MOEDER

Nu wil ick tot mijnen gevader gaen,

545 Want ick de waerheijt nu al heb geroocken.

Is dit den geest, daer sij heeft tegen gesproocken

Ende ons gedaen desen grooten vaer?

Goeden dach, gevaercken.

GEVADER

Goeden dach, gevaier, en een goet jaer

550 Verleen u Godt! Waer sijdi op de reijse?

MOEDER

Gevaercken, wist ghij doch dat ick peijse,

Nije moeijer en was also gestoort!

GEVADER

Hoe so, gevaercken?

MOEDER

En hebt ghij niet ghehoort,

555 Hoe mijn dochter mijn heeft bedrogen?

1) Hs. hebbdi.

ben jij de geest?

waer ga je heen?

mijn dochter heeft mij bedrogen

GEVAIJER

U dochter, gevaerken?

MOEDER

Och jae, mijn dochter! wadt raet! tis al gelogen,
Dat sij ons geseijt heeft van den geeste.

*geest is
onzein*

Ghij en hoorde noch noijt van sulcken feeste,

560 Als dat mijn dochter nu heeft bedreven.

GEVADER

En wadt heeftse dan gedaen?

MOEDER

Dat sal ick u te kennen geven.

Sij ¹⁾ heeft ons alle beijde doen verstaen,

Datse alle daech eens tot Heemste most gaen

565 Ontrent den middach, en dat mochtse niet vergeten.

LUIJSTERVINCK

Dats waer, dan waeren die gesellen gaen eeten,

f. 57r. Die metten geest te wercken plagen.

MOEDER

En dan so moetse lesen alle dagen

XV pater noster ²⁾ en so veel ave marijen,

570 En dan sachse den geest staen neven haer sijen,

Als sij devotelijck lach op haer knien;

En dat sij een nieuw geboren kindeken had gesien,

So datse daer aff in onmachte sanck,

Dat haer den coster moste opheffen.

1) Hs. hij.

2) Hs. pr nr.

LUIJSTERVINCK

575 Dat nieuw geboren kindeken is relijck lanck,
 Het can hem selven wel schoeijen en cleen,
 Men derft geen en hoorn geven, teet en drinckt alleen,
 Tis niet gemelijck, men derft niet wiegen.

GEVADER

Ick en wist noch noijt ouders also bedriegen. *wilt een bedrog*

580 Waert mijn dochter, dat mij seecker leet waere,
 Ick soudese so hanteeren, ick segt u int claere,
 Sij souder tgeheele jaer om peijsen.

MOEDER

Kan ickse krijgen, ick salse so wel teijsen,
 Al soudt ons beijden noch naemaels rouwen.

GEVADER *heer het stil*

585 Ghevaerken, sijt te vreden, den geest machse noch trouwen,
 Daerom maect toch geen groot rumoer noch gerucht.
 Ter avontueren so machse sijn bevrucht.
 Wilt u daerom te beter te vreden stellen.
 Tis dickwils gesien dat jonge gesellen
 590 En jonge meijsgens malcanderen aensprecken.

MOEDER

Godt geef¹⁾ datse den hals moet breecken,
 Omdat sij ons doet dese groote schanden.
 Mocht ickse krijgen in mijnen handen,
 Ick salse so met haer tuijten slueren,

6. 595 Jae, ick soudese schier met mijn tanden verschueren,
 Mocht ickse krijgen tot mijnen wille.
 Eij, du erch teefgen!

GEVADER

Lieve gevaijer, weest doch stille,
 Het sal noch comen al ten besten.

1) Hs. geeft.

alles komt goed

600 Tsou u berouwen noch ten lesten,
 Waert dat het meijngen ijēt missquaeme.
 Dus sijt te vreden.

MOEDER

Och, wist ghij, hoe seer icks mij schaeme, *ik schaem me*
 Ten sou u seecker geen wonder geven,
 605 Dat ickx mij stoore.

GEVADER

Nu, dats geleden en gebleven,
 Tis geschiet en tmoet blijven geschiet.
 En dat ghij haer mishandelde, ten waer te beter niet.
 Dus stelt u nu te vreden en wilt niet meer schreijen.

MOEDER

f. 57 v. 610 Hoe sou ick mijn te vreden setten?

GEVADER

Oorloff gevaerken, wij willen scheijen,
 Gaet tot uwaerts met gemack en weest niet stuerlijck,
 Want datter is geschiet, tis al natuerlijck,
 En tis altemaele vrou Venus raet.
 615 Dus adieu, gevaerken. *doe.*

MOEDER

Met Gode is en ick gaet.
 Ick sal u noch corteling comen besoecken.

GEVADER

Ghij sijt mijn willecomme.

MOEDER

Dat in u vercloecken
 620 Betrouw ick mijn, gevaeijer, in allen hoecken.

Inne

JONGELINCK

Ten baet castijen, schelden noch vloecken,
 De natuere moet volgen haeren ganck.
 Tvalt de jongers somtijts veel te lanck,
 Als sij het mutsgeen beginnen te gespen.
 625 En die daer sijn in d'ouders bedwanck,
 Soecken alle listen, al sout haer vallen cranck,
 Al soude men haer daeromme dickmaels berespen,
 Als haer steecken de wespen door Venus useren.

GEVADER

Epiloog
 A1 Oorloff altsaemen, vrouwen en heeren,
 630 Bedeckt onse faulten, waerdoor wij ijert misten.
 B1

MOEDER

A2 Tis tijt dat wij ons naer huijs toe keeren.
 A1 Oorloff altsaemen, vrouwen en heeren.

JONGELINCK

*geen
rondel?*
 A3 Godt geeff dat ghij tsaemen u kinders so moocht regeren,
 B2 Opdat sij niet leeren sulcke vreemde listen.

GEVADER

635 A1 Oorloff altsaemen, ghij vrouwen en heeren,
 B1 Bedeckt ons faulten, waerdoor wij ijert misten,
 Neempt danckelijck dese cluijt van ons Pellecanisten.

Fijnis. Lang in dicht 641 regulen.

Par Trouw moet Blijcken.

gevader

LIJST VAN AFKORTINGEN

- Bl.* — Esbatement van den Blinden diet tgelt begroef.
Lied — Een nyeu Liedeken, Antw. Ldb.No. CXCII.
Lv. — Esbatement van den Luijstervinck.
T. — Esbatement van Tielebuijs, die een jaer te vroeck gheboren is ende wert herdraghen.
L. — Leidse handschrift van Tielebuijs.
B. — Brussels handschrift van Tielebuijs.
H. — Haarlems handschrift van Tielebuijs.
- Allan, Gesch. en Beschr. van Haarlem* — F. Allan, Geschiedenis en Beschrijving van Haarlem, Haarlem, 1874—1888.
Antw. Id. — Idioticon van het Antwerpsch Dialect, opgesteld door P. J. Cornelissen en J. B. Vervliet, Gent, 1899.
Antw. Liedb. — Antwerpener Liederbuch vom Jahr 1544, uitgeg. door Hoffmann von Fallersleben, Hannover 1855 (Horae Belgicae 11).
Baudet, De keuken enz. — F. Baudet, De maaltijd en de keuken in de Middeleeuwen, Leiden, 1904.
Bel. van Samarien — Die Belegheringe van Samarien in: Hasselt-sche Historiae Spelen, uitgeg. door K. Ceijssens (Leuvensche Tekstuitgaven Nr. 3) Leuven, 1907.
Anna Bijns — Refereinen van Anna Bijns, uitgeg. door Dr. W. L. van Helten, Rotterdam, 1875.
De Bo — L. L. de Bo, Westvlaamsch Idioticon, Brugge, 1873.
Brabb. — Uit Roemer Visscher's Brabbeling, door Dr. N. van der Laan, Utrecht, 1918.
De Castelein — J. van Leeuwen, M. de Castelein en zijne Const van Rhetoriken, Utrecht, 1894.
Charon — Een spel van Sinne van Charon, de helsche schippere, uitgeg. door Dr. W. L. de Vreese, Antwerpen, 1896.
A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen — A. de Cock, Spreekwoorden en zegswijzen afkomstig van oude gebruiken en volkszedes, 2e dr., 1908.
A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen over de vrouwen enz. — A. de Cock, Spreekwoorden en zegswijzen over de vrouwen, de liefde en het huwelijk. 1911.
Cristenk. — Tspel van de Cristenkercke, uitgeg. door Dr. G. A. Brands, Utrecht, 1921.
Van Dale — Van Dale's Groot Woordenboek der Nederl. Taal.

- De Geheimtalen, Bronnenboek* — Dr. J. G. M. Moormann, *De Geheimtalen, Bronnenboek*, Zutphen MCMXXXIV.
- Der Minnen Loop* — Dirc Potter, *Der Minnen Loop*, uitgeg. door P. Leendertz Wz., Leiden, 1845—1847, 2 dln.
- Dram. P.* — Middelnederlandsche Dramatische Poëzie, door Dr. P. Leendertz, Leiden, 1907.
- Drie Kluchten* — Drie kluchten uit de 16e eeuw, uitgeg. en toegelicht door Dr. F. A. Stoett, Zutphen, MCMXXXII.
- Drie Tafelspelen* — J. van Vloten, *Drie Tafelspelen* (Dietsche Warande X, 1874).
- Eigen Volk*, Algemeen Folkloristisch en Dialectisch Maandschrift voor Groot Nederland.
- Erasmus Adag.* — Erasmi Adagia. Id est: Proverbiorum, paroemiarum et parabolarum omnium, 1643.
- Everaert* — Spelen van Cornelis Everaert, uitgeg. door Dr. J. W. Muller en Dr. L. Scharpé, Leiden, 1920.
- Franck* — Mittelniederländische Grammatik von Joh. Franck, 2e Aufl., Leipzig, 1910.
- Franck-Van Wijk* — Franck's Etymologisch Woordenboek der Nederlandsche Taal. 2e dr. door N. van Wijk, 1912.
- Friesch Wdb.* — W. Dijkstra, *Friesch Woordenboek*. 3 dln., Leeuwarden, 1900.
- Gron. Wdb.* — Nieuw Groninger Woordenboek door K. ter Laan, Groningen, 1929.
- Van Halteren* — B. van Halteren, *Het Pronomen in het Nederlandsch der 16e eeuw*, Wildervank, 1906.
- Harrebomée* — P. J. Harrebomée, *Spreekwoordenboek der Nedl. Taal*, Utrecht, 1858, 3 dln.
- Van Helten* — Dr. W. L. van Helten, *Middelnederl. Spraakkunst*, Groningen, 1887.
- Hertspiegel* — A. C. de Jong, H. L. Spiegels Hertspiegel, ac. diss. Amsterdam, 1930.
- De Jager, Lat. Verscheidenh.* — Dr. A. de Jager, *Latere Verscheidenheden enz.* Deventer, 1858.
- Jacobs, Middelv. dialecten* — J. Jacobs, *Klankleer der Middelvlaamsche dialecten*, Gent, 1911.
- Jacobs, Westvl.* — *Het Westvlaamsch* door J. Jacobs, Groningen, 1927.
- Kalff, Lied in de M. E.* — Dr. G. Kalff, *Het Lied in de Middeleeuwen*, Leiden, 1883.
- Dr. G. Kalff, *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde in de 16e eeuw*, 2 dln.
- Karsten* — G. Karsten, *Het Dialect van Drechterland*, Purmerend, 1931.
- Koenen* — M. J. Koenen's *Verklarend Handwoordenboek der Nederlandsche Taal*.

- Kolthoff* — J. B. Kolthoff, Het substantief in het Nederlandsch der 16e eeuw, Groningen, 1894.
- Köster Henke* — De Boeventaal, Zakwoordenboekje van het Bargoensch of De taal van de jongens van de vlakke met een voorwoord van W. L. H. Köster Henke, Dockum, 1906.
- R. K. Kuipers, Geïllustreerd Woordenboek der Nederl. Taal, Amsterdam, 1901.
- Laurillard, Sprokkelhout* — Dr. E. Laurillard, Sprokkelhout, Amsterdam, 1887.
- Lijst van Spreekw.* — Lijst van Spreekwoorden op verscheijde voorvallen toepasselijk. Door een Liefhebber der selve byeen vergadert. Gedrukt in de Brouwery van de Wereld in de Drukkery van Kakodemus, 1706.
- Limb. Serm.* — De Limburgsche Sermoenen, uitgeg. door J. H. Kern Hz., Groningen, 1895.
- Loquela* — Guido Gezelle, Loquela, tot woordenboek omgewerkt, Amsterdam, MCMVII.
- Lubach* — A. E. Lubach, Over de verbuiging van het Werkwoord in het Nederlandsch der 16e eeuw, Groningen, 1891.
- Mnl. Synt.* — Middeln. Spraakkunst, Syntaxis, door Dr. F. A. Stoett, 3e druk, 's-Gravenhage, 1923.
- Mnl. Wdb.* — E. Verwijs en J. Verdam, Middel-nederlandsch woordenboek.
- Moll, Kerkgeschiedenis* — W. Moll, Kerkgeschiedenis van Nederland voor de Hervorming. Arnhem, 1864—1871.
- Van Moerkerken* — Dr. P. H. van Moerkerken, Het Nederlandsch Kluchtspel in de 17e eeuw, 2 dln., Sneek, 1899.
- Moortje* — G. A. Brederoo's Moortje, uitgeg. en toegelicht door Dr. F. A. Stoett, Zutphen, 1931.
- J. H. Nannings, Brood- en Gebakvormen* — J. H. Nannings, Brood- en Gebakvormen en hunne beteekenis in de folklore, Scheveningen, 1932.
- Nauta* — Dr. G. A. Nauta, Taalkundige Aanteekeningen op de werken van G. A. Bredero, Groningen, 1893.
- De Navorscher*, Een middel tot gedachtenwisseling en letterkundig verkeer tusschen allen die iets weten te vragen te hebben of iets kunnen oplossen, 1851 —
- Nederl. Volkshumor* — J. Cornelissen, Nederlandsche Volkshumor op stad en dorp, land en volk. Antwerpen 1929—1931, 5 dln.
- Ned. Wdb.* — Woordenboek der Nederlandsche Taal.
- Van Nyeuvont* — Van Nyeuvont, Loosheit ende Practike: Hoe sij vrou Lortse verheffen, uitgeg. door Dr. E. Neurdenburg, Utrecht, 1920.
- Nieuwe Taalg.* — De Nieuwe Taalgids, 1906 —

- Plant.* — Plantijn, Thesaurus Theutonice Linguae, Antverpiae MDLXXIII.
- Rabauwen* — V. de Meyere en L. Baekelmans, Het boek der Rabauwen en Naaktridders, Antwerpen, MCMVVII.
- Rederijkersspelen* — Rederijkersspelen, naar een hs. ter bibliotheek van het Leidsche Gemeentearchief uitgeg. door Dr. N. van der Laan, 's-Gravenhage, 1932.
- Van Rijnbach* — Dr. A. A. van Rijnbach, De Kluchten van G. A. Bredero, Amsterdam, 1926.
- Roode Roos* — De Roode Roos, Zinnespelen en andere tooneelstukken der 16e eeuw, uitgeg. door O. van den Daele en Fr. v. Veerdeghe, Bergen, 1899.
- Sart.* — Joannis Sartori adagiorum chiliades tres, Amsterdam, 1670.
- Schotel, Oud-Hollandsch Huisgezin* — Dr. G. D. J. Schotel, Het Oud-Hollandsch Huisgezin der 17e eeuw, Haarlem, 1868.
- Schrijnen. Volkskunde* — J. Schrijnen, Nederlandsche Volkskunde, 2 dln.
- Smout* — H. Smout, Het Antwerpsch Dialect, Gand, 1905.
- De Sotslach* — De Sotslach, Klucht uit ca. 1550, voor het eerst naar het hs. uitgeg. door Dr. F. Lyna en Dr. W. van Eeghem, Brussel, 1932.
- Spaansche Brab.* — G. A. Bredero's Spaansche Brabander, uitg. C. G. N. de Vooys.
- Spel van Trudo* — in: Dr. G. Kalff, Trou moet Blijcken p. 81 v.v. (Groningen, 1889).
- Spelen van de Hel* — B. H. Erné, Twee zestiende-eeuwse spelen van de Hel, ac. diss., Groningen 1934.
- Sp. der Minnen* — De Spiegel der Minnen door Colijn van Rijssele, uitgeg. door Dr. M. W. Immink, Utrecht, A. Oosthoek, 1913.
- Stoett, Spreekw.* — Dr. F. A. Stoett, Nederl. Spreekwoorden, Spreekwijzen, Uitdrukkingen en Gezegden. 4e dr., Zutphen, 1925.
- J. van Stijevoort, Refr.* — Jan van Stijevoort, Refereijnenbundel 1524, uitgege. door Dr. F. Lyna en Dr. W. van Eeghem, Antwerpen 1930.
- De Taal- en Letterbode* — onder redactie van Dr. E. Verwijs en Dr. P. J. Cosijn, 1870—1875.
- Taal en Lett.* — Taal en Letteren, onder redaktie van F. Buitenrust Hetteema enz. 1891—1906.
- De Taalgids*, onder redactie van Dr. A. de Jager en Dr. L. A. te Winkel, 1859—1867.
- Teirlinck* — Woordenboek van Bargoensch (Dieventaal) door Is. Teirlinck, Roeselaere, 1886.
- Tijdschrift (van het Kon. Ned. Genootschap) voor Munt- en Penningkunde.

- Ts.* — Tijdschrift voor Nederl. Taal- en Letterkunde, uitgegeven vanwege de Maatschappij der Nederl. Letterkunde te Leiden.
- Tuinman Fakkel* — Carolus Tuinman, Fakkel der Nederduitsche Taale, Leiden, 1722.
- Tuinman* — Carolus Tuinman, Oorsprong en Uytlegging van dagelyks gebruikte Nederduitsche Spreekwoorden, 1726.
- Van d. Veen* — J. O. S. van der Veen, Het taaleigen van Bredero, een bijdrage enz. Amsterdam, 1905.
- Volkskunde* — Nederlandsch Tijdschrift voor Volkskunde, onder redactie van Victor de Meijere e.a.
- Vondel's Taal* — Dr. W. L. van Helten, Vondel's Taal, Rotterdam, 1881.
- Waasch Id.* — Waasch Idioticon, bewerkt door Amaat Joos, Gent-Sint. Niklaas, 1904.
- Warenar* — P. C. Hooft's Warenar, uitg. Leendertz.
- Winschooten* — W. à Winschootens Seeman, Leiden, 1681.
- Woordenschat* — Taco H. de Beer en Dr. E. Laurillard, Woordenschat, 's-Gravenhage, 1899.

VERKLARENDE AANTEKENINGEN.

Antwerps Liedboek No. CXCII¹⁾.

De tekst van het lied is letterlik overgenomen uit *Horae Belgicae*, 11, blz. 295 vlgg., waarbij echter de interpunctie uitgebreid is.

2,2 vlgg. Het Mnl. Wdb. III, 1074, stelt voor te lezen *vissop* in plaats van *bisschop* en verklaart r. 2 en 3 als: Hij hield van Wijntje en Trijntje, en tekent nog aan: Er blijft dan evenwel nog te verklaren, waarom de wijn *Sinte Joris vissop* genoemd wordt. Ned. Wdb. VII, I, 442 geeft als bet. van de uitdr. *Sint Jooris vissop maecte hem nat*: van de min gekweld zijn. (Zie ook Ned. Wdb. i.v. *begieten* en A. de Cock, *Spreekw. en zegswijzen over de vrouwen* enz. n° 188).

Nemen we de lezing van het Mnl. Wdb. over, dan kan met *Sint Jooris vissop* de bedwelmende drank bedoeld zijn, die de bisschop moest uitdrinken, dus ook de wijn (*Sp. der Minnen* 449A). Achter de 1e en 3e regel staat dan een punt.

Regel 3, 4 en 5 horen echter m.i. bij elkaar, en 1 en 2, dus: een komma achter 1, een punt achter 2, een komma of geen teken achter 3, een komma achter 4. Eveneens past hier beter de bet. „van de min gekweld zijn”, of de obsc. bet., die de uitdr. ook heeft (*Charon* 455).

3, 4: *dangier*. Volgens Ned. Wdb. III, II, 2276: gevaar. Smart, pijn is, ook in verband met „leet”, juister.

3, 5 en 3, 7: vgl. Lv. vs. 180, 194, 192.

4, 3: Zij dachten aan geen kwade streek.

1) Zie Inl. blz. 8 vlg.

**Een Esbatement van Tielebuijs, die een jaer te vroeck gheboren is
ende wert herdragen.**

L. noemt T. een *esbatement*, H. een *cluijte*, B. *kamerspel*; Schotel²I, bl. 154 vermeldt 't als *tafelspel*. De Rederijkers maakten geen nauwkeurig onderscheid tussen deze benamingen. Zie Drie Kluchten bl. 87A. en behalve de daar genoemde literatuur Van Rijnbach, Inl. bl. VI, VII.

't Stuk wordt ook naar *Ronsefael* (of *Rensefael*) genoemd, wel omdat deze het eerst optreedt.

Ronsefael betekent vermoedelijk: sukkel, „duijpen”. Kalff, Gesch. der Nederl. Letterk., III, bl. 165 wijst op de overeenkomst met de naam van een duivel, *Runtzifall*, in een „Tragoedi” van 1551, maar in deze richting was niets te vinden.

Tielebuijs. De naam van en voor een zot, een gek. Eigl. *Tirebus* of *Tiribus*, met de veel voorkomende wisseling van l en r (Ned. Wdb. VIII¹, 827,8). Volgens Kil. is *Tierebus* afgeleid van *Coroebus*, in het Vlaams *Kierebus*, in het Holl. en Brab. *Tierebus*. Hij vermeldt ook de uitdrukkingen *stultior Coroebo*, *furiata mente Coroebus*.

Der Minnen Loop I, vs. 825 var. *Tiribus*, vs. 833 *Thirobinus* (var. *Tyribus*), vs. 881: *Thirobuus*.

Stultior Coroebo; Erasmus Adag. II, 9, 64 bl. 404, Sart. Adag. II, 10, 41. De oorsprong der uitdr. vinden we bij de klassieken o.a. Zenobius IV: *Κοροιβον ἡλιθιωτερος*, en in 't commentaar van Servius op Virg. 2, 341. Nog meer plaatsen bij Erasmus.

Ned. Wdb.: *Kierebus*: een dwaas, gek, zot: gr. lat. *Coroebus* (die maar tot 5 tellen kon en probeerde de baren van de zee te tellen).

Tuinman I, 51: 't *Is een Tirebus* d.w.z. 't is een nar als die was (zie ook zijn Fakkel bl. 376).

Van Moerkerken II, bl. 618, n° 62: *Tiribus*, naam van een gek (Klucht van mr. Tiribus, met zijn klughtigh Huijsgesin. Door Joan Boltingh). *Maller als Tyribus* leest men Sart. Adag. p. 477. Id.

bl. 66 (Van Paffenrode, Hopman Ulrich): Wat is narren een drollig tuig! Wie heeft syn leven zulken tiribus gesien?

Lijst van Spreekw. 221: Hij is al een kittig haantje, hij slacht Tiribus, die voelde sijn moers borsten met een butterspaantje.

En vgl. Dram. P. bl. 543, Tafelspeelken II vs. 103A.

In De Navorscher 41 (1891), bl. 155, 156 geeft G. J. Boekenogogen als zijn mening te kennen dat de uitdr. „hij is zo zot als Tielebuis”, die te Diest wordt gehoord en in het Hageland (tussen Tienen en Diest), vermeld in het bijblad van Loquela van Kerstmaand 1887, ontleend is aan de klucht van Tielebuijs, in 1541 aldaar gespeeld door T. M. B. Het Antw. Id. neemt dit over. De onjuistheid over de opvoering daargelaten, moet de uitdr. voordien al bekend geweest zijn blijkens 't bovenstaande, maar natuurlijk heeft de zeer populaire klucht deze algemener gemaakt.

Parmants of Permants, een trots, zelfbewust mens. Volkomen 't tiepe van de vroedvrouw. Vgl. Houwaert. Gener. Loop 173: *Een vrouwe parmants* (Ned. Wdb. i.v.). Welk een voornaam personage de vroedvrouw was, leze men bij Schotel, Oud-Hollandsch Huisgezin, Hoofdst. III.

3 *Truije*. De variant in B. heeft ook *Truije*, in H. *Aeltgen*, maar verder steeds *Truije*.

6 *hoorden*: Franck § 129, 2, Van Helten § 217, Lubach § 75, Nauta § 113*, Vondel's Taal § 56, Ned. Wdb. IX, 1308. Vgl. Bl. 296A., Lv. 251A., Lv. 288A.

10 *Bamis*, samengetrokken uit Baefmisse. De mis, de heilige dag van St. Bavo (1 Oct.). Zie Stellwagen, Roomsche Woorden en Mnl. Wdb. i.v.

11 *lieghen*, met *het* als ondw.: mankeren, liggen aan. Zie Mnl. en Ned. Wdb. i. v., Ts. 8, bl. 298, Taal- en Letterbode III, bl. 294—296 en vgl. Bl. 376, 424.

14, 15. *Kempenlant, Brabant*. De varianten hebben *Hollant, Brabant* (B), *Westlant, Brabant* (H.). Door deze wijzigingen wordt 't stuk beter speelbaar in een andere streek. Kalff, Gesch. der Nederl. Letterk. in de 16e eeuw I, 20, meent, dat zich in deze verschillende lezingen „provincialiteitsgevoel” openbaart. Dit is te ver gezocht, want waarom blijft dan Brabant onveranderd,

- evenals in vs. 78 de plaatsnaam Dixmuijen? Vgl. een dergelijke wijziging in De Sotslach (Inl. bl. 18), in de Luijstervinck. 412A.
17. *doeghet*, doet het: Lubach § 106 (Ts. 3 bl. 98, 99), Drie kluchten L 187A. Dezelfde vorm 207, 345. In alle drie gevallen heeft B. *doetet*, H. *doetet* (17), *doeget* (207), *doet het* (345).
- 18 *dochter*, aanspreekvorm. Dram. Poëzie, Plaij. 8, zegt de man tot z'n vrouw: *dochter*. Vgl. T. 433A.
- 21 *moettij*. B. *moet ghij*. B. heeft ook *ghij* in vs. 38, 66, 285, 343, 435, H. in vs. 38, 318, waar L. *-dij* heeft.
- 23 *gehouden*. H. neemt 't Hollandse *hijlicken* en vormt een nieuw rijm: *catijff: wijff*. Zie Inl. blz. 13.
- 24 *wilt hij*. Brabants (?): Franck § 166, Van Helten § 233a, Lubach § 102a, Nauta § 118, Vondel's Taal § 47, Drie kluchten Inl. § 14 en vgl. Lv. 22, 36. B. en H. hebben deze vorm in dezelfde gevallen als L (141 en passim).
- 29 *sonder tamboere*: zonder groot rumoer. 't Ned. Wdb. haalt deze plaats aan. *Tamboeren* bet. groot rumoer maken, en 't woord is gebruikelijk in een groot deel van Zuidnederland (De Bo, Antw. Id.). Koenen tekent eveneens aan: Z. N.: leven maken.
- 30 *ligge*. L. heeft altijd *liggen*, B. *leggen*, H. ook, behalve in 't rijm 258. Voor de constructie zie Lv. 253A.
- 31 *sledde*, bijvorm van *slede* in Zuidndl. tongvallen (Mnl. Wdb.). Een beschrijving in het Ned. Wdb. Plant.: un traineau à trainer et mener marchandise etc. Vgl. ook Moortje 664A.
- 39 *mueseleer*, muizelaar, doedelzak. Nu nog in Vlaanderen alg. in obsc. zin gebruikt (mededeling van Prof. Dr. W. de Vreese). B. en H. hebben de tekst gekuist of hebben 't woord niet begrepen. B. heeft *drie penning*, H. *een oolicoeck*. 't Laatste gold als heel weinig: vgl. *niet een oliekoek*, hoegenaamd niets (De Jager, Lat. Verscheidenh. blz. 116 en Moortje 2259A.).
- 41 in margine: *blaesbalck*. Algemeen gebruikt instrument in de M. E. en later. Zie Baudet, De keuken enz. blz. 135.
- 41 *blancke*, een waarde van 6 duiten of 3 oorden = 3½ sent. De naam is ontleend aan de Franse *deniers blancs*, zilveren munten, in tegenstelling tot de *deniers noirs*, koperen munten. Een werkelijke munt van die naam heeft bij ons niet bestaan. Zie J. E. ter Gouw, De Munt in de Volkstaal, in het Tijdschrift

- voor Munt- en Penningkunde, Jrg. XVI, bl. 317 vlgg., en A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen n° 536.
- 42 *Aen micke wittebroot*. Eigen Volk 1930-bl. 121, 122: brood in 't Z. en Z.O. der Kempen is roggebrood; wittebrood heet er mik of kramik. Zie ook Ned. Wdb. i.v.₂B. en H. hebben: *aen warm wittebroot*.
- 43 *placke*, koperen of zilveren munt van verschillende waarde: $\frac{1}{3}$ stuiver of $\frac{1}{6}$ stuiver. Een Brab. stuiver gold 8 plakken. Waarschijnlijk zo genoemd, omdat het een plat, dun schrijfje was (Ned. Wdb. XII¹, 2192, waar deze plaats aangehaald wordt). B. rekent hier met *schellingen*; eveneens 50, 52, 56. Een *schelling* is zes stuivers: J. E. ter Gouw t.a.p. Jrg. XVI bl. 326 vlgg., De Cock t.a.p. n° 531.
- 43 *aen plattekase*, verse kaas (Ned. Wdb. i. v. kaas). B.: *versche kaesen*, H. alleen *kaese*.
- 44 *zanen*. De beide varianten hebben *room*, dat volgens Kil. Fland. Holl. is: Inl. blz. 13.
- 50 *labaij*, Brabantse munt = 15 mijten (B.: *schelling*). Kil. nummus epularis d. i. eetpenning (vgl. braspenning). Misschien staat 't woord in verband met *la paye*, soldij: Ts. 23, bl. 91 vlgg. Zie Ned. Wdb. VIII, 870, J. E. ter Gouw t.a.p. Jrg. XI, 207 vlgg.
- 51 *pepercoecken*. Kil. libum piperatum, nastus panis. Zie Baudet, De keuken enz. bl. 115, 119. Var. B.: *lange coeck*.
- 54 *heet broot*, zeer warm brood, als een lekkernij beschouwd. Meestal wordt 't op bepaalde dagen gegeten: Volkskunde Jrg. 2, bl. 9 vlgg. en 127, J. H. Nannings, Brood- en Gebakvormen blz. 28 en passim.
- 55 *schermoelien*, zeker gebak (Ned. Wdb. op *scharmoelie*). 't Tweede deel van de samenstelling *moel* = baktrog, is volgens 't Ned. Wdb. alleen Zuidndl. Kil. schermoelie Lovan. Crustulum bicornis: Libum oblongum, triticeum q.d. scherp-moelie, i. crustulum utrinque acutum.
H. vervangt het niet, B. wel, door 't Holl. *cransgens*: Kil. Krantsken Holl. collyra; zie ook Ned. Wdb. VIII¹, 104 en Baudet, De keuken enz. bl. 98, noot 6.
- 55 B. en H. hebben *backer*, waardoor daar 't dubbelrijm vervalst.
- 56 *leckertant*, lekkerbek. Tielebuijs houdt veel van lekkernijen,

- evenals Hanneken Leckertant. Zie vs. 161 en vgl. H. Leckertant (Drie kluchten, bl. 123), Van Rijnbach K 565A, H 7A.
- 57 *reijen*. Dansen, ironies gebruikt? Of hebben we hier: *reijen* „als wijn” (Teuth.) d.i. bruisen, opborrelen of schuimen (Mnl.Wdb.)?
- 59 *Ghesuijckerde worstkens*. Waarschijnlijk is hiermee een suikerwerk bedoeld.
- 60 *Ghecruijt bierken*. Baudet, De keuken enz. bl. 115 vlgg. en bl. 122 vlgg. vermeldt wel gekruide wijnen, maar geen gekruid bier. Vgl. *gebotert bierken* in Drie Kluchten L. 393, 417: bier zonder hop gebrouwen, met suiker, kaneel en boter; fr. bierre beurrée, eng. buttered ale.
- 61 *meughdij*. L. heeft alleen de eu-vormen van mogen. B. en H. ook de o-vormen. Hier: B. *moechdij*. H. *moochdij*. Oe = oo: vgl. *onmogelijke* (B 99), *moghen* (B 130), *moegen* (B 375), *oeck*, *coecken*, *voer* (*vuer* in 't rijm: *duer* (subst.): *vuer* B 323/24) en de spelling ue = eu in *muecht* (B 67), *muechdij* (B 69), *duecht* (B 137). Zie Inl. blz. 13, 14 en vgl. Hertspiegel p. 26, 27.
- 62 *dat* = dat 't. B. en H.: *dattet*.
- 63 *mijt*, de kleinste munt. 1 mijt Holl. = 1½ penning. 2 mijten Vlaams = 3 mijten Brabants. J. E. ter Gouw t.a.p. XI, bl. 133 vlgg., A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen n° 547. B. heeft *drie deuts min*. De duit is een oude Holl. muntsoort = 1/8 stuiver (A. de Cock t.a.p. n° 543).
- 64 *cornilis*, de Luikse goudgulden, met het beeld van Christus, geslagen door Cornelis van Bergen, bisschop van Luik van 1538—1544 (Tielebuijs is van 1541!), en naar het omschrift, zijn naam, zo genoemd (vgl. *gouden Willems, Louis d'or* enz.). Waarde 24 stuivers.
- peertshoot*, de Luikse testoen of schelling. De ene zijde vertoont de bisschop in een zetel, de andere het wapen van Bergen, gedekt met een helm, waarop een helmteken, nl. een vrij grote, duidelijk in 't oog vallende ezelskop, door 't volk aangezien voor een paardekop. Waarde 6 stuivers.
- Zie J. E. ter Gouw t.a.p. Jrg. XII, bl. 136 vlgg.
- 64 De vorm *hoot* uit *hovet* is Brabants en Vlaams: Frank § 115, 6, Antw. Id. bl. 35, Smout § 62B.
- B. en H. hebben 't hier, in 't rijm, ook; buiten 't rijm, in 383: L. *hoot*, B. en H. *hooft*.

- 67 *punte: munte*. De varianten in H. *pinte: minte* zullen wel fouten zijn.
- 68 *cruijs noch munte*, geen sent. Zie J. E. ter Gouw t.a.p. XI, bl. 127 vlgg., A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen n° 521, Ned. Wdb. VIII, 526, De Jager, Lat. Verscheidenh. blz. 64 vlgg.
- 70 De betekenis van deze uitdrukking die Tielebuijs letterlik neemt, is, dunkt me: nog niet voldragen zijn, nog niet rijp zijn, nog te jong zijn. De snoeplustige, luie jongen mag niet trouwen van zijn vader, omdat hij nog niet eens in staat is zichzelf te bedruipen, maar ten slotte voegt Ronsefael hem toe, dat hij bovendien nog te jong is om een vrouw te hebben.
- 76 *gegaen*. L. heeft meer w.w. met g(h)e-voorvoeging: vgl. o.a. 160, 278, 282 na *kunnen*, 339 na *sult*. B. niet, H. enkele, minder dan L. Vgl. glossarium Anna Bijns i.v. ge-.
- 78 *Dixmuijen*: Inl. blz. 21. Wat betekenen 78 en 79a?
- 81 Dan vallen al mijn plannen in duigen. *Spille*, weefklos van een spinnewiel. Zie Harrebomée I, 21, I 83b: *De spillen liggen in de asch* (Sart. sec. III, 71; Tuinman I bl. 159, 243, nal. bl. 16), Winschooten op *spil*. Vgl. verder: Sp. d. Minnen 434: *in dasschen slaen*, vergooien, verspillen; Bel. van Samarien 1018: *allen v wercken moeten vallen in dasschen*; Ned. Wdb. III, 1702: *Dat is de boter in de asch*, van zaken waaraan geld verkwist wordt of die op de eene of andere wijze bedorven of mislukt zijn; Mnl. Wdb. I. 476, en vgl. vs. 291.
- 92a *ghebreect*. B. heeft *gebreekt*. Dit kan Zuidnederlands zijn, tenzij e = ee. Vgl. Franck § 17, Ts. 46, 296, Jacobs, Middelv. dialecten § 5 en vgl. Bl. 40A.
- 93 Voor deze bedreiging vgl. Harreb. I, bl. 446: *of kraai zal geen vogel zijn* (Tuinman I bl. 337). D. i. de zaak is, gelijk ik ze opgaf, even zeker als de kraai een vogel is; Ned. Wdb. op *kraai* en vgl. vs. 313.
- 94 *gheraije*, B. en H. *sonder dilaij(e)*, in 447 B. *sodra*, H. *geraije* als L. Kil.: Sicamb.: cito. Zie Inl. blz. 12, 13.
- 108 *en maect u nijet te bont*: stel je niet aan. Ned. Wdb. III¹, 369, Stoett, Spreekw. 292.
B. en H. *maectet niet te bont*, maak het niet te erg.
- 109 *met eender dreven*, met een slag, klap. (Ned. Wdb. i.v. haalt deze plaats aan). Vgl. Van Rijnbach S 118A.

- Door 't uitvallen van *terstont* ontbreekt in H. 't binnenrijm.
- 110 *oorbant*, oorvijs (eigl. een band om de oren mee te bedekken, aan een slaapmuts en dergl.), Ned. Wdb. i. v. en Stoett, Spreekw. 1711.
- gemackelijck*, eigl. gemakkelijk zittend.
114. Voor de spelling *selfven* in de variant van B. Zie Inl. blz. 14.
- 122 *wat* = wat 't. H. *wattet*.
- 126 *hen* als pron. poss. Van Halteren § 35, Ts. 21, 92 vlgg. B. heeft ook *hen*, H. *haer*.
- 128 Voor het rijm *gebueren*: *besueren* zie Inl. blz. 14.
- 135 *En drincken*: Mnl. Synt. § 5h en vgl. 490A.
- 136 *Nu, dats daer*: genoeg daarvan, daarover niet meer. Ook Bl. 158, 328. Synoniem: *ou, nijet meer van dien* (218). Vgl. Drie Kluchten K 8A.
- 137 *prochiekercke*. De Haarlemse afschrijver kiest een zelfde soort wijziging als in vs. 14: *in de grote kerck*.
- 138 Daar zou ik helpen een kind ten doop te houden. Ned. Wdb.: *heiden* ook: dopeling.
- 138 Moll, Kerkgesch. II, 3e st. bl. 351 vlg.: onder de doopgetuigen schijnt zich doorgaans de vroedvrouw bevonden te hebben. Deze regel is in H. uitgevallen, maar is wel meegeteld, want 't opgegeven aantal regels is daar 601, in werkelijkheid 600.
- 146/147 De zot laat zich niet van zijn voornemen afbrengen; er is niets te beginnen met zo'n dwaas. Vgl. vs. 370/71. Voor 147a. heeft H.: *Hij slacht onse catte*, en de bet. wordt dan: Hij heeft even weinig verstand als onze kat. Vgl. Harreb. I, 386: Hij heeft er zooveel verstand van als onze kat, en zie voor beide uitdr.: Ts. 31, bl. 98 v.v., 33, bl. 281 v.v.
- 151 De zin is: Want zij is biezonder uitgeslapen in zulke dingen.
- 153 *Hoe gaet, hoe staet*: hoe gaat het, hoe staat het. B. *gaetet, staetet*; H. *gaettet, staettet*.
- 159 *welpen*, zie Lv. 404A en vgl. T 257.
182. *looser dan een kot vol simmen*. Dezelfde uitdr. Sp. d. Minnen 5304, Drie Kluchten S 503.
- 183 *icke*, de vorm met nadruk: Franck § 209, Van Halteren § 3, Drie Kluchten K. 109A.
- 185 *berije*: *materije*. T. 384, 414 eveneens, maar buiten 't rijm.

- Berije* is een ook tans nog gewestelijke vorm (Ned. Wdb.). B. heeft steeds de dubbele r, H. ook, maar 414 ontbreekt.
- 197 Ook komt het goed uit: het huis is ingericht.
Een *haal* is een ketting of getakt ijzer, waaraan ketel of pot over 't vuur wordt gehangen. Oorspr. *De haal hangt er*, gezegd, als een jonkman ergens introuwde, waar hij geen huisraad behoefde aan te brengen (Ned. Wdb.).
A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen n° 364: De haal (het haaltje) hangt er, of is er gehangen (Het huishouden is ingericht). Daar is 't goed inkomen (voor een jonge vrouw, een jongen man): daar is de haal gehangen. Tuinman I, bl. 84.
Beschrijving en afb. van een haal in Volkskunde 27, bl. 220, Baudet, De Keuken enz. bl. 132 vlgg.
Vgl. nog Eigen Volk 1932, bl. 56 vlg.: *Ot hielke ès gehangen en ot bédje ès geschudj*: het keteltje hangt en het bed is gespreid; met een weduwnaar trouwen.
- 199 Het komt er bij mij nog niet op twee gelten wijn aan, ik ben nog flink.
H.: *stoopen* voor *ghelten* en in de volgende regel is achtergevoegd: *oopen*.
Een *stoop* is een oude vochtmaat, ± 2 L. (A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen n° 501).
- 200 Ik ben nog jong, warmbloedig. Tuinman I, 67, Harreb. I, 83a, Ned. Wdb. III¹, 700, Van Rijnbach K. 473A., Drie Kluchten S 108A.
- 204 een *plattijnlaken*. B. heeft *doeck*. Er zal dus wel een lap, een zekere hoeveelheid bedoeld zijn.
- 205 *schier oft morghen*, te eniger tijd. H.: *schier op morgen*. Vgl. Warenar, 198 en de Aant. in de uitg. van J. Verdam.
- 211 Van Vloten heeft in zijn uitg., naar hs. H., de volgorde 211, 213, 212, een zijner vele slordigheden.
- 218 *mij*, pron. poss., zie Bl. 377A.
- 221 *int stat*. B. *in stat*, H. *in de stat*.
- 222 *benedijste*, tussenwerpsel, verkorting van benedijste Dominus (Lat. benedicite Domino). Zie T. 417, 428, Lv. 166, Ned. Wdb. II, 1314, 1792; Drie Kluchten S 406A.
- 223 *flueren*. Kil. flore: homo futilis et nihili vilis. Ned. Wdb.: *floor*, sukkel, pummel; van de persoonsnaam Floris.

- Spel van Trudo 1231 ('t ene sinneke roept 't andere): Waar sijdi, flueren?
- 323 *verdoolt*, op een dwaalspoor. Ned. Wdb. i.v. voor zulke zegswijzen met dolen en dwalen.
- 233 *ghelijken*. zorg. 't Diminutief, dat 't Ned. en Mnl. Wdb. niet geven, staat hier om 't rijm.
235. *corwijnken*, karweitje. Fr. corvée, mnl. corweye, corweide, eigl. herendienst. Zie Franck-Van Wijk op *karwei*.
- 237 Bestaat er verband met de spreekwijze: *Hij heeft de koe met het kalf* (A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen over de Vrouwen, enz., XVIII, 23) en is de bet. dus: Al zou hij met een zwangere vrijster trouwen en zijn vader voor 't kind moeten zorgen?
- 238 *Hoort toch!*: nee maar! Vgl. echter de var. H.
De lezing van Goossen ten Berch, waarbij Vrou Permants doorspreekt tot en met vs. 243, is ook zeer aannemelik. „Hoort toch” heeft dan natuurlijk de gewone betekenis. Een wijziging in die zin is echter niet gewenst, daar beide andere Hss. de maerte aan het woord laten met vs. 238.
- 250 *Wat botter kemele*: Mnl. Synt. § 160, opm. 2, Vondel's Taal II, § 262, Van d. Veen § 104; vgl. Lv. 538, Moortje 526A.
- 251 *waers mejnen*. Kil. waer mejnen, waers mejnen, putare rem esse veram. Zie Moortje 3336A. met een uitvoerige literatuur-opgave.
dat = dat 't. Variant H.: *dat het*.
- 257 *als een viggen*, als een big. H. heeft dit rijm overgenomen, B. gewijzigd in: *seggen: leggen*, om 't Holl. *leggen*. Voor de vorm *viggen* zie Lv. 404A.
- 263 *verstincken*. Letterlik: door stank verdrijven (Mnl. Wdb.), door stank vergaan (Van Dale). Dus: laat 't niet vergeten worden.
H.: *wilt hierop dincken*.
- 268 *Vaer voort alst sal*. Vgl. Roode Roos, Bruer Willeken 59: Die cappe moet op den tuijn, tvaer alst sal.
Als stok van een referein van Jan van Stijevoort: *Het vaer alst sal* (Ts. 21, bl. 106 of Refr. 181).
- 269 *metten discreten*, op eenvoudige wijze. Vgl. mnl. *besceedenlike* in Reinaert 1681: *hem — gheneren*. 't Tegengestelde in vs. 507: *van vrijen stucken*, overvloedig, ruim.
272. *rurael*. B. eveneens, H. *reael*. *Rurael* = verkeerd (vgl. *rurael*

- dicht* bij De Castelein). Is de bet. dus: Je moest niet tot Tielebuijs spreken, evenmin als je: „Oud huisraad” (in *B. mosselen*) of: „Vers brood!” roept? Vgl. 277.
- 277 *spele*. Vgl. Hanneken Leckertant vs. 155/56, waar Lippen zegt:
 Ick hou, cost icker nochtans an geraecken,
 Ick sou met haer (d.i. de pap) spelen alte schoonen spel.
 en de aant. daarop Drie Kluchten bl. 130.
- 279 *Daer en is gheen been in*: 't glijdt gemakkelijk door de keel. Ned. Wdb. II¹, 1299; Antw. Id. aanhangsel; Tuinman I, 235: *Hij vindt daar geen been in*, dat is, niet 't geen hem hard voorkomt, of er niet door wil, gelijk de botten en beenderen. Stoett, Spreekw. 174.
- 285 *waendij*. Variant B.: *meent ghij*. *Waenen* en *meenen* zijn volgens Kil. beide Fland. Holl., zie Inl. blz. 12.
- 293 *een goeij ruijtersblancke*, zilveren munt van elf penningen, door Leycester in 1586 op 7 duiten gesteld.
 J. E. ter Gouw t.a.p. XI, bl. 204 v.v., en vgl. Moortje 2608A.
- 297 *boterschotel*, B. *boterschuttel*. Kil. schuttel Sicamb. Hol. j. schotel, scutella: Inl. blz. 13.
- 299 En word wat verstandiger.
- 309 B. geen dubbelrijm: *vroeuvrou: goeder trou*; H. evenmin: *vroeuvrouwe: goeijen trouwe*.
- 313 Al zou ik 't hele huis afbreken (zodat er geen vogel meer onder de kap blijft). *Int dack* = onder de kap (Zuid-nld.: Ned. Wdb. i. v. dak). Dezelfde uitdr. Sp. d. Minnen 168, alwaar in de aant. de bet.: er is geen reden voor, aangenomen wordt. Juister lijkt de bet.: niets, zelfs geen vogel onder de kap.
- 315 *besluijpen*, op eene listige wijze verkrijgen, volgens 't Mnl. Wdb. en 't Ned. Wdb., die alleen deze plaats geven.
- 321 *longheren gens*, een vervorming van *gans longheren*. H. *gans longeren*.
 De vorm *longher(e)* is Zuidndl.: Ned. Wdb. VIII, 2674 en de Zuidndl. Wdb.; Jacobs, Westvlaamsch, bl. 295, B; Charon 226A., Drie Kluchten S 3A; Van Rijnbach K. 373A.
 H. vormt een dubbelrijm: *inne||slech: vrindinne||ech*.
- 335 *taerte*, 't gebak, dat bij een kraambed gegeven werd. Ook aan de personen, die hierbij diensten hadden bewezen, werd ter beloning brood of gebak geschonken. Zie J. H. Nannings, Brood- en Gebakvormen, bl. 200.

- 349 *in midden*, in 't midden. B. en H. *int midden*.
- 351 *eenen clatere*, een rammelaar of ratel, het attribuut der zotten, maar ook kinderspeelgoed. Vgl. Bel. van Sam.: Gulsich: Bay! sijdij sot, men coept v een clatere.
- 355 *misquaem*. Dit woord, en *bedeghen* in 511, beide volgens Kil. „vet. Fland”, vinden we ook in B. en H. Zie J. Jacobs, De verouderde woorden bij Kiliaen, Gent 1899.
- 363 *alten grooten lust*: zie Mnl. Synt. § 142.
- 372 *die kanne metten wijne*: de wijnkan schijnt de vroedvrouw bij haar werk wel aan te spreken.
- 374 *den sassenen loeten*. Ned. Wdb. i. v. *sassaam*, *sassem*, over deze plaats: onzeker is de bet. in de aanhaling. Men kan aan log, maar ook aan gulzig of onhandelbaar denken. Mnl. Wdb. i.v.: heel leelijk, walgelijk, ongemanierd. Gulzig is, in verband met de voorafgaande regels, wel de beste betekenis. 't Znmw. bet.: lomperd, botterik.
Dezelfde verbinding in J. v. Stijevoorts Refereinen: Ts. 21, bl. 117 of Refr. 106, 41 vlgg.:
Want waer wij gheseten sijn tes quaet om lijen
Soe roept daer een groot sassem loeten
Brenge hem een pampierken onder sijn voeten.
Van Vloten verklaart: sassische lomperd.
- 380 *ter cappellen van Donck*. Harreb. I, 143: Naar Onze Lieve Vrouwe te Donk, Gaat men om een jonk. Volkskunde 29, 124 v.v.: O. L. V. ter Donck, hier komt men voor een jonk. Donk is een plaats bij Halen in Belgies Limburg met een kerk gewijd aan Maria, naar wier beeld vrouwen ter bedevaart gingen, als zij een kind wilden hebben. Zie Volkskunde t.a.p. en ook: Nederl. Volkshumor II, bl. 268.
H. vormt een dubbelrijm: *proper || jonck: poper || donck*. Wat *poper* betekent, is me niet duidelijk. Waarschijnlijk heeft 't slechts klankwaarde.
- 383 *hoot*, zie 64A.
- 389 *doet* = 't doet. Vgl. de varianten: *tdoet*.
- 406 *seck*, zie Moortje 641A en vgl. Lv. 271A.
- 410 *dat* = dat 't. B. *dattet*. H. *dat het*.
- 413 Ik zou deze zotte gebeurtenis voor geen geld willen missen.
- 433 *memmeken dochter*, aanspreekvorm, die ook voorkomt in 435, 440, 462, 494. Vgl. 18A.

- 437 *voor alle dees lijen*: het publiek.
- 446 Vgl. voor deze en de volgende regels S 104 en vlgg. in Drie Kluchten.
- 457 *tittel*, rechtsgrond, grond in 't alg. (Mnl. Wdb.). Dus: als zij achter deze zware grond, reden (tot een bestraffing) komen?
H. spelt *tijttel*: zie Drie Kluchten § 18.
- 458 *capittel doen maken*. Het kapittel was de vergadering der bewoners van eenzelfde klooster, waar het openbaar gewetensonderzoek plaats had. Op een bankje, het kapittelbankje, moest de kloosterling dan plaats nemen en openlik biechten. Vgl. de uitdr.: op het kapittelbankje moeten gaan zitten, iem. kapitelen, een stem in het kapittel hebben. A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen. n° 510; Stoett, Spreekw. 1080, 1081.
- 460 *van besijen*, van terzijde. Ned. Wdb. i. v. bezijds: In de Zdndl. volkstaal zegt men: *hij is iets van bezijds weg*, voor: hij is een buitenbeentje. Waasch. Id.: betrapeling, onwettig kind, ook *bezijdeling*, waterscheut en zijvogel.
De zin is dus: Dat je een onecht kind van me bent.
- 467 *sargie*, deken van serge. B.: *deecken*.
- 465 *ja, mach ict leven*. H. vat leven op in de bet. *vivere*: *ja, mach ick leven*; B. *ickt beleven*.
- 466 *uwijtsesel*, B. *hijlijcksgoet*: uitzet; in 't rijm 498 echter ook *uutsetsel*.
- 475 *brieven*, Pluralis, B. Sing: *brieff*, H. ook Pl. In 500 Sing., evenals B.; H. Pl. De n kan hier dus wel geschrapt worden.
- 476 Dat is anders gesproken, dat is een ander geluid. *Bommen*, egl. een hol geluid geven, hol klinken. Vgl. *bommer*, trommelslager, *bom(me)*, trommel, *bommen*, trommelen en 't spreekw. Holle vaten bommen 't hardst: Stoett, Spreekw. 1942 en 287, 441.
- 479 *te voren sijn*, overgeleverd worden, betaald worden; vgl. Spelen van de Hel 409A.
- 486b 't Is allemaal geld. Voor geld koopt men de boter, voor geld is alles te krijgen; thans vooral in Zuidnederland (Ned. Wdb. III¹, 703). Evenzo Waasch Id. en Antw. Id. aanhangsel. H.: *daer men de roo boter om coopt*. *Roo boter* is grasboter, naar de kleur rood genoemd: Harreb. 3, 141. *Tis al roe botter voer die sponde* (d.i. de boterspaan): Meyer, Spreekw. bl. 58. *Alles is as roo(d) bötter veur spoan*: Gron. Wdb. op botter en op spoan. *Reabúter* s. grasboter: Friesch Wdb.

- In H. is de uitdr. dus nog versterkt.
 Vgl. nog Bredero, Luc. 419: ick prijs de klay daermen de Botter om coopt (vgl. Van Rijnbach S 304A).
- 490 *En lieten*: Mnl. Synt. § 5g, en vgl. 135A.
- 492 *Babilie*, naam van een oude vrouw. Vgl. Everaert, Vigelie 65: Alzo wel als eeneghe houde babelye zoude. Mnl. Wdb.: schijnt te betekenen: malloot, zottin.
- 505 Die je vroeger minachtten. Mnl. Wdb. IV, 2121, 2231; Stoett, Spreekw. 2408. Voor de vorm *vingeren*: Nauta § 62.
- 507 *van vrijen stucken*, overvloedig. Ned. Wdb. i. v. *stuk* denkt voor deze plaats aan hd. aus freien stücken: uit eigen beweging en vervolgens: naar eigen willekeur, zonder beperking. In B. is *van vrijen stucken* doorgehaald en er onder geschreven: *met harten blij*, waardoor de aansluiting verkregen werd in 't rijm met 524 en vlgg.
 Deze verandering, en de regels 524—532, zijn van een andere, zeer slordige hand.
- 508 Met dit en de vlgg. verzen wenden de spelers zich direct tot het publiek.
- 508 Vgl. Harreb. III, 39: Het is haast gekomen, als het wezen wil. (Sart. tert. III, 12). Meyer, Spreekw. bl. 30: Tis haest gecomen, alst wesen wil. Volkskunde 24, bl. 96 nr. 202: Waar het is, wil het zijn (het geld nl.).
- 509 Door dwaasheden krijgt de één 't goed. Vgl. Stoett, Spreekw. 630: De gekken krijgen de kaart.
- 510a Men lette er op, dat juist de zot deze regel zegt.
- 513 Met deze regel begint het afwijkend slot van B., waarin 515 en vlgg. een rondeel vormen. Boven 515 en onder 523, in margine, staan verwijzingstekens. Verwezen wordt naar de verzen 524 tot en met 532, die ingelast moesten worden na 507: van 508 af tot en met 515 loopt in de lengterichting van de blz. een dunne streep. Daarna zal dan 't slotrondeel nog wel gesproken zijn (rijm: *mercken* (432): *clercken*).
- 522 *die reijn lilie*. De Lelie is in de R.K. kerk het symbool van de Heilige Maagd. De Diester Rederijkerskamer heette De Lelijbloem, Zinspreuk Reijnbloeme (Schotel II², bl. 245).
 Voor het onderschrift: Inl. blz. 3, 4.
Ut vis fac alteri, naar Evang. Matth. 7, 12. Vgl. Quod tibi

fieri non vis alteri ne feceris, Quod tibi hoc alteri, Ut tibi sic alteri, eveneens naar Matth. 7, 12: Omnia ergo quaecunque vultis ut faciant vobis homines et vos facite illis.

Par Trou moet Blijcken in H. wil zeggen: gespeeld door T. M. B. (Ts. 42, 162).

B. 519 Wij, leden van de Pelikaan. Deze regel heeft niet de bedoeling de klucht voor 't werk van T. M. B. te doen doorgaan (Kalff, Gesch. der Ned. Ltk. in de 16e eeuw, I, bl. 296 noot), maar betekent, dat de leden van de Pelikaan 't stuk gespeeld hebben. Vgl. de slotregel van Bl. en Lv.

B. 523 Wees vrolijk en drink maar flink van avond.

B. 526 *salt u quae practijck sijn*, al zal 't jou onaangenaam zijn.

B. 528 *siet hoe dat ick wander*. Vermoedelijk stapt Tielebuijs hier met hoge borst over 't toneel.

B. 529 *Kuent*. Lubach § 91, Nauta § 14 opm. 3, § 117d, Vondel's Taal § 15. Vgl. ook Hertspiegel blz. 27.

Een Esbatement van den Blinden diet tgelt begroef.

diet tgelt: overtollige t, vgl. Drie Kluchten S 158A.

- 7 *Geeft wadt en hout wadt*. Bedelaarsuitdrukking, in allerlei bedeliedjes voorkomende. Zie Eigen Volk 1929, bl. 242; Schrijnen Volkskunde, I. blz. 109. Vgl. Spaansche Brab. vs. 81.
- 9 *bliecxken*, zilveren geldstuk. Zie P. de Keyser, Bargoensch uit het begin van de 20e eeuw in Ts. 46 bl. 126 v.v. en De Geheimtalen, Bronnenboek, 30.
- 8 *dats den ganck*, dat is je ware; zie Bl. 256A.
- 14 *van doen hebben*, c. G., in 124 c. Acc.: nodig hebben; z. Ts. 17, bl. 164 v.v.
- 15 *Een blindt man, een arm man*. Vgl. Horae Belgicae IX, Altn dl. Sprichwörter 125: *Blint man arm man, al had hi bonte cleider an*. Cucus inops ductus quamvis varius sit amictus, en Tuinman I, 364.
- 36, 37, 38 Vier synonieme spreekwoorden: de pot verwijt de ketel, dat hij zwart ziet. Zie Cristenk. 1668A, Van Nyeuvont 453A, 454A, Van Rijnbach K 504A. Stoett, Spreekw., 2505 en vgl. Rederijkersspelen, Een Spel van Sinnen v/d. Voorl. Tijd vs. 16: *vuil pot, vuil lepel*; vs. 18: *Wat verwijt de loet den oven „stake”?* Waasch Id.: *de pot is zoo vuil als de pan*.
- 40 *tgebreckt*, 3e p. Ind. Pr. Korte Brabantse vorm: Franck § 17, Van Helten § 184, Lubach § 66, Nauta § 1 opm. 2.
- 42 *die van gelre*, zij die geld bezitten. Vgl. Tuinman I, 75: Hij trekt met die van der Goude te velde: met de burgers van Ter Goude en hij vecht met goud, en Woordenschat: Geen beter geloof dan een Geldersch geloof (Zeeuwsch-Vlaanderen), Geldersch, woordspeling met geld, en geloof met crediet, dus: die met geld in de hand komt, heeft het meeste crediet. Vgl. verder vs. 172A.
- 42 *geen noope*, geen sent, geen duit. Ned. Wdb. IX, 2155, 9 geeft een aanhaling uit Everaert 54, waarin 't enkv. *noppe* misschien

- de bet. geld heeft, die anders alleen 't mv. heeft. In deze regel past deze bet. ook zeer goed.
- 51 *Ou, scherpe vinck*. *Scherpe*: scherpziende. De vogelnaam *vink*, op mensen toegepast, komt dikwels voor: Mnl. Wdb. IV, 918; Ned. Wdb. IV, 346; Van Rijnbach S 163A, Sp. d. Minnen 636A, Warenar 1032 A, Moortje 2368A, Stoett, Spreekw., 1446, Ts. XXV, 22 v.v., spelen van de Hel B1A.
- 79 *alleleens gecleet*: op gelijke wijze gekleed, allemaal presies eender. Zelfde uitdr. Rederijkersspelen, Crimpert Oom vs. 255.
- 81 *schuijngen*, gouden munt van Maximiliaan van Beieren, waarop een schip afgebeeld stond, hier ter waarde van $\pm f 1$, zie *pont*.
- 100 *ick weder zaen*: Mnl. Syntaxis § 217.
- 106, 115: *dat* = dat het.
- 108 *van achte kijken*. *Van achte(n)* = van achteren (Mnl. Wdb. i. v. achten, acht en achter, bijw.). Dus: (en laten mij) 't nakijken?
- 131—133 De bet. van deze verzen is misschien: Maar had ik je (de pot met geld) eens honderd mijlen te mijner beschikking, dan zou mijn meester willen, dat er nog de halve som in was, dan zal het geld wel opgemaakt zijn. „Ghij weet wel hoe” slaat dan op de gierigheid van de meester, of is een rijmlap.
- 141 *den babbelenbuijs*. De Bo 63: voor den babbel en den buis, d.i. voor ate en drank. Ned. Wdb. II¹, 847, 848.
- 143 *Lammekens gens*. De schoenlapper vloekt toepasselijk: lammekens zijn gouden munten, waarop een lam met een vaantje als symbool van Christus gestempeld stond. Voor *gens* vgl. T. 321A.
- 149 *al vallet ront*, al is 't een waag? Of: al loopt 't verkeerd? Moeten we denken aan 't spreekwoord: 't Avontuur is rond?
- 154 De twee of drie laatste regels van dit lied zijn ongetwijfeld verminkt.
- 157 *maet*, veel voorkomende aanspreking, hier door de schoenlapper tot zichzelf gezegd. Zie Van Nyeuvont, Woordenlijst; Spaansche Brab. 315, Lucelle 1198, 2760 (z. Verdenius in Ts. 49, bl. 308).
- 158 *nu, dats daer*, ook vs. 328, zie T. 136A.
- 164 *twerter nu vetman*; *vetman* is hier: overvloed, en de bet. dus: ik kan nu 's flink drinken. Vgl. vetpot en vet zijn, vetlap

- (Stoett, Spreekw. 2384), en 't tegengestelde van *vetman*: *magerman* (Sp. d. Minnen 1034A; De Taalgids, Jrg. 8, bl. 43v.).
- 166 Hs. *meepschen cos*, l. *meepschen ros* d. i. kleinbier, dun bier. Zie De Geheimtalen, Bronnenboek 1 cl. 3, 22, Teirlinck 58, Rabauwen 12 en vgl. Drie Kluchten S 185A.
moste = most te.
- 167 *vincken*, egl. vinken vangen. Kil. *vincken*, aucupari frigillas, volgens 't Mnl. Wdb. uit het Mnl. niet opgetekend. Vgl. Waasch Id. 839: *vinken op iem. of iets*; heimelijk gadeslaan om te bemachtigen; Schuerm. 815: *vinken naar iets*, met geduld en gretigheid afwachten.
Hier met de gedachte aan: *vinke* = geld (Loquela, De Bo); Köster Henke: *vinke(je)*, portemonnaie. Vgl. ook vs. 334 en 348.
In dit spel zijn verscheidene uitdrukkingen ontleend a/h. vogelvangersbedrijf.
- 168 *slach* nl. het vinkenslag, soort kooi of hok om vinken te vangen, hier overdrachtelik.
- 172 *den coninck van hongerijen*: de honger.
Hongarijen, het hongerland, eveneens Cristenk. 393, zie aldaar, en vgl. Ned. Wdb. III², 3669, IX, 382, Van Nyeuvont 403A, Stoett, Spreekw. 1168; De Navorscher 8, bl. 356:
Sijn Kortrijk paalt en strekt tot Hongren ende Weenen.
En 't gunt dat hij beheerscht heel veer van Duijren leit.
(„Den bobbelaar en speelder”, uit Jan van der Veens Adams Appel, Amsterdam, Wed. G. de Groot, 1703).
- 173 *brootcatten*, mensen, die brood trachten te verkrijgen, die om brood vechten? *Kat* vaak van mensen gezegd, vgl. *steekatten*, *wittebrootskatjes* bij Bredero (Van Rijnbach K. 420A), Van Moerkerken, Woordenlijst, Moortje 2632A.
- 178 Met deze regel begint een rondeel: Inl. blz. 17.
vinck: zie 51A.
hoe sijdijer an, hoe is het ermee, hoe voel je je?
- 182 *ons genoch bij can*, hebben wij genoeg.
Genoch kan een verkorting zijn, of o=oe. In vs. 342 stond *genoch*, waarna een e boven geschreven werd (rijm: *toegevoech*); we zullen hier, en in 183, dus wel met een verkorting te doen hebben.
- 187 *daer mijn macht aen hangt*, van groot gewicht, van veel belang voor mij. Vgl. Drie Kluchten K. 96A.

- 199/200. *In een goet laecken waer dat een quae scheure*: dat zou een ramp zijn. Synoniem is de uitdr. Meyer, Spreekw. bl. 25: *Tis een quade stryfe in een guet laken*; zie hiervoor Drie Kluchten L 229A.
- 201 Latijn in een klucht: vgl. 't bekende toneeltje uit Nu Noch, de Preeckerbroer (T. M. B. G. 1, Ts. 45, bl. 267), Drie Kluchten S. 512 e.v.
- 226 *dat waer best*: dat zou wat moois zijn. Vgl. Moortje 2328A.
- 240 *geldekens*. De s is hier wellicht geschreven door bijgedachte aan schuijtgens of guldens.
- 256 *dit wordt den keer*, synoniem van: *dit wordt den ganck* (263): zo gaat 't goed. (id. Crimpert oom vs. 69). Vgl. Bl. 8: *dats den ganck*; Warenar 518: *dats gang*; Klucht van de Koe 266 (zie ook de Aant. bij van Rijnbach): *dat is gang* en Ned. Wdb. IV, 212. Rederijkersspelen, Crimpert oom vs. 215: *dats den keer* d.i. zo gaat 't goed, en niet *keer* = einde, of tweede helft, zoals Van der Laan in de aant. vraagt.
- 266 *is*: hondert opgevat als een honderdtal.
- 268 Het heeft er veel van dat na deze regel enige regels uitgevallen zijn, waarin de cnapé vertelt, wat hij verwacht, dat de schoenlapper zal doen.
- 270 *dat luijt wel in mijn*, dat klinkt me goed toe.
- 277 *God vordere u voor alle verdriet*: God bescherm u voor alle verdriet. Kil. God vordere u, bene fortunet Deus quod agis, incepta secundet Deus enz. Plant. God vordere u, Dieu vous avance. Deus secundet opus. Zoo nog heden in het W. Vlaamsch „God voordere (vordere) u etc.” Dieu vous bénisse, protégé (De Bo) (Mnl. Wdb. IX, 918).
- 284 *dat* = dat het.
- 296 *ick hoorden*. Lubach § 75 (Van Helten § 217, Vondel's Taal § 56), Nauta § 113*, Franck § 129, 2, Ned. Wdb. IX, 1308, en vgl. Lv. 288A, 251 A, 452A.
- 297 *chreech*, de enige keer dat voor cr —in dit woord chr — geschreven wordt. Eveneens T. 509, Variant H.
- 316 *moijken*; *mooij* komt ook als subst. voor in het Mnl. (Mnl. Wdb. IV, 1920) in de bet. *moijaert*: fat, pronker. Hier: mannetje, ventje. Vgl. vs. 157: *maet*.

- 320 *opt corte gesompt*: gauw, spoedig. Synoniemen: *met corten woorden. met corter spraecken, met corten verhale.*
- 327 *bucht*, geld. Bargoens. Vgl. Teirlinck i.v., Van Rijnbach K. 20A., Winschooten op aap = bogt = schat, N, Taalgids 1931 blz. 147, De Geheimtalen, Bronnenboek: bucht. geld, passim; Ned. Wdb. III¹, 22 en 1705.
- 329 *twant tleijt*. Is *twant* de conj. (dus l. *want*) of een subst. met de bet.: de grond, de aarde?
- 331 *herte: smarte*: Inl. blz. 16.
- 338 *bele berous. Beelberouw*, een zeer gewone term, „min of meer een pleonasme, daar *beel* immers reeds op zichzelf eene soort van berouw is” (Ned. Wdb. II¹, 1275). De vorm met s geeft 't Wdb. ook in een aanhaling uit De Castelein.
- 344 *toegevoech*, zonder t, om het rijm. De zin is: Ik heb het zeker wel teruggekregen.
- 345/46 *vertoven: behoven*. o = oe, zie Limb. Serm. § 42, Dram. Poëzie CCV, Taal en Lett. VIII, 137, en Inl. blz. 11.
sonder vertoven, zonder dralen; *door dit behoven*, door deze ervaring?
- 359 *ick meijnen*, de n kan om 't rijm staan. Vgl. 364A.
- 364 *Ick gaen*; dezelfde vorm Drie Kluchten L. 29. Franck § 125,1, Lubach § 108, Ts. 48, 102.
- 371 De eerste regel van een dobbelrondeel: Inl. blz. 17.
Men wordt in zijn verwachting wel eens bedrogen, het valt wel eens tegen. Ook in 378 en 375(?). Vgl. 347.
- 375 Lees als 371, 378.
- 377 *Hij wordt in staete*, hij komt tot aanzien (ironies!).
Sij, poss.: Mnl. Wdb. VII, 1037, Ts. XXI, 17v. Vgl. 398: *naer mij gevoech* (Mnl. Wdb. IV, 1531) en T. 218.
- 390 *vrouwens*. Dubbele Pluralis: zie Kolthoff § 15, 22, 50 en Nauta § 62 r. Zelfde vorm Drie Kluchten L 366.
- 393 *blijden*, n om 't rijm.
- 394 *lieven*. Pluralis, vgl. *vrouwens* in 390.
- 403 *moerken*, vgl. *maet* vs. 157 en *moijken* vs. 316. Hier meer in 't algemeen gesproken.
- 407 nl. met lokvinken, hier lok-geld (vs. 409).
veet, 3e p. Ind. Pr. S. van *vaen*, Brabants, zie Franck § 143.
- 410 Zo ben ik daar heel gauw. Vgl. Goed gezelschap maakt korte

- mijlen. Een gehuurd paard en eigene sporen maken korte mijlen (A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen 486). Zie Taal en Lett. 11, bl. 318, en vgl. in andere bet. Stoett, Spreekw. 2562.
- 414 *spelt//staecke*: bonst. *Spelt* om 't rijm, = speelt. *Staecke* betekent hier wel: bijenkorf (Zuidndl., zie Ned. Wdb. XV, 18). Vgl. Warenar 880: Het hert dreunt in me lijf of 't ien danskaemer was.
- Of is *staecke* = rakelstok, en moet gedacht worden aan de snelle bewegingen daarvan bij 't oprakelen van 't vuur, en hier dus aan: snel kloppen?
- 417 obsc., vgl. *hennentaster*, vrouwengek (Drie Kluchten K. 112A). De bet. is: dat ik een buitenkansje heb.
- 437 e.v. De lapper heeft berouw gekregen en zou, als 't weer eens voorkwam, 't geld op de oude plaats leggen, want 't zou hem toch geen geluk brengen.
- 442 Met deze en de vlgg. regels richt de schoenlapper zich direct tot het publiek.

Het aantal regels blijkt 20 minder te zijn. Dit verschil is mogelijk te wijten aan de verminkte plaatsen.

Esbatement van den Luijstervinck.

Over de *Luijstervinck* en zijn rol zie Inl. blz. 2.

Een luistervink is iemand, die als een vink d.i. scherp luistert, steeds ongunstig (Ned. Wdb. i.v.). Zie ook Mnl. Wdb. IV, 918, Stoett, Spreekw. 1446, Tuinman II, bl. 89. Een *clapart* is een verklikker. Beide woorden hebben hier echter geen ongunstige betekenis.

7 Al zou ik het voorgoed verbruid hebben.

Zie Ned. Wdb. XII¹, 1154, Harreb. II, 179 (Dat is peper op de pens), De Sotslach vs. 253 vlg.: de boer zegt tot de marot:

ick sal u oeck op een nieu hijer verhanssen (inwijden)
al souwen de panssen // sijn ongepepert,

hier verklaard als: alsof de vorige inwijding niet reeds volstond. Drie Tafelspelen (Dietsche Warande bl. 110): de meester antwoordt een boer, die een hem geschonken drank „starcker dan goet Engels bier” vindt:

Wat scaet u dat? Ick bringer u vier,

Al sou daer scier geen peper op die pansen comen.

10 Deze regel obsc. bedoeld. *Veure* in de bet., die we vinden bij Everaert, Nichte 107, Vigilie 6, 38, zie de aant. aldaar.

11, 12 Voor deze regels vgl. J. v. Stijevoort, Refr. 35, 25 vlgg.:

Daer staen si vast en duken en cueren
hopende die liefste salder comen voere
van coude soe verliesen sy haar coloere.

en Refr. 73, 16: tisal haddic sprac sij en hier vercou ick.

22 *wilt* — Zie T. 24A en vgl. Lv. 36 (Lubach § 103).

30 *genoch*, zie Bl. 182 A.

42 Apo koinou, of ook een punt achter deze regel, en 44 en 46 bij elkaar.

44 *die mej.* De meitak als bewijs van zijn liefde en trouw. Of overdrachtelijk bedoeld? 't Laatste past wel in de toon van 't stuk. Kalff, Lied in de M. E. bl. 298/99. A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen n° 327, Volkskunde 12 bl. 192 vlgg., 230 vlgg.

- 46 *hooren* — Franck § 129, 2, Nauta § 110, van Helten § 206, Lubach § 62, Vondel's Taal § 56, Van der Veen § 23.
noch, omdat zij vreest, dat hij al weg is.
- 47 en vlgg. Voor dergelijke liederen vgl. Antw. Liedb. n^o 61 en 67, Kalff, Lied in de M. E. blz. 350, 351.
- 66 *mijns svaders*, overbodige s, zie Bl.: diet tgelt.
- 71 *hanteeren: versieren*, zie Inl. blz. 12, 17.
- 99 *vermoeijde: hoeijde*, l. *vermoeije: hoeije*, de Brabantse vormen: Inl. blz. 17.
- 103 *omtrent den thien ueren*; 183: *ten thien ueren*; 222: *elff uren*; 290: *elff uuren*. l. in 103 en 183: *elff*, of in 222 en 290: *thien*.
't Eerste is 't waarschijnlijkste, daar voor alle zekerheid 't uur wel wat later gesteld zal zijn.
Voor de schrijfwijze met th, zie Drie Kl. Inl. § 5 en § 18; vgl. 241: *verthonen* en Inl. blz. 14.
- 116/17: De zin is: Nu, dan geef je mij wel je woord mij met Pasen te trouwen, niet waar?
- 119 *Die* met klemtoon: Dat had je niet hoeven te zeggen.
125. Voor 't rijm *susen: cussen*, Inl. blz. 17.
- 135 *Die* met klemtoon.
- 143 *Kermmen: ontfarmen*, Inl. blz. 17.
- 156 *ick so seer ontsedt*, zie Mnl. Synt. § 216, Vondel's Taal § 258.
- 162 *Noijt quader avontuere*; vgl. Drie Kluchten bl. 88 A. voor deze constructie.
- 165 *vervaerden ick*, z. Bl. 296A.
- 166/67 *benedicite*, gezegend, van *benedicite Dominus*, zie T. 222A.
- 172 *muijssemeulen*, l. *te muijssemeele*, vgl. Bl. 195 en Drie Kl. S 104A.
- 186 De moeder kan in haar ontsteltenis niet geregeld vertellen.
- 188 *staeden staen*. Evenzo bij Anna Bijns: *staeijen staen* (zie glossarium op de Refr. in de uitg. Van Helten). Waarschijnlijk naar analogie van: *staden doen*.
- 197 *maere: begeere*, l. *maere: begaere*: Inl. blz. 17.
- 204 *schiet*; voor dit imp. Franck § 149. Lubach § 40.
- 238 *en hooren sijn betraepen*, en hooren, hoe hij je overvalt, overweldigt. (Ned. Wdb. II², 2241).
- 247 *onsen Lieve Vrouwen*: voor *onsen*, zie Van Halteren § 44 en voor *Vrouwen*, Franck § 189.

- 251 *ghij rasten*. De n kan hier om 't rijm staan, maar deze vorm komt voor: Lubach § 76, Van Helten § 212, Nauta § 113*; Drie Kluchten Inl. § 14.
sijt te vreden: wees gerust, zie Woordenlijst en vgl. Drie Kluchten L 79A.
- 253 *hem gaen liggen en wachten*: Mnl. Synt. § 13, 14, Vondel's Taal § 194, V. d. Veen § 195, Jacobs, Westvl. p. 290, V, 13; Mnl. en Ned. Wdb. i. v. gaan, liggen. Vgl. vs. 320, 522.
- 261 *Tis Venus werck*. Vgl. vs. 614, 628. Voor 't herhaaldelijk voorkomen van Venus' naam in de rederijkerspoëzie, zie Cristenk. 1358A.
- 265 *worden*: werden. Franck § 138, 3. Lubach § 73, Nauta, § 104.
- 271 *Hem, seg hem*, roep om de aandacht te trekken. Zie Van Rijnbach H 56A en vgl. Moortje 641A.
- 273 *de mutse gecregen*, verliefd geworden. Synoniem is: *het muts gen gespen* (624) en: *de muts dragen* (Ned. Wdb. IX, 1280). Vgl. Harreb. II, 111: *zij krijgt er de muts op*, zij is verliefd, en Taalen Letterbode, Jrg. 5, bl. 289 v.v. en bl. 295 v.v., Cristenk. 853A. (857), Charon 453A., Sp. der Minnen 179A., Brabb. Q III, 18A., Stoett, Spreekw. n° 29, Moortje 165A.
- 274 De eerste regel van een rondeel: Inl. blz. 17, 18.
- 288 *ick hoorden*: id. 508, 527. Zie Bl. 296A.
- 304 *ontghillen*. Waarschijnlijk *ontgilen*: listig ontkomen aan.
- 319/20 *sweeten ghelijck een dassen*. Al in de M. E. bekende spreekwijze: Mnl. Wdb. II, 73, Ned. Wdb. III², 2303.
- 328 *clouwen*. Kil. Kloen Fris. Holl. j. klouwe, glomus. Loquela: kluwen, onhandig, onbedreven mensch. 't Is staf voor staf 't Eng. clown.
Clouwen heeft hier dan wel dezelfde bet., die ook *kloen* kan hebben, nl. vrijer, vent, wat ook goed uitkomt met de volgende regels. Vgl. nog Stoett, Spreekw. 1206: knul = vrijer, de vent, de man, 't zelfde woord als knolle = glomus, globus (Kil.).
- 346 *verloost*. Lubach § 54, opm. 4.
- 348 Met 348 begint een rondeel: Inl. blz. 17, 18.
't Tweede „nu” ontbreekt in de 4e en 7e regel van dit rondeel.
- 357 *speelen op u luijten*, obsc. Zie Everaert, bl. 585, aant. op X, Antw. Ldb. 31, 1, 4/5.

- 359 *rueren: uuren*: Inl. blz. 17.
- 386 *Noijt moeder so blijde*, zie Lv. 162A.
- 404 *begeerten*, enkv., vgl. 432 (*een suiipen*) en 592 (*dese groote schanden*). Kolthoff § 39, Nauta § 551, Vondel's Taal § 72 en 82.
- 412 *achter thoff van de Barnadijten*.
Allan, Gesch. en Beschr. van Haarlem, bl. 202 v.v.: „Het klooster der Bernardienen of Cisterciënsers, ook wel Hemelspoort genoemd, werd volgens Van Oosten de Bruyn gebouwd in 1458, en stond nabij het dorp Heemstede, aan het Sparen, ten einde van de Kloosterlaan, die aan het dorp begint”. „Na de Reformatie is het klooster der Bernardienen te Heemstede afgebroken en op zijn grondslagen eene schoone buitenplaats, omringd met heerlijke wandeldreven, gebouwd”. Ampzing in zijn Beschrijving van Haarlem (1628) noemt deze buitenplaats 't Clooster (bl. 88/89). Tans is het de villa „'t Clooster”.
- De stoplap „al mochtet ijemant spijten” in 411 zal wel een verandering zijn van de oorspronkelijke zin om gelegenheid te krijgen de plaatsaanduiding ook te wijzigen. Vgl. T. 14A.
- 430 *achterlet*. Ned. Wdb. VIII, II, 2026: achterlid („*Ay mij, mijn achterlet!*” Everaert 541, een man die geslagen wordt, spreekt).
- 440 *dat haenen eijers leggen*. Vgl. het synonieme: (Hij maect hem vroet, dat) *die catte ganseeijeren lecht* (Meyer, Spreekw. bl. 37) en Antw. Id. op kat: Ge kunt hem doen gelooven dat de kat eieren leet, men kan hem van alles wijsmaken.
- 444 Deze en de volgende regels doen veronderstellen, dat de Lv. van de kamer „d'ongeleerden” te Lier stamt. Zie Inl. blz. 3.
- 452 *hij seijden*, vgl. Lv. 251A., 288A. en zie Bl. 296A.
- 474 *haer daer aff wel beloven*, zich daarover wel verheugen. Zie Mnl. Wdb. i.v., Brabb. I. Ro. I, 40A; Ned. Wdb. II¹, 1748: „Thans nog in Zuidnederland, meest ironisch bedoeld.” Hier ook, want de vriendin blijkt de zaak niet erg te vertrouwen (vgl. 492 en 519).
- 487 *so goeden Baete*: zie voor de vorm van het adj. Franck § 198, Anm.; Mnl. Synt. § 142.
- 495 *mij met klemtoon in verband met 492*.
- 521 *vrouweling*, l. *rouwelinck* = jong kind, een woord uit het Bar-goens: Rabauwen bl. 12: *rouwelic*, een jong kint; Teirlinck,

rouwelinck, jong kind (van rouw, ruw, onvolmaakt, met de uitgang link (ling); Laurillard, Sprokkelhout op Dieventaal: *rouwelinck* en schreijelinck = kind (klein kind); De Geheim-talen, Bronnenboek, 1 cl. 3.

538 *Wadt vremder praet*: zie T. 250A.

541 *raeliaert*: slungel? Kil. raal, reel, tenuis, exilis, gracilis. Antw. Id.: reel, raal, reil, bv.w., dun en lang, rijzig, slank. Loquela: ralje, rallie, de, z. De Bo, „een lang en mager vrouwmensch.” Is 't woord van dit raal afgeleid?

Of van raal = raar, wonder, en: kluchtig, koddig (bijv. een rale vent) (Waasch Id.) en betekent 't dus: grappenmaker? Of ook, kan 't in verband staan met rallen, rellen? R. K. Kuipers, Geill. Wdb. de Ndl. Taal vermeldt: raele, babbelkous. Dan was de bet.: praatjesmaker.

Slungel lijkt me hier 't beste.

577 *hoorn*, zuighoorn, voor zuigelingen (Ned. Wdb. VI, 1092). Baudet, De keuken enz. bl. 68 geeft een reproductie van „De magere keuken”, waarop een vrouw, die een kind met een hoorn voedt.

583 *teijzen*, mishandelen; oorspr. bet. plukken, pluizen (Spaansche Brab. 386). Zie Ned. Wdb. op teezen, Mnl. Wdb. VII, 272; Van Rijnbach C 27A, Drie kluchten K 147A.

590 *aenspreecken*: opzoeken, bezoeken, in ruime bet. Vgl. A. de Cock, Spreekw. en zegswijzen over de Vrouwen enz. 251: *Zij heeft aanspraak*, zij wordt gevrijd.

616, 619 Deze regels zijn kennelijk verminkt. Het totaal aantal regels is vier minder dan opgegeven. Deze kunnen hier uitgevallen zijn.

624 *het mutsgeu gespen*, zie Lv. 273A.

628 *als haer steecken de wespen*, als zij dwaas, gek zijn van verliefdheid. Vgl. Antw. Ldb. 215, 8.

Sotten, wat mach u gebreken,

Sottinnen, hebt goeden moet,

Als u die wespen steken

Loopt in den haeselaer metter spoot.

629 Hiermee begint 't slotrondeel, de toespraak tot 't publiek.

De lengte bedraagt 637 regels, niet 641.

Par Trou moet Blijcken: gespeeld door T. M. B. Vgl. T.522 A.

WOORDENLIJST.

- Aeltgen** T 3 A.
aenspreecken Lv 590 A.
aenvaerden Lv 160: aanspreken.
aert, dat waer den — Bl 54: dat was nog eens goed.
abujs T 179: vergissing;
vrempt — T 421: wonderlike zaak.
achte, van — **kijcken** Bl 108 A.
achten Bl 383: verwachting.
achter, tachter sijn T 165: schuldig zijn.
achterlet Lv 430 A.
afgevelt Bl 169: weggegraven.
after T 119 H. Var.: achter (Holl.)
accoort, — singen Bl 142: invallen.
al T 273: als; Bl 434: indien; Bl 129, Lv 456: alsof.
alf T 166: gek, zot.
alfscappe T 178: zotskap.
alleleens Bl 79 A: geheel gelijk.
allen, met — Bl 179, 180, 185; Lv 279: voorzeker, inderdaad; met **dallen** T 210: voorwaar.
alleijssken Lv 138: langzamerhand.
alten T 363 A.
an T 13 B. Var.; Lv 385; hoe **sijdijer an** Bl 178 A.
anstucken T 116 B. Var.
autentijcke Lv 261: zeker.
asschen T 81 A; T 291, zie **zeijlen**.
avontuere, op — oft Lv 46 **misschien dat; op aventuere** oft Lv. 232.
avontueren Bl 149, Lv 101: wagen.
axcax T 262 H. Var.: kwansuis.
Baet, Bate, naam van de buurvrouw in Lv.
babbelen T 449: de kaken bewegen, mummelen, inz. van tadelozen gezegd.
babbelenbuijs Bl 141 A.
Babilie T 492 A.
backer T 55 B. en H. Var. A.
bamis T 10 A.
Barnadijten Lv 412 A.
bat, mij eeste te — T 219: het zal mij van voordeel zijn.
bedeghen, — werden T 511: goede zaken maken (vgl. Moortje 1592 A.).
bedecktelijck Lv 95: in het geheim.
bederf, om eenich — T 79 om enig nut, voordeel(?); **amoreus** — T 195: liefdesplicht.
bedien Lv 112: mededelen; **bedijen** Bl 111: beduiden.
bediet Bl 338: verklaring; **trechte bedijet** T 463: de juiste toedracht.
bedijen T 162: zijn eigen meester worden.
bedrijf, sijns sins — **hebben** T 33: kunnen doen wat men graag wil.
bedsponde Lv 330: beddeplank.
bedwanghe, binnen mijnen — T 225: in mijn macht.
Beelken, naam van de dochter in Lv. (verkorting uit **Mabelia**).
been, daer en is gheen — in T 279 A.
begeerten Lv 404 A.

- begijlen Lv 86: misleiden.
 begost, twaer quaet — T 121: 't zou verkeerd zijn dat te beginnen, te doen.
 begrijpen Lv 443: ondernemen.
 behoven Bl 346 A.
 beijt Lv 126: wacht.
 bejach Bl 4, 274: voordeel.
 bekennen, hem selven uijten slape — T 259: ontwaken, wakker worden.
 becker T 55: bakker.
 becueren Lv 374: kwellen, pijnigen.
 bele berous Lv 338 A. (z. ook Ned. Wdb. op Belie).
 beledt Bl 368, 405: beletsel.
 beleijen, het — Lv 285: te werk gaan.
 belesen Lv 190: belezen.
 Belij, naam van de vriendin in Lv, zie Beelken.
 beloven, haer daeraff — Lv 474 A.
 benedijste T 222 A., 417, 428.
 benedicite Lv 166 A.
 bequelen Lied 6, 8: bezuren.
 bergen Lv 147: wegdoen.
 berije T 185 A., 384, 414: draagbaar.
 beschamere, een — worden Lv 66: beschaamd maken.
 bescheet, doet mijn dat — Bl 78: vertel me dat.
 beschicken Bl 365: voorzien.
 beschot Bl 202: voordeel.
 besijen Bl 119: ter zijde; van — T 460 A.
 besluijpen T 315 A.
 besondere, niet int — Bl 431: helemaal niet.
 besporen Bl 330: bespeuren.
 best, dat waer — Bl 262 A.
 besteecken Lv 93: listig beramen.
 bestellen T 190: brengen, bezorgen.
 besten, ten — wat spreekt T 319: zeg wat verstandigs; ten — comen Lv 599: goed aflopen.
 bestier T 359: gedrag; T 413 A: gebeurtenis.
 betraepen Lv 238 A.
 betrape, met sulcken — T 255: zo listig(?).
 betrouwen, na trecht — T 207: in goed vertrouwen.
 bevinnen Bl 220: bevinden, bevinding (Holl.).
 bevroen, vaet mijn — Bl 303: begrijp mijn bedoeling; na mijnen bevroene T 211: naar mijn mening, naar mij dunkt.
 bewaerte T 333: kraambewaring, bakerdienst (Ned. Wdb. II², 2383).
 bierken, ghecruijt — T 60 A.
 bijbringen Bl 58: mededeling (Dus: wat wil jij zeggen?).
 binnen Bl 221: binden (Holl.).
 blaesbalck T 41 A.
 blancke T 41 A.
 bliccxken Bl 9 A.
 blijden Bl 393 A.
 blijven T 381: worden.
 blindt, een — man, een arm man Bl 15 A.
 bloeme, een die schoonste — T 14, zie een.
 blussen T 97, Lied 1, 8: een einde maken aan, bevredigen; blusschen Lv 228: verdrijven
 boeten Lv 331: bevredigen, stillen.
 bommen T 476 A.
 bont, en maect u nijette — T 108 A; en maecttet niette — T 108 B. en H. Var. A.
 bootscap Lv 10 A.
 boter(e), mij sou noch wel — in mijnen mont smel-

- ten T 200 A.; T is al dinck daermen de boter me coopt T 486 A.
- botermelck T 43: karnemelk (Zndnl.: Ned. Wdb. i.v.).
- boterschuttel T 297 B. Var. A.
- boterwegghe T 59: wigvormig tarwebrood, met boter gebakken.
- botterwegge T 59 H. Var.: botter: Holl. bijvorm van boter.
- Bouwen, naam van de vader in Lv, in de kluchten gewoonlik 't tiepe van een sukkel.
- Brabant T 15 A.
- broije T 167: brood(e).
- broot, heet — T 54 A.
- broodroncken Lv 57: brood-dronken, dartel.
- brootcatten, Bl 172 A.
- brouwen, wonder — T 270: vreemde, wonderlike dingen doen, uithalen.
- bucht Bl 327 A.: geld.
- buijsen Bl 10, 163: sterk drinken.
- Cesseren, sonder eenich — Lv 507: zonder enig oponthoud.
- chiere maken T 228: sier maken; T 228: die beste chier maken; T. 233: goeij chier maken.
- Dach, enen—stellen Lv 81; enen—setten Lv 428: een afspraak met iemand maken metten daege Lv 341: overdag; allen den dach Lv 405: iedere dag (vgl. Drie kluchten S 405 A.); alle daech Lv 407, 564: elke dag.
- dachclock Lv 359: morgenklok (de klok die 's morgens geluid wordt om het begin van de burgerlike dag bekend te maken).
- daer, nu, dats — T 136 A., Bl 158, 328.
- dack, al en souder gheenen voghel blijven int — T 313 A.
- dan Bl 47, 342: dan dat (Mnl. Synt. §150 opm. 4).
- dangier Lied 3, 4: zie blz. 122 A.; Lv. 340: gevaar.
- danckelijck Lv 637: in dank (vgl. T 520 en Drie Kluchten K 573 A.).
- dapper T 110 H. Var.: flink.
- dardalffven Lv 26: twee en een half.
- dasse, sweeten gelijc een — Lv 320 A.
- datte Lv 401; ten is dit noch — T 147 A.
- deecken T 467 A.: deken.
- derven Lv 69, 301: durven; Lv. 326, 443, 577, 578: behoeven.
- deught, — souwer bij na ken T 137: dan zou ik blij zijn.
- deure Lv 9: van door.
- deurkertelen T 95: stuk scheuren.
- deuts T 63 B. Var. A.
- die sulcke Bl 107, de sulcke T 508: menigeen, sommigen.
- diet tgelt Bl titel, zie Aant. blz. 137.
- Dixmujen T 78 A.
- dilaj(e), sonder — T 94 B. en H. Var. A.: zonder uitstel.
- dingen, wadt — Bl 19; wat dinghe T 366, Bl 419: wat.
- discreten, metten — T 269 A.
- dit T 147, zie datte.
- ditte Bl 97.
- dochter(e) T 18 A., 433, 435, 440.
- doeghet T 17 A., 231, 395.
- doeck T 204 B. Var. A.
- doeckxken Lv 63: halsdoek, hoofdhoek.

- doucken Bl 298: kleren.
doen, van — hebben Bl 14 A., Bl. 124.
Dominus Lv 167, zie benedicite.
Donck T 380 A.
dorven Lv 35, 114: behoeven.
douwen Lv 481: duwen, stoten (obsc.).
dreven, met eender — T 109 A.
dromen, sulcken — spaert Bl 290: houd zulke praatjes voor je.
duijcken T 295: in elkaar krimpen.
duijcker Bl 234: duivel.
duijpen T. begin: sul, sukkel.
- Een, — die schoonste bloeme T 14: een van de schoonste bloemen; — die schalckste practijcken Lv 259: een van de slimste listen (Mnl. Synt. § 103; Mnl. Wdb. II, 527).
ego Lv 6; egoij Lv 382; iigo Lv 420: bijlo, sakkerloot (eigl. bij God).
elcken T 463: elkeen, iedereen.
ellen, metter — T 504: in overvloed, in groten getale.
enicheit Lv 502: het alleen zijn.
erffbrieff T 470: erfbrief: stuk dat tot bewijs dient van eigendomsrecht op vaste goederen (Ned. Wdb.).
esbatement, zie de Aant. op blz. 123.
excijns T. B. 523 A.: belasting, accijns.
- Faeijlgieren Bl 40: ontbreken.
falen, sonder — T 65: zonder fouten.
faulden Lv 630, 636: fouten, tekortkomingen.
- feeste, — bedriven Lv 559: feest vieren: 'n streek uithalen.
fijn Bl 124, Lv 421: de juiste toedracht, 't fijne van de zaak; ten fijne T 373, 491: ten slotte.
flueren T 223 A.
- Gaen, ick — Bl 364 A.
gaende, hier — comen T 148, Lv 386: er juist aankomen (vgl. Drie Kluchten S 309 A., L 122 A.).
gaens, — sijn Lv 175: gaande zijn.
galpen Bl 65: schreeuwen.
ganck, dats den — Bl 8 A.; dit wort den — Bl 263: zo zal het goed gaan.
gans, bij — hasepoot T 199; bij — Bl 199; bij — longeren Bl 421; bij — paerde Bl 170 — hoij Lv 86 (Vgl. Drie Kluchten blz. 88 A., Spelen van de Hel G 406 A.).
ge-, — voorvoeging T 76 A.
gebaere, in dien — als off Bl 66, 122: net alsof.
gebeeten Bl 174: 't onderspit gedolven.
gebompt T 476 A.
gheboren, een jaer te vroeck — sijn T 70 A., 144, 164, 239, 328, 480, 506.
gebreck T 97, Lv 181, 182, 185, 203, 221, 331, 391, 421: begeerte, verlangen; in gebreecken sijn Lv 419, 505: verlangen, vorderen.
ghebreken T 90, 92, Bl 40: ontbreken; gebreckt T 92 B. Var. A., Bl 40 A.
gedijen Bl 117: nut afwerpen.
gedwas Bl 106: wat alleen in de verbeelding bestaat, een niet.
geeft, — wadt en hout wadt Bl 7 A.

- gegaen, compt hier—T 218: komt hier juist aan.
- geheelen Lv 441: verzwijgen.
- gehout, — maken T 159: trouwen.
- gehouden T 23 A.
- gecleet Bl 79 A.
- ghecomen, tis haest — alst wil ghelucken T 508 A.
- ghecriel T 325: drukte.
- ghecruijt, — bierken T 60 A.
- geldekens Bl 240 A.
- gelijen Lv 243: verdragen, uithouden.
- gelint Lv 415: door een hek of hekwerk afgesloten plaats.
- geloften, — doen Lv 200: beloven.
- gelre, die van — Bl 42 A.
- geloven Lv 312: toestaan.
- ghelte T 199 A.: hetzelfde als stoop: maat voor wijn, bier.
- gemack, met — Lv 612: rustig
- gemackelijck T 110 A.
- gemissen, haer sinnen — Lv 178: gek worden.
- genoch Bl 30, 182 A., 183, Lv 326; ons genoch bij can Bl 182 A.
- genopt Bl 413: aangeroerd.
- gens, longheren — T 321 A.; lammekens — Bl 143 A.
- gepaeijt Bl 244: kalm, rustig.
- ghepijnken T 233 A.: zorg.
- gequeters, sonder veel — T 399: zonder veel praatjes (queteren: beuzelpraat uitslaan).
- gheraije T 94 A., 447: vlug, snel.
- gheraken T 37: in een goede toestand komen.
- gereecke, ten — Bl 421: vuil (Mnl. Wdb. II, 1530, nog Westvl.).
- gerieff T 469, Lv 121, Lied 1, 8: (zin)genot, gading, wens
- Lv 60: gerieffken.
- gereet Bl 45, 351: terstond;
- ghereet T 471: contant.
- ghereckelijck T 353: in ernst.
- geschent Bl 215: rampzalig, ongelukkig.
- geschiet, wat daeraff is — Lv 118: hoe het daarmee staat.
- gheschoolt T 231: van schoolen: zich verzamelen (Ned. Wdb.).
- geselleken T 54: vriendje.
- gesien Lv 234: verdragen.
- geslegghen T 426 (: geswegghen); T 193/94: dragen: geslagghen.
- gesompt T 62, 476: geteld, gerekend; opt corte gesompt Bl 320 A.
- gesonde T 133: gezondheid.
- gespan, in sdruckx — Bl 15: in ellende, verdriet; door vreuchts — Bl 59: door vreugde.
- gespen, het mutsgen — Lv 624, zie mutsgen.
- gestichte Bl 81: 't fijne van de zaak.
- ghesuijckerde, — worstkens T 59 A.
- ghetuijt T 306: gezeur.
- gevader, gevaerken, gevaeijer Lv personages en passim: vriendin (eigl. peetmoeder: Mnl. Wdb. II, 1771).
- geval, goet — Lv 132, 225: geluk.
- gevalueert T 238: echt, onvervalst (Vgl. Cristenk. Woordenlijst).
- geven, wonder — Lv 604: verwonderen.
- gevinnen Lv 70: vinden (Holl.).
- ghevoel T 154: zin, lust.

- ghiericheijt, die — hadde de wijsheijt tondere Bl 430: de hebzucht heeft de wijsheid bedrogen (Stoett, Spreekw. 695).
- ghij T 21 A.
- ghildekens, bij goede — T 234: in vrolik gezelschap (Ned. Wdb. IV, 2365; Van Rijnbach K 141 A.).
- gissen Bl 376: zijn zinnen zetten op.
- glosen Bl 88: bedenken.
- God wouts Bl 167; God dwouts Bl 316: voor den drommel (Ned. Wdb. V, 224—226).
- Gode, gehaelt om — Bl 207: gebedeld.
- goetdincken, seght u — T 361: spreek op.
- goetront T 107, 163: ronduit; T 236, 242: zo maar; Lv. 9: zonder complimenten.
- Goij T 278: vloek, uit: Gode.
- grijpert Bl 374: rover, dief.
- grooten, van den — en cleijnen Bl 358: overvloedig.
- gruijs, meer dan een — T 425: allesbehalve een kleinigheid (gruijs eigl. een kafje van graan, vgl. Drie Kluchten K 7 A.).
- ghuijt T 165: deugniet.
- gruwel Lv 228: afgrijzen.
- gulden Bl 176: een pont groot, zie pont.
- Haecken Lv 284: verlangen.
- hael, daer hanght den — T 197 A.
- haenen, dat — eijers leggen Lv 440 A.
- haest T 7, Lv 38, 384: gauw, spoedig.
- hadden, ick — Lv 296, zie hoorden Lv 288 A.
- hanteeren Lv 581: onder handen nemen; geneuchten — Lv 71: plezier beleven, genoeg smaken.
- hebben, hem — Lv 388: zich houden; T 317, 338: zich gedragen.
- heet T 54 A.; T 155: verliefd, vurig.
- heijden T 138 A.
- hem, — seg hem Lv 271 A.
- hem Lv 440 pers.: hun.
- hen T 90 pers.: hun (Van Halteren § 24); poss. T 126 A.; T 193: zich.
- hertelijck T 135, 264: met smaak; Lv 53: lief; Lv 356: stevig, flink; hertelijcken Bl 433: zeer, erg.
- herts, — genoch hebben Lv 226: moedig genoeg zijn (Ned. Wdb. VI, 5; Kolthoff § 35).
- heusschelijck Lv 65: netjes; T 411: voorzichtig, zachtjes.
- hijlicken T 23 A.
- hijlijcksgoet T 466 A.
- hic, non est — Bl 201 A.
- hinderen Lv 119 A.
- hoecken, in allen — Lv 349, 355, 620: overal (vgl. Spelen van de Hel B 4 A.).
- houcken, in allen — Bl 297: overal.
- hoij, gans — Lv 86: bij Gods hoofd (vgl. Tjanshoij (= hode), bij het hoofd van St. Jan).
- honen Bl 326: bedriegen.
- hongerijen Bl 172 A.
- hont Bl 150, 360: verborgen schat (Kil. thesaurus reconditus aut in terra defossus).
- hoorden, ick — Lv 288 A., 508, 527; Bl 296 A.
- hooren Lv 46 A.
- hoorn Lv 577 A.

- hoot T 64 A., 383.
 hop Bl 44: op.
 huere T 307: uur.
 huijl T 38: uil.
- Ydele Bl 161, 325: leeg.
 Iigo Lv 420, zie ego.
 icke T 183 A.
 immer Bl 326, 413: in ieder geval; immers Bl 321: toch.
 ineffabel T 517: onovertrefbaar.
 jae (neen), gevolgd door een pron. pers.: als antwoord op een aansporing: T 202: ja ick, T 406: ja wij, Bl. 289: neen ick; op een wens Lv. 65: neen ick, Bl. 427: neen ick; als bekrachtiging van een verzekering: T 502: neent, en als zelfstandige verzekering: Lv 89: ja ick. In de andere gevallen als antwoord op een vraag: T 332; Lv 167, 464: ja (e) ick; T 74, 402; Bl 213: ja (e) ghij; T 180, 246, 252; Lv 208, 393, 425: ja (e) hij; Lv 1, 494: jaese, 430: ja sij; Lv 108, 130, 526: jaet T 481, Lv 233, 399, Bl 18: neen ick; Lv 6, Bl 325: neent (z. Drie Kluchten S 238 A., 336 A.; Moortje 116 A.; Spelen van de Hel B 299 A.).
 jolijt Bl 323: vreugde, plezier.
 jongers Lv 623: jonge lieden, jonge mensen.
 Jooris, Sint — bisschop maecte hem nat Lied 2, 2, zie de aant. op blz. 122.
- Cacx T 262: kwansuis (Ned. Wdb. II, 272).
 calant Bl 326: snaak, kerel.
- calff T 166 H. Var.: sukkel, onnozele hals; T 237 A.
 calliantgen Bl 29: zie calant.
 kamerspel, zie de Aant. op blz. 123.
 cante, van — loopen Bl 331: er van door gaan.
 cantgen Bl 30: stuk, deel.
 capittel, openen — doen maken T 458 A.
 castijen Lv 621: tuchtigen.
 cattede, hij slacht onse — T 147 H. Var. A.
 ke T 44, Bl 103, 137, 171, Lv 494: uitroep, verbastering van Christus.
 keer, ick weet den — Bl 84: ik weet 'tal; dit wordt den keer Bl 256 A.; met corten keere Lv 32: spoedig, vlug.
 keccken Bl 356: streek, poets.
 kemele, wat botter — T 250 A.; kemel, hier scheldwoord: kameel (Ned. Wdb. VII, 2115).
 Kempenlant T 14 A.
 kersten, — maken T 138: dopen.
 kuent T. B 529 A.
 keure, wel ter — Bl 281: heel goed; Bl 362: naar wens.
 kuese T 367: lust, zin.
 kiesien Lv 195: lijden, ondergaan.
 kinderbedde T 333, 340: kraambed, bevalling.
 claere, int — Lv 514, 518: openlik, ronduit.
 claghien, int — sijn T 103: klagen.
 clappaert, clapart Lv personages, zie de Aant. op blz. 123.
 clatere T 351 A.: rammelaar, ratel.
 clauwen p. 6: in handen krij-

- gen (vgl. A. Bijns, Refereinen III, 24e).
- cleijn, — en groot Bl 262: duidelijk.
- cloeckelijck T 317: dapper, flink.
- clotte T 118: kluit aarde.
- clouwen Lv 328 A.
- cluchtich T 149: verstandig.
- cnape Bl passim: de geleider van de blinde.
- koe, al sout hem een — kosten en sijnen pater tcalf T 237 A.
- koije T 168: kooi; drijven in sijn —: klein krijgen, temmen.
- cockijn T 439: schelm.
- collatie T 266, colatie Bl 225: spel, kluchtspel.
- comen, oock eest goet — T 197 A.
- comescap T 511: koopmanschap.
- compere p. 6: vriend (eigl. doopvader, z. Ts. 44 bl. 283/84).
- conen Lv 70: kunnen (Holl.).
- confoort(e) T 407: hulp; T 489: verlichting; Bl 141: versterking.
- confuijs T 27, 422: in de war.
- coninck, den — van hongerijen Bl 172 A.
- contreije, in dees — T 403: hier.
- coppelken, op een — Bl 300: op een hoopje.
- corens T 469, Gen. Part.: twee mudt — (Mnl. Synt. § 153).
- cornilis T 64 A.
- corssen T 53 B. Var.: kersen.
- corte, opt — gesompt Bl 320 A.
- corteling Lv 485: onlangs; Lv 617: binnenkort.
- corts Lv 345: weldra, spoedig.
- corwijnken T 235 A.
- kot T 182: hok (H. Var. schodt)
- craije T 93, zie voghel.
- couts, veel — verliesen Lv 11 A.
- cracht, met grooter — T 420: stoplap.
- cranck Bl 202: gering; T 283: weinig.
- cransgen T 55 B. Var., zie schermoelien.
- crebbe T 335: krib, slaapplaats voor een jong kind (Ned. Wdb.)
- chreech Bl 297 A.
- cruepel, eest — oft manck T 371: hoe onzinnig ook.
- kriecxkens T 53: kersen.
- croegen Lied 3, 1: kermen.
- croone T 471, 476: gouden of zilveren munt, met een kroon aan de ene zijde: Vlaamse kroon = f 3, een Hollandse Statenkroon = f 2.
- cruijs, — noch munte T 68 A.
- Laecken, in een goet — waer dat een quae scheure Bl 199 A.
- labaij T 50 A.
- lammekens, — gens Bl 143 A.
- lecker T 165: kieskeurig.
- leckertant T 56 A.: lekkerbek.
- lesen Lv 409, 411, 503, 568: prevelen, bidden.
- lessen, met mallaerts — T 509 A.: door dwaasheden.
- leure, ter — stellen Lv 109: misleiden, bedriegen.
- leven, iet — T 465: beleven.
- lieffeken Lv. 53: liefje.
- liefte T 13 H. Var.: liefde.
- lieghen T 11 A.; Bl 376, 424: bedrogen uitkomen.
- lieven Bl 394 A.
- liggen, leggen T 30 A.

- lilie T 520 A.
 lobbeken Lv 63: afhangende
 strook van kant.
 loen T 190: knul.
 loeten, den sassenen —
 T 374 A.
 longheren, — gens T 321 A.;
 bij gans longeren Bl 421.
 loopen Bl 323: belopen.
 loos T 182: slim, listig.
 luijaerdie T 286: luiheid (Ned.
 Wdb. VIII^a, 3202: in N. Ndl.
 niet in gebruik).
 luijstervinck, zie de Aant.
 op blz. 143.
 luijt, dat — wel in mijn
 Bl 270 A.
 luijtgen Lv 357 A.

 Maer Lv. 410: wel.
 maere Bl 190: heks; Lv 197:
 tijding.
 maerte T 183 en passim: meid;
 Bl 417 A.
 maet Bl 157 A.
 macht, daer mijn — aen
 hangt Bl 187 A.
 maggher, p. 6: deelgenoot
 (Kil. commutator mercium; vgl.
 Franck-van Wijk: makker).
 maken T 468: vermaken.
 mallaert, met mallaerts
 lessen T 509 A.
 mallen Lv 536: spotten.
 mammeken T 376: borst.
 maniere, houdt — T 339:
 gedraag je netjes.
 manck T 371, zie cruepel.
 marren Bl 111: blijven.
 matten, doot — Bl 172: ten
 dode toe afmatten.
 meepschen Bl 166 A.
 meesteresse T 151 A.; T 456:
 leidster, een vrouw aan het hoofd
 van een instelling.
 mej Lv 44 A.
- meijdt T 183 B. Var.: meid (Kil.
 Fris. Sicamb. Holl.).
 mijes, met — (tijt) Lv 41: in
 Mei.
 mijnen, waers — T 251 A.:
 het voor waar houden; ick
 mijnen Bl 359 A.
 melck, vuijl —, vuijl sui-
 vele Bl 37 A.
 memme T 330, 336 passim:
 min; memmeken doch-
 ter(e) T 433 A., 435, 440,
 462, 494.
 menigen Lv 420: menigeen (z.
 Drie Kluchten Inl. § 10).
 merren T 226: toeven, blijven.
 meughdij T 61 A.
 mij poss. T 218, Bl 398, zie Bl
 377 A.
 mijden Bl 158: vermijden, na-
 laten.
 mijlen Bl 131 A.; corte —
 Bl 410 A.
 mijn pers. Bl en Lv passim
 (Franck § 209, Van Helten § 329,
 Van Halteren § 10, Vondel's Taal
 § 116, Nauta § 84).
 mijte T 63 A.; niet een —
 Bl 124, 431: volstrekt niets (vgl.
 Van der Veen § 183, De Jager,
 Latere Verscheidenheden bl. 69
 vlgg.); is dat een mijte
 Bl 324: is dat weinig?
 micke T 42 A.
 micken op Lied 4, 3; zie blz. 122
 Aant.
 minte T 67 H. Var., zie munte.
 misschien Lv 235: ongeluk.
 misquaem T 355: lichaams-
 gebrek, letsel.
 missen Bl 371, 375, 378: bedro-
 gen uitkomen; hij en sal
 van niet missen Bl 366:
 hij zal niets vinden.
 moerken Bl 403 A.
 moijken Bl 316 A.

- mont, mijn roode — Lv 128:
 term uit de minnepoëzie: geliefde
 (Mnl. Wdb. VI, 1481).
 morru Bl 420: week.
 motijf T 71: mening; H. Var.:
 beweegreden.
 muchte Lv. 293: mocht.
 mueseleer T 39 A.: doedelzak.
 muijsmeel Lv 172 A.: fijn meel;
 te muijsmeele gemalen
 Bl 195: fijn gemalen, vermorzeld.
 muijtte Bl 334: kooi.
 muijtgen, een — nemen
 Lv 358: een uiltje knappen (vgl.
 Oudem. 4, 506: in muten
 legghen: rusten en Rede-
 rijkersspelen, Crimpert Oom vs.
 30: een sluijmken ne-
 men).
 munte T 67 A.; T 68, zie cruijs.
 mutse Lv 273 A.; mutsge
 Lv 624 A.
- Naeckende, — sijn Lv 37:
 naken (vgl. Drie Kluchten K
 472 A.).
 nacht, alle — Lv 373: iedere
 nacht.
 natuere, de — moet vol-
 gen haeren ganck Lv
 622: de natuur laat zich niet
 dwingen.
 necker, den — bespott
 den duijvele Bl 36 A.
 neen, gevolgd door een pron. pers.,
 zie jae.
 neerst T 201: ernst.
 noijt, — moeder so blijde
 Lv 386 A.
 noope, geen — Bl 42 A.: geen
 sent.
 noot Lv 344: leed.
 nopen Bl 321: aangeroord wor-
 den.
 nosen Lv 384: hinderen, deren.
- Off Lv 445: af (Holl.).
 oft Bl 177; off Bl 194, 260,
 296: indien.
 ock T 438 H. Var., Lv 443: ook
 (N. Holl. vgl. Boekenooogen § 62,
 Karsten § 28, 2).
 om, met een inf. c. Gen.: om
 sdruckx verstooren Lv
 45: om een eind te maken aan het
 verdriet.
 omdat Lv 447: opdat.
 ommers T 212, Lv 299 (vgl.
 Drie Kluchten L 1 A.).
 onderwinnen, hem — c. G.
 Lv 69: wagen, onder nemen (Holl.).
 ongelaeckt Lv 365: ronduit,
 onghesouten T 177: dwaas.
 dom.
 ongespaert Bl 55: onverwijld.
 ongetruert Lied 1, 3: vrolijk.
 onghevoech, na sijn —
 T 171: tegen zijn zin.
 onconstich L. B. 520: onbe-
 kwaam.
 onnoselijck T 479: buiten
 mijn schuld.
 onsege(n) T 459, Bl 439: onge-
 luk.
 onsen, — Lieve Vrouwen Lv
 247 A.
 onstatelijck T 394: onbe-
 hoorlik.
 ontbeijt Lv 173: wacht.
 ontghillen Lv 304 A.
 ontleggen T 455 H. Var.: ont-
 zeggen.
 ontpluijcken T 375: bewe-
 ren, uitslaan.
 ontsedt, ick so seer —
 Lv 156 A.
 ontsien Lv 168: vrezen, bang
 zijn.
 ontslijpen Lv 442: ontsnappen,
 ontkomen.
 ontwetelijck, — sijn Bl 258:
 er niet van weten.

- oorbant T 110 A.
 oort T 41: $\frac{1}{4}$ stuiver, 8 mijten.
 openbaer, int — comen
 Lv 534: uitkomen, algemeen be-
 kend worden.
- Paerde, bij gans — Bl 170:
 paert hier: ezel (van Christus)?
 paert T 477: deel; paertgen
 Lv 424: part, deel.
- paijen T 173: sussen; in de var.:
 te vreden stellen.
- Parmants, zie de Aant. op
 blz. 124.
- parsonages, Bl. lijst van per-
 sonen.
- pas, op dat — T 163: bij die
 gelegenheid, toen; — geven
 Bl 107: gelegen komen; wel
 te passe Lv 317: op haar
 gemak.
- passen Bl 416, Lv 105: schik-
 ken.
- pater T 237: vader.
- peertshoot T 64 A.
- pellecanisten Lv 637: leden
 van de Pelikaan (T. M. B.).
- penning T 39 B. Var.: halve
 duit; T 175: beloning in geld,
 geldsom.
- pens Lv 7 A., zie peper.
- pepelsodt T 158: stapelgek
 (z. Ts. 14, 319).
- peper Lv 7 A. (al souwer
 nimmermeer peper in
 pensen gedijen).
- pepercoecken T 51 A.
- Permants, zie Parmants.
- phrasis, slot T, zie Inl. blz. 3.
- pijnen Bl 90, 138; hem —
 T 216: zijn best doen.
- pinte T 67 H. Var. A.
- placke T 43 A.
- plat Bl 172: geheel en al, vol-
 komen.
- plateel T 292 B. Var.: schotel.
- platte, de zot valt altijs
 op sijn — T 146 A.
- plattékase T 43 A.: verse
 kaas.
- plattijn T 204 A.
- plegen, geneuchte — Lv
 278: vreugde genieten.
- pleijn, in swerrelts T 513:
 ter wereld.
- plompverloren T 104: plot-
 seling, zonder dat men er op ver-
 dacht is (vgl. Moortje 717 A.).
- podt, vuijl —, vuijl boter
 Bl 37, zie Bl 36 A.
- pont, een — groote T 344,
 Bl 82; een pont T 413: ook
 Vlaams pond genoemd: een zwaar
 pond deed *f*6, een licht *f*1.
- povere, mijn — Bl 174: ik
 arme.
- praet, wadt vremder —
 Lv 538 A.
- practijcke Bl 109, Lv 136
 list, streek; T. B. 526 A.; prac-
 tijcken T 517: zaken.
- principael T 151: voorna-
 melik, hoofdzakelik.
- prochiaen Lv 189: pastoor.
- prochiekercke T 137: pa-
 rochiekerk; T 137 B. Var. A.
- profijt, prooffijt, proffijt
 Bl 63, 280, 284, 307: voordeel.
- proper T 379: lief.
- properlijck T 193, Bl 398:
 keurig, netjes.
- propoost Bl 85: plan, voor-
 nemen.
- punt(e), ten rechte — T
 67 A.: naar behoren.
- Quant T 500: kerel.
- quaerte T 48, 49: schotel (eigl.
 vierde deel van een zekere maat).
- queken T 359: luidruchtig zijn.
- quelen, verstaet mijn —
 Bl 357: stoplap, synoniem van:

- vaet wel tbediet, vaet
mijn bevroen enz.: begrijp
me goed.
- queselen Bl 22: praatjes maken.
- quick Bl 200: klucht, grap.
- Ra (e) de, wa (d) t te — T 406,
Lv 364: wat nu te beginnen?;
- bi raede Bl 243: „Op eene
wijze die getuigt van „raet””
(= zelfbeheersing) (Mnl. Wdb.
VI, 975, 13).
- raeliaert Lv 541 A.
- raesen Lv 2: dol worden.
- raet T 407, Lv 70, 85: plan, voor-
nemen; wadt — Lv 557: wat
te doen?
- ramen Bl 93: plan.
- ramp, wadt — Bl 129: drom-
mels, vervloekt.
- rassen, hem — Lv 251: zich
spoeden; rasten, ghij — Lv
251 A.
- raael T 272 H. Var. A.: wer-
kelik, zeker.
- rechts T 194, Bl 52: juist; recht
T 77: juist, net.
- rechts oft T 388: net alsof.
- reije, ten — T 405: ten dans
(Ndl. Wdb. op dansen).
- redenen, die — spaert Bl
70: houd die woorden voor je.
- reijen T 57 A.
- reijse, waer sij dij op de —
Lv 550: waar ga je heen?
- rekeninghe, op goede —
T 345: op afrekening, om later be-
hoorlik te verrekenen (Mnl. Wdb.).
- recreatie T 267: vrolijk spel;
- recreatije Bl 369: grap,
klucht.
- relijck Lv 575: tamelik.
- rente Lv 129: beloning, loon.
- respijt Bl 438 A.
- riecken T 366: ruiken.
- rock T 95: over- of bovenkleed.
- rijt T 31: rondspringt.
- rollen, van den dijcke —
Lv 256: omrollen.
- rondelijck Bl 287: ronduit.
- Ronsefael, zie de Aant. op
blz. 123.
- ront, al vallet — Bl 149 A.
- room T 44 A.
- ros, meepschen — Bl 166 A.
- ruijterlijck T 188: flink, ruw.
- ruijtersblancke T 293 A.
- rurael T 272 en Var. B. A.
- rustich T 235: mooi, aardig;
Lv 459: flink, krachtig.
- Zaen Bl 100, 360: vlug; ick
weder zaen Bl 100 A.
- Saijsoen T 214: tijd, tijdstip.
- sacken T 184: in een zak stop-
pen.
- sal T 268: moet.
- salsaem Lv 328: vreemd, won-
derlik.
- zane T 44 A.
- sanck, die singht al ee-
nen — T 370: die heeft steeds
dezelfde praatjes (Stoett, Spreekw.
1216).
- sargie T 467: deken van serge.
- sassen T 374 A.
- schalck Lv 136, Lv 259: slim.
- schanden, dese groote —
Lv 592, zie begeerten.
- scheijebier T 362: afscheids
bier.
- schelling T 43 B. Var. A.
- schermoelien T 55 A.
- scherven T 217: fijn snijden,
fijn hakken.
- schier oft morgen T 205 A
- schier op morgen T 205
H. Var. A.
- schiet Lv 204 A.
- schodt T 182 H. Var.: hok.
- schoijen Lv 282: maken dat
men wegkomt.

- schrobben Lv 6: een standje geven.
- schuijtgē Bl 81 A.
- schuttel T 297 A.
- seijden, hij — Lv 452 A.
- zeijlen, in dasschen — T 291: vernietigen, stuk gooien; in de var.: te gronde gaan; zie ook asschen en vgl. Drie Kluchten S. 165 A.
- seck T 406 A.
- senden Bl I: geven.
- sij poss. Bl 377 A.
- sille, binnen der — Bl 341: er in nl. in de pot (sille: drem-pel).
- simme T 182 A.: aap (looser dan een kot vol simmen).
- zin T 283: lust.
- sinne, uijt sijn — comen Lv 153; sijn sinnen gemissen Lv 77: zijn verstand verliezen.
- slach Bl 168 A.
- slachten T 88, T 147 H. Var., Lied 2, 1: gelijken op.
- slechtelijck Bl 415: op eenvoudige wijze, gemakkelijk.
- sledde T 31 A.: slede (landbouw-werktuig).
- slobt L 15: door slijk waden (vgl. slob: modder).
- slodt T 71, Bl 192: hoofdzaak.
- sloore T 488: morsig persoon.
- smaken T 457: achter iets komen.
- snotgat T 275: neus.
- souckt Bl 374.
- solaes T 189: genot, plezier.
- solder Lv 82: bovenverdieping (vgl. 180: camer, 202: bovencamer).
- som, — ... se Lv 393: sommige ervan.
- soo T 155: gelijk, als; T 31: omdat; so Lv 397, Bl 249: indien.
- spaert, — haer schoene Lv 310: vgl. 't tegengestelde: Brabb. Q. V, 26 A.: want de mutse doet lopen veel schoenen aensticken en slijtscoen Everaert III, 521.
- spatie T 265; spatije Bl 227: gelegenheid.
- spelen T 277 A.; speelen Lv 357, zie luijtgē Lv 357 A.
- spelt Bl 414 A.
- spillen, alle mijn — vallen in dasschen T 81 A.
- splijten T 5: breken.
- spondeken Lv 59: onderstel van een bed.
- spul Lv 445: spel (Holl.).
- staecke Bl 414 A.
- staeden, — staen Lv 188 A.: bijstaan.
- staet, leijden — Bl 154: een hoge staat voeren; Hij wordt in staete Bl 377 A.
- steeckt T 199 A.
- stept Bl 254: stapt, reist.
- sterf T 41, 77, 196: stierf.
- stoel, weeuwelijcke —, T 153: staat van weduwnaar (Mnl. Wdb. VII, 2164, 11).
- stofferē Lv 508: opsieren.
- stonde, tot dese — Bl 311: nu, op dit ogenblik.
- stoopt T 199 H. Var. A.: inhoudsmaat, hetz. als gelte.
- storen, hem — Lv 605: zich boos maken; gestoort Lv 552: boos.
- strack T 253: sterk.
- stuijpe Lv 431: stoot.
- stuijten, niet — Bl 34: niet deugen (Kil. niet stuijten, niets waard zijn; egl. van de bal,

- die niet stuit, niet terug springt, zie Glossarium A. Bijns en Cristenk.).
- stuver T 52: 8 duiten, 16 penningen.
- stuerlijck Lv 612: boos, stuurs.
- stucke T 6, Bl 146: zaak (Kil. res, causa); van vrijen stucken T 507 A.: overvloedig.
- subtijlen Lv 87: verschalken, erin laten lopen.
- subtijelijck Bl 110: nauwlettend.
- suijcken T 376: zuigen (Mnl. Wdb. op suken; vgl. Engl. to suck).
- suijpen Lv 432: brij, pap, zie begeerten.
- sulcken Lv 85, 559: samentrekking van sulck een.
- sulckx Bl 371, 478: zo.
- surrepodt Bl 201: geklets, gezeur.
- susen Lv 125: zwijgen.
- sussen T 347: tot bedaren brengen.
- sweeten, zie dasse.
- Taerte T 335 A.
- tafelspel, zie de Aant. op blz. 123.
- tamboere, sonder — T 29 A.
- teefgen Lv 597: scheldwoord voor een vrouw.
- teemen Bl 158: langdurig praten, zeuren (vgl. Van Rijnbach K. 289 A. en Spelen van de Hel G. 97 A.).
- teijle T 292: schotel.
- teijsen Lv 583 A.
- tempteeren Lv 322, 336, 429: kwellen.
- termijn, opeenich — T 188: gedurende enige tijd; opt dit — Bl 299: nu (vgl. als nu ten tijen, als nu ter wijlen, versterkingen van nu).
- thien T 58, Lv 103 A., 183.
- Tielebuijs, zie Aant. blz. 123.
- thier, quaden — maecken T 357: zich luidruchtig gedragen, misbaar maken.
- tijden, als nu ten — Bl 186: nu; tijen, als nu ten — Lv 242, Bl 118, 186: nu.
- tijte Bl 224: kuiken, kip (De Bo 996, Dram. P. Wdl.; Rederijkersspelen, blz. 100, vs 169 en passim).
- tittel T 457 A.
- Tjan Bl 270: bij Sint-Jan.
- toebringen, door — van Bl 146: door toedoen van.
- toegevoech Bl 183 A.
- toerken Bl 400: streek.
- toeverlaet Bl 428: troost.
- tooren Bl 236: verdriet.
- Trouw, par — moet Blijcken: blz. 136 A.
- trouwe Lv 116, 117 A.: trouwbelofte.
- Truije T 3 A.
- tsus T 392: stil, zwijg.
- tuijten Lv 594: vlechten.
- Ut, — vis fac alteri, zie de Aant. op blz. 135/36.
- uut T 26: geheel.
- uujtbollen T 383: er uitslaan (Kil. uutbollen de woorden: effundere verba, effutire).
- uijtlangen Bl 352, 360: eruit, voor de dag halen.
- uujtmeten T 267: spelen (vgl. Cristenk. 1570, 2313).
- uujtsetsel T 466 A., 498: uitzet.
- Vaerde Bl 95: spoed, snelheid.
- vaeren Bl 205: gaan, lopen.

- vaer, — voort alst sal
 T 268 A.
 vadt Lv 31: lichtvat.
 vallen, cranck — Lv 626:
 slecht vergaan.
 veet Bl 407 A.
 velle, nuijt uwen — druck-
 en T289: eruit knippen, slaan
 (vgl. iem. op zijn huid geven
 St. Sprkw. 978; iem. over zij(n)
 vel gaan, aan iemands vel gaan,
 hem duchtig aflossen: Antw. Id.).
 vellen T 472: op de grond gaan
 liggen.
 vente, goeij — Bl. 131: aan-
 spreking.
 Venus Lv 261 A.
 verantwoorden Bl 39: ver-
 antwoorden; Bl 249: op zich
 nemen.
 verbeijen, sonder eenich
 — Lv 347: zonder enig uitstel,
 onverwijld.
 verdacht T 417: in de war.
 verde T 88: ver (volgens Kil.
 Holl.; 't Mnl. Wdb. geeft echter
 ook Zuidnederl. plaatsen; vgl.
 Charon 506 A.).
 verdienen Bl 263: in handen
 krijgen; Bl 303: belonen (vgl.
 Everaert XVI, 214 en Kil. i.v.).
 verdoolt T 232 A.
 verdoren Lv 84: bedriegen.
 verdullen Lv 439: bedriegen.
 verfroijen, hem — Lv 279:
 vrolijk zijn, zich verheugen.
 vergouwen T 208: vergolden.
 verhaert Bl 399: van ver-
 haerden: heengaan, weggaan
 (Kil. verhaeren j. ver-
 haerden: abire et dissipari).
 Verharen = vertrekken, ook
 Barg.
 verhangen Bl 66: dichtge-
 knepen.
 verhoeden, hem — Lv 255:
 zich hoeden.
 verhuijzen Bl 9, Bl. 162: heen-
 gaan, verdwijnen.
 verkijcken Lv 135: bederven,
 laten voorbijgaan.
 vercleenen, hem — Lv 211:
 zich bang gevoelen.
 vercloecken, hem — Lv
 356: zich sterken.
 vercroocken Lv 63: verkreu-
 ken.
 verlang T 162, B. en H. Var.:
 niet spoedig.
 verleden Bl 395: tegenstaan.
 verlacken T 183: bedriegen.
 verlasten Lv 252: bezwaren
 (Kib. opprimere).
 verloost Lv 346 A.
 verloren, dats — T 69, 145,
 241: daar is niets aan te doen
 (vgl. Drie Kluchten L. 508 A.).
 vermaen, hoort mijn —
 Lv 78: luister goed; doet nie-
 mant het — Bl 101: spreek
 er niemand van; opt cort —
 T 217: zonder veel praatjes.
 vermeijden Bl 156: voor zijn
 genoegen uitgaan.
 vermeijen T 229: opwekken,
 opvroliken.
 vernemen Lv 292: zien.
 verscherpen T 299 A.
 verschillen Lv 305: schelen,
 raken (Antw. Id.).
 verschoonen, hem — van:
 T 453: verlochenen.
 versieren Lv 72: bedenken,
 verzinnen.
 versinnen, also ick can
 — Bl 270: naar mijn inzicht,
 weten (stoplap).
 versmeecken T 248: verhin-
 deren (door smeken); in de va-
 riant H.: paaien.
 versoect T 325: bezoekt.
 verstaen, om wel te —

- Lv. 452: let wel, begrijp me goed. verstant, tis een vremp
— T 11: 't is moeilijk te begrijpen.
verstercken T 279: sterker worden.
verstincken T 263 A.
verstooren Lv 344: onheil, ramp; om sdruckx — Lv 45, zie om.
versubtijlen Bl 409: op listige wijze vangen.
vert Bl 231 = verde: ver, in de verte (vgl. Rederijkersspelen, blz. 100, vs. 180).
vertoven Bl 345 A.
vertreck, sonder eenich — Lv 184: zonder enig uitstel.
vervaeren Lv 371: bang maken (ironies).
vervaerden, — ick Lv 165 A.
verwaent T. 88: weelderig, brooddronken.
verwart, — houwen Lv 106: geheim blijven.
verwoeden, — in stucken Bl 218: barsten van woede.
vezelen Bl 20: fluisteren.
vetman Bl 164 A.
veure Lv 10 A.; Lv 145, Bl 275; vuere T 324: voor de deur (Drie Kluchten S 400 A.).
viérdalven T 64: drie en een half.
viesvase T 44: beuzelpraat, onzin.
viggen T 257 A.
vijant Lv 449, 480: boze geest, duivel.
vingeren, met — wisen T 505 A.
vinck Bl 51 A., 178, 181, 184.
vincken Bl 167 A.
vinnen Bl 136: vinden (Holl.).
visiteeren Bl 197: onderzoeken.
vlaege Lv 370: ogenblik, tijdje.
vlaije T 366 A., 448.
vlercken, onder den pellicaens — T. B. 519 A.
vlues T 402: weldra; vlus Lv 159: zo even; Bl 169: gauw, spoedig.
voerken Bl 402: handelwijze (diminutief om het rijm).
voesteren T 332: verzorgen.
voghel T 93 A., 313 A.
voldueren T 127: eindelijk worden(?)
volcomen Lv 170, 399: nakomen, volvoeren.
voorhoedich Bl 117: voorzichtig.
voortgaen Lv 117: verder gaan.
voortkeeren T 519: verrichting, vertoning.
voortstellen Lv 260: bedenken (Vgl. Drie Kluchten K 279 A.).
vordere, God — u voor alle verdriet Bl 277 A.
voren, te — sijn T 479 A.
vrauweling Lv 521 A.
vreden, te — Lv 251 A., 305, 517: gerust; Lv 585, 602: kalm hoe sijdij te —? Lv 387: hoe ben je er aan toe?; hem te — stellen Lv 609, — setten Lv 610: kalm zijn, zich gerust stellen.
vree, hout uwe — Bl 160: wees gerust.
vrij T 175, 269, 424; Bl 55, 187, 333; Lv 135, 329, 337, 497: voorwaar, voorzeker; Bl 290: gerust; Bl 189: vreemd, wonderlik; vrije Lv 494: voorzeker.
vrij (e) lijck Bl 110, Lv 100, 323, 520: voorwaar.
vrintschap Lv 120: liefde.
vromelijck T 338, Lv 224: flink.
Vrouwen, onsen Lieve — Lv 247 A.

vrouwens Bl 390 A.

Wa T 500: wel.

wachtere, een — sijn Bl 114: waken, oppassen.

waen Bl 424: hoop, verwachting.

waenen T 285 A.; met — Bl 347: in zijn verwachting; die sulckx waent hij mist Bl 371 A., 378, 375.

waers, zie mejnen.

waert, sulckx als de — is, verleent hem Godt gaste Bl 38, zie Bl 36 A.

wacht, — mijn Lv 140: wacht even, voorzichtig.

wachten Bl 107: beloeren, bespieden.

wachtere, een — sijn Bl 114: waken, oppassen.

waj T 96 en passim: Bl 21, 44; Lv 309: wel.

wanderen T. B. 528: lopen.

want Bl 380: omdat.

want Bl. 329 A.

wermoes T 217, 227: groente.

wateralf T 238: gek.

wech T 380: bedevaart (H. Variant: bevaert).

wederstoot Lv 150: ongeluk. tegenspoed.

weds, ick — Bl 24: ik verzecker je.

weghen, van Gods T 432.

Kil. Dei nomine, uit naam van God.

welpen T 159 A.: welp.

werrelt T 248, 369, 437, 513.

wespen, als haer steecken de — Lv 628 A.

wijlen, als nu ter — Bl 130: nu (versterkt).

wille, tot mijnen — Lv 596: in mijn macht.

wilt, — Godt T 72, Lv 482: voor den drommel (Ned. Wdb. V, 226).

wilt, 3e ps. S. Pr. Ind. T 24 A.

wippe, met eenen — Bl 232: even, een ogenblik.

woech T 173: achtte, schatte.

wondert, mijn — Lv. 285: ik ben benieuwd.

worstellekens T 53: stukjes worst.

worstkens, ghesuijckerde — T 59 A.

STELLINGEN

I

In de verschillende lezingen van de klucht van Tielebuijs openbaart zich geen provincialiteitsgevoel. (z. G. Kalff, Geschiedenis der Nederl. Letterkunde in de 16e eeuw, dl. I, blz. 20).

II

Door zijn voorkeur voor Bredero's kluchten is Dr. A. A. van Rijnbach tot een onjuiste waardering gekomen van de gesprekken in het Esbatement van de Blinde die tgelt begroef. (Dr. A. A. van Rijnbach, De kluchten van G. A. Bredero, Inl. blz. XI).

III

„Het doodvonnis over de poëzie van zijn verzameling letterraadsels levert de kanttekening, die een pedagoog ergens in alle ernst moet maken: „let op de aardigheid””.

Elke poging tot juiste waardering van Starings poëzie is aan dit oordeel van Gerard Brom vreemd. (G. Brom, Romantiek en Katholicisme in Nederland, dl. I, blz. 94).

IV

Ten onrechte noemt Dr. Ph. A. Lansberg (Het Protestantisme in de Nederlandsche Letterkunde, Wageningen z.j. (1928), blz. 181) Gezelle „zoo niet de protestantsche, dan toch de religieuze dichter met sterk uitgesproken protestantsche tendenzen”.

V

Ick best tuijs gebleven „en sla Blaren gae.

Het is overbodig hier met de aant. te lezen: *ick sij*. (Dr. N. van der Laan, Rederijkersspelen, blz. 101 : vs. 198).

STÜLLINGEN

Das erste Buch des Stüllingen ist ein...
Es enthält die Geschichte der...
Die zweite Hälfte des Buches...

II

Das zweite Buch des Stüllingen...
Es handelt von der...
Die dritte Hälfte des Buches...

III

Das dritte Buch des Stüllingen...
Es enthält die...
Die vierte Hälfte des Buches...

IV

Das vierte Buch des Stüllingen...
Es handelt von...
Die fünfte Hälfte des Buches...

V

Das fünfte Buch des Stüllingen...
Es enthält die...
Die sechste Hälfte des Buches...

VI

Spiegel der Minnen vs. 168: *Daer en is nochtans eenen vogel int dac niet*, moet verklaard worden als: Daar is nochtans geen bezit, niets. (M. W. Immink, De Spiegel der Minnen door Colijn van Rijssele, Utrecht 1913).

VII

Het is geenszins gewenst naast het eindexamen, dat recht geeft tot universitaire studie, een schooleindexamen zonder dat recht in te stellen.

VIII

Van Hulzen heeft de uitlating van Brederode, dat men er bij een overwinning van het Compromis wel voor zou zorgen „datter zoevele edelluiden in den Raidt souden wesen als geleerde” misverstaan. (A. van Hulzen, Utrecht in 1566 en 1567, ac. diss. 1932, blz. 48).

IX

Ten onrechte zoekt Van Hulzen politieke motieven achter het feit dat Oranje zijn intrek neemt bij jonkheer van Renesse (t.a.p. blz. 83, 84).

Spiegel der Nationen von 1800 bis zu dem heutigen Tage, ist ein
wichtiges Werk, welches die Geschichte der Nationen von dem
Jahre 1800 bis zu dem heutigen Tage darstellt.

Die Geschichte der Nationen von 1800 bis zu dem heutigen Tage
ist ein wichtiges Werk, welches die Geschichte der Nationen
von dem Jahre 1800 bis zu dem heutigen Tage darstellt.

Die Geschichte der Nationen von 1800 bis zu dem heutigen Tage
ist ein wichtiges Werk, welches die Geschichte der Nationen
von dem Jahre 1800 bis zu dem heutigen Tage darstellt.

Die Geschichte der Nationen von 1800 bis zu dem heutigen Tage
ist ein wichtiges Werk, welches die Geschichte der Nationen
von dem Jahre 1800 bis zu dem heutigen Tage darstellt.

Rijkasyls voor Psychopaten
te Avereest.

